

SØF-rapport nr. 02/13

LOKALE SKATTER OG INSENTIVER TIL NÆRINGSUTVIKLING

Lars-Erik Borge

Lars Håkonsen

Knut Løyland

Hildegunn Ekroll Stokke

Senter for økonomisk forskning AS
Telemarksforskning

SØF-prosjekt nr. 2450:
Lokale skatter og insentiver til næringsutvikling

Prosjektet er finansiert av Kommunal- og regionaldepartementet (KRD)

SENER FOR ØKONOMISK FORSKNING AS
TRONDHEIM, MAI 2013

© Materialet er vernet etter åndsverkløven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling som utskrift og annen kopiering bare tillatt når det er hjemlet i lov (kopiering til privat bruk, sitat o.l.) eller avtale med Kopinor (www.kopinor.no)
Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatnings- og straffeansvar.

ISBN 978-82-8150-109-6 Trykt versjon
ISBN 978-82-8150-110-2 Elektronisk versjon
ISSN 1504-5226

FORORD

Denne rapporten om lokale skatter og insentiver til næringsutvikling er skrevet på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet (KRD). Prosjektet er utført i samarbeid mellom Senter for økonomisk forskning (SØF) og Telemarksforskning. Problemstillingene er diskutert med ansatte i KRD, som også har gitt nyttige kommentarer til utkast til rapport. Dette medfører ikke at KRD er medansvarlig for rapportens konklusjoner og vurderinger.

Trondheim/Bø, mai 2013

Lars-Erik Borge (prosjektleder), Lars Håkonsen, Knut Løyland og Hildegunn Ekroll Stokke

INNHold

1	INNLEDNING OG SAMMENDRAG	1
1.1	Innledning.....	1
1.2	Bakgrunn, hypoteser og analyseopplegg.....	1
1.3	Spørreundersøkelse om kommunal næringsutvikling	2
1.4	Skattevariabler og næringsutvikling: Analyser av data fra spørreundersøkelsen	3
1.5	Skattevariabler og næringsutvikling: Analyser av faktiske utgifter	4
1.6	Skattevariabler og inntektsutvikling.....	5
1.7	Oppsummering	5
2	BAKGRUNN, HYPOTESER OG ANALYSEOPPLEGG.....	7
2.1	Innledning.....	7
2.2	Den norske inntektsutjevningen	7
2.3	Tidligere litteratur	10
2.4	Hypoteser og analyseopplegg.....	13
3	SPØRREUNDERSØKELSE OM KOMMUNENES HOLDNINGER TIL NÆRINGSUTVIKLING.....	17
3.1	Innledning.....	17
3.2	Utvalg, gjennomføring og svarprosenter	17
3.3	Organisering av næringsutviklingsarbeid og virkemiddelbruk	20
3.4	Vurderinger av kommunens rolle, innsats og utfordringer i nærings- og samfunnsutvikling	25
3.5	Har kompensasjonsgrad, inntektsnivå eller innbyggere betydning for næringsutviklingsarbeidet?	31
3.6	Kompensasjonsgradens betydning for vurderinger av kommunens utfordringer og rammebetingelser og kommunens rolle som næringsutviklingsaktør	35
3.7	Oppsummering	41

4	SKATTEVARIABLER OG NÆRINGSUTVIKLING: ANALYSER AV DATA FRA SPØRREUNDERSØKELSEN	44
4.1	Innledning og operasjonalisering av variabler.....	44
4.2	Modellspesifikasjon.....	52
4.3	Effekt av kompensasjonsgrad og andre skatterelaterte variabler	53
4.4	Effekt av kontrollvariabler.....	57
4.5	Oppsummering	62
5	SKATTEVARIABLER OG NÆRINGSUTVIKLING: ANALYSER AV FAKTISKE UTGIFTER.....	64
5.1	Innledning.....	64
5.2	Estimeringsresultater uten kommunefaste effekter	67
5.3	Estimeringsresultater med kommunefaste effekter	69
5.4	Oppsummering	72
6	SKATTEVARIABLER OG INNTEKTSUTVIKLING	73
6.1	Innledning.....	73
6.2	Analyseopplegg.....	74
6.3	Estimeringsresultater	75
6.4	Oppsummering	80
	Referanser.....	81
Vedlegg 1	Spørreskjema	83
Vedlegg 2	Svar på spørsmål 4: «Andre virkemidler» som benyttes av kommunen for å tilrettelegge for og tiltrekke seg næringsvirksomhet.....	87

1 INNLEDNING OG SAMMENDRAG

1.1 Innledning

Formålet med dette prosjektet er å analysere hvordan lokale skatter påvirker kommunenes insentiver til næringsutvikling. Hvilken betydning har økonomiske insentiver for hvor stor motivasjon og innsatsvilje kommunene har til å drive kommunalt utviklingsarbeid for å tiltrekke seg næringsvirksomhet, etablere arbeidsplasser og mer generelt drive samfunnsutvikling i egen kommune? Vi er særlig interessert i betydningen av kompensasjonsgrad i inntektsutjevningen, skatteinntektsandel og eiendomsskatt.

Problemstillingen er analysert på ulike måter. Vi har for det første utført en spørreundersøkelse for å kartlegge omfang og innretning av det næringsrettede arbeidet. Videre har vi studert kommunenes utgifter til næringsutvikling slik de registreres i KOSTRA. Endelig har vi analysert hvordan skattevariablene påvirker samfunnsutviklingen målt ved utviklingen i privat inntektsnivå. I det følgende gjøres det kort rede for analyser og hovedresultater.

1.2 Bakgrunn, hypoteser og analyseopplegg

I kapittel 2 presenteres bakgrunnsinformasjon for prosjektet. Vi gjør rede for endringer i utformingen av den norske inntektsutjevningen fra 1994, relevant internasjonal litteratur og hypoteser og analyseopplegg. Med hensyn til hypoteser forventer vi at (i) høy kompensasjonsgrad svekker insentivene til næringsutvikling, (ii) høy skatteandel styrker insentivene til næringsutvikling og (iii) eiendomsskatt styrker insentivene til næringsutvikling.

Det er betydelige metodiske utfordringer knyttet til å kvantifisere betydningen av lokale skatter for kommunenes satsing på nærings- og utviklingsarbeid. Utfordringene er knyttet til at kommuner med svake økonomiske insentiver til utviklingsarbeid kan ha sterke politiske insentiver. Med politiske insentiver mener vi at vellykket kommunalt utviklingsarbeid vil ha positive effekter for innbyggerne (økt sysselsetting, lavere ledighet, økt lønnsnivå, etc), selv om det i liten grad påvirker kommunens inntekter. Det er grunn til å tro at de politiske insentivene er sterkere i kommuner med lave skatteinntekter og svake økonomiske insentiver

enn i kommuner med høyere skatteinntekter og sterkere økonomiske incentiver. Vi søker å håndtere disse utfordringene ved å inkludere et rikt sett av kontrollvariabler og ved å inkludere kommunefaste effekter i de tilfeller hvor vi utnytter paneldata (kombinert tverrsnitt og tidsserie).

1.3 Spørreundersøkelse om kommunal næringsutvikling

Betydningen av økonomiske incentiver for kommunenes motivasjon og innsats for å styrke sitt eget skattegrunnlag og trekke til seg næringsvirksomhet har vært gjenstand for tidligere undersøkelser utført av Holen (1994) og Westernen (2008). Vår undersøkelse dekker de samme problemstillinger, men vi valgte å gjøre en god del endringer i spørsmålene. Spørsmålene gir informasjon om organisering av næringsutviklingsarbeidet, virkemiddelbruk og vurdering av kommunenes rolle i nærings- og samfunnsutvikling. Spørreundersøkelsen ble rettet mot ordfører, varaordfører, rådmann og økonomisjef i samtlige 429 kommuner. Den samlede svarprosenten var 45 prosent.

Respondentene uttrykker gjennomgående positive holdninger til kommunalt næringsarbeid. Et flertall av respondentene er uenige i en påstand om at kommunen bør konsentrere seg om å yte ordinære kommunale tjenester og ikke engasjere seg i næringsvirksomhet ut over nødvendige reguleringsformål. I tråd med dette er $\frac{3}{4}$ av respondentene enige i at det er viktig og nødvendig for kommunen å engasjere seg i å øke næringsgrunnlaget i kommunen. Videre synes respondentene å ha en bred forståelse av næringsutviklingsarbeid. Dette kommer til uttrykk ved at mer enn 70 prosent av respondentene er enige i at et godt tjenestetilbud innen barnehage, grunnskole og kultur er viktig for å øke næringsgrunnlaget i kommunen.

I 2011 var kompensasjonsgraden i inntektsutjevningen 95 prosent for kommuner med skatteinntekter per innbygger under 90 prosent av landsgjennomsnittet og 60 prosent for de øvrige kommuner. Det er en viss tendens til at respondenter fra kommuner med høy kompensasjonsgrad uttrykker mer positive holdninger til kommunalt næringsarbeid enn respondenter fra kommuner med lav kompensasjonsgrad. På den andre siden er det en større andel av respondentene fra kommuner med lav kompensasjonsgrad som er (i) uenige i at kommunen bruker lite ressurser på næringsutvikling og (ii) enige i at kommunen har en aktiv strategi for

å tiltrekke seg næringsvirksomhet. Det kan altså se ut til at de positive holdningene til næringsutviklingsarbeid blant respondentene i kommuner med høy kompensasjonsgrad (skattesvake kommuner) ikke reflekteres i de faktiske prioriteringer.

Våre resultater avviker i noen grad fra Holen (2004) og Westernen (2008). De finner en tendens til at skattesvake kommuner har et mer aktivt næringsutviklingsarbeid enn skattesterke kommuner, mens våre resultater er mer blandede. De forskjeller mellom kommuner med henholdsvis høy og lav kompensasjonsgrad som observeres i vår undersøkelse må imidlertid betraktes som små.

1.4 Skattevariabler og næringsutvikling: Analyser av data fra spørreundersøkelsen

I kapittel 4 utnytter vi data fra spørreundersøkelsen for å analysere hvordan skattevariablene påvirker kommunenes prioritering av næringsutvikling og bruk av næringspolitiske virkemidler. I motsetning til i kapittel 3 kontrolleres det i kapittel 4 for en rekke variabler som antas å fange opp behovet for næringsutvikling slik som arbeidsledighet, privat inntektsnivå, andel innbyggere som mottar uføretrygd og næringsstruktur. På denne måten søker vi å isolere effekten av skattevariablene.

Kommunenes prioritering av næringsutvikling fanges opp gjennom to spørsmål hvor respondentene ble bedt om å angi i hvilken grad de er (i) uenige i at kommunen bruker lite ressurser på næringsutvikling og (ii) enige i at kommunen bruker mye ressurser på næringsutvikling og har en aktiv strategi for å tiltrekke seg næringsvirksomhet. Innretning av næringspolitikken fanges opp gjennom spørsmål om bruk av kompetansetiltak, økonomiske virkemidler (støtte til etablering, omstilling, markedsføring, etc), eierskap og lav eiendomsskatt/gebyrer.

Vi finner klareste effekt av skatteandelen. Kommuner med høy skatteandel prioriterer ressurser til næringsutvikling, høyere enn kommuner med lav skatteandel. Når det gjelder innretningen av tiltak, synes kommuner med høy skatteandel å prioritere kompetansevirkemidler høyt og eierskapsvirkemidler lavt. Den kvantitative effekten av skatteandelen er imidlertid beskeden.

Dersom skatteandelen øker med 10 prosentpoeng, vil respondentens vurdering av ressursbruk på næringsutvikling (skala 1-6) forbedres i størrelsesorden 0.2-0.4.

Kompensasjonsgrad og eiendomsskatt synes å ha liten betydning for næringspolitikken i disse analysene. Det er kun på bruken av kompetansevirkemidler at kompensasjonsgraden har statistisk utsagnskraftig effekt. Men effekten er motsatt av hva vi forventet. Kommuner med høy kompensasjonsgrad prioriterer kompetansevirkemidler høyere enn kommuner med lav kompensasjonsgrad.

1.5 Skattevariabler og næringsutvikling: Analyser av faktiske utgifter

I kapittel 5 analyserer vi hvordan skattevariablene påvirker kommunenes faktiske utgifter til næringsutviklingsarbeid i perioden 2001-2011. Her benyttes både en smal og en bred definisjon av utgifter til næringsutvikling. Den smale definisjonen omfatter tilrettelegging og bistand for næringslivet og landbruksbasert næringsutvikling, mens den brede i tillegg omfatter kommunale sysselsettingstiltak og kommunale veger.

Når det kontrolleres for behovet for næringsutvikling på samme måte som i kapittel 4, finner vi nokså sterke effekter av skatteinntektsandelen. Høy skatteinntektsandel bidrar som forventet til å øke utgiftene til næringsutvikling. Kompensasjonsgraden er ikke statistisk signifikant, mens effekten av eiendomsskatt er mer blandet. Eiendomsskatt fra verk og bruk kommer ut med positiv effekt, mens eiendomsskatt fra bolig og fritidseiendom har negativ effekt.

Analysene er basert på et paneldatasett (kombinert tverrsnitt og tidsserie) som gir større mulighet til å kontrollere for behovet for næringsutvikling ved å inkludere kommunefaste effekter. De kommunefaste effektene fanger opp alle faktorer som varierer mellom kommuner (geografi, klima, etc), men som er konstante over tid. Effekten av skatteinntektsandel blir betydelig svakere når kommunefaste effekter inkluderes. Kompensasjonsgraden blir signifikant positiv for den smale definisjonen av næringsutvikling. Dette er det motsatte av det vi forventet. Resultatet indikerer at høy kompensasjonsgrad gir høyere utgifter til næringsutvikling.

1.6 Skattevariabler og inntektsutvikling

I kapittel 6 studerer vi effektene av lokale skatter på kommunens generelle samfunnsutvikling målt ved utviklingen i inntekt per innbygger. Utgangspunktet er at skattevariablene kan påvirke insentivene til næringsutvikling slik det er omtalt foran. Og dersom næringsutviklingsarbeidet påvirker den faktiske inntektsutviklingen, vil skattevariablene ha en indirekte effekt på inntektsutviklingen. Det er denne kanalen som belyses når vi analyserer effekten av skattevariablene på inntektsutviklingen.

Analysene er basert på et paneldatasett for perioden 1991-2008. Når modellene estimeres uten kommunefaste effekter, er høy kompensasjonsgrad og høy skatteinntektsandel assosiert med svak inntektsutvikling. Det er imidlertid vanskelig å tolke dette som kausale effekter. Resultatene kan like gjerne reflektere at lavere privat inntekt gir reduserte skatteinntekter og dermed høyere kompensasjonsgrad. Effektene blir betydelig svakere når vi inkluderer kommunefaste effekter, og effekten av kompensasjonsgrad forsvinner når vi benytter laggede (tilbakedaterte) verdier for skattevariablene. Skatteinntektsandelen har fortsatt signifikant positivt fortegn, men den kvantitative effekten er liten.

1.7 Oppsummering

Vi har i dette prosjektet utført ulike analyser som belyser betydningen av lokale skattevariabler for kommunenes engasjement i næringsutviklingsarbeid. Det er betydelig sprik i resultatene avhengig av hvordan næringsinnsats måles (spørreundersøkelse eller faktiske utgifter) og hvilke analysemetoder som benyttes (kommunefaste effekter eller ikke). Dersom det legges vekt på analysene uten kommunefaste effekter, framstår effekten av skatteandel som rimelig robust. Skatteandelen har da positiv effekt på kommunenes næringsengasjement, både målt ved indikatorer fra spørreundersøkelsen og ved faktiske utgifter. Effektene av kompensasjonsgrad og eiendomsskatt er mer blandet, men det er en tendens til at kommuner med lav kompensasjonsgrad og høy eiendomsskatt prioriterer næringsutviklingsarbeid høyt ved å ha høye utgifter. Effektene av skattevariablene blir betydelig svakere dersom det i stedet legges vekt på analysene med kommunefaste effekter.

I paneldatanalyser bør det generelt legges størst vekt på analysene med kommunefaste effekter siden disse er mindre sårbare for utelatte variabler som påvirker behovet for næringsutvikling. Denne vurderingen forutsetter at det er tilstrekkelig tidsserievariasjon i interessevariablene. I analyseperioden har det vært betydelige endringer i kompensasjonsgrad (omlegging av inntektsutjevningssystemet), opptrapping og deretter nedtrapping av skatteandel, samt en økning i antall kommuner som benytter eiendomsskatt. Dette tilsier at manglende tidsserievariasjon ikke er et stort problem i analysene. Vi vil på dette grunnlag argumentere for at det bør legges størst vekt på analysene med kommunefaste effekter. Hovedkonklusjonen fra prosjektet blir da at lokale skattevariabler som kompensasjonsgrad, skatteandel og eiendomsskatt har liten betydning for kommunenes næringspolitiske engasjement.

2 BAKGRUNN, HYPOTESER OG ANALYSEOPPLEGG

2.1 Innledning

Dette kapitlet gir en bakgrunn for de empiriske analysene i kapitlene 3-6. Kapittel 2.2 diskuterer utformingen av den norske inntektsutjevningen og de endringer den har gjennomgått de siste 15-20 årene. Tidligere litteratur omtales i kapittel 2.3. Kapittel 2.4 diskuterer hypoteser og analyseopplegg.

2.2 Den norske inntektsutjevningen

Det sentrale spørsmålet i dette prosjektet er hvorvidt kommunenes økonomiske insentiver til å styrke eget skattegrunnlag har betydning for hvor stor motivasjon og innsatsvilje kommunene har til å drive kommunalt utviklingsarbeid for å tiltrekke seg næringsvirksomhet, etablere arbeidsplasser og mer generelt drive samfunnsutvikling i egen kommune. Med kommunenes økonomiske insentiver menes her hvilken sammenheng det er mellom vekst i skattegrunnlaget i kommunen og hvor stor del av denne veksten som tilfaller kommunekassen netto etter inntektsutjevning. Det som avgjør hvor sterke disse insentivene er for den enkelte kommune, er følgende faktorer:

- Skattebasen for kommunene
- Satsene for den enkelte kommunale skattebase
- Inntektsutjevningens utforming

Det har foregått flere endringer i disse faktorene over tid, og dette har gitt opphav til betydelige endringer i kommunenes økonomiske insentiver til å øke eget skattegrunnlag. Dette gjelder både høyinntekts- og lavinntektskommuner. Det fører for langt å gå inn på alle detaljer, men vi gjør i det følgende greie for noen hovedtrekk vedrørende innretningen av inntektsutjevningen fra 1994 og framover.

Fra 1994 til 1996 var det 100 prosent kompensasjonsgrad for alle kommuner med skatteinntekter per innbygger opp til 96,2 prosent av landsgjennomsnittet. Kommuner med lavere

skatteinntekt enn dette hadde således ingen økonomiske insentiver til å styrke eget skattegrunnlag med mindre de ville lykkes i å komme over grensen på 96,2 prosent. I motsatt ende av inntektsfordelingen var det en trekkordning på 50 prosent av skatteinntekter ut over 140 prosent av landsgjennomsnittet. Det var således tre kategorier av insentiver, der kommuner med skatteinntekt mellom 96,2 prosent og 140 prosent av landsgjennomsnittet hadde klart sterkest insentiver siden disse fikk full uttelling for økning i eget skattegrunnlag.

Etter Rattsø I-utredningen ble det i 1997 innført kompensasjonsgrad på mindre enn 100 prosent også for lavinntektskommunene. Hovedtrekkene i det systemet som da ble etablert ble bevart fram til 2005, men med gradvise endringer i kompensasjonsgrad og/eller grenser for innslagspunkt for trekk/kompensasjon. Dette oppsummeres i følgende oversikt:

- 1997: 95 prosent kompensasjon for kommuner med skatteinntekter under landsgjennomsnittet, trekk på 50 prosent for kommuner med skatteinntekter utover 140 prosent.
- 1998: 94 prosent kompensasjon for kommuner med skatteinntekter under 103 prosent av landsgjennomsnittlig nivå, trekk på 50 prosent for kommuner med skatteinntekter utover 140 prosent.
- 1999: 92 prosent kompensasjon for kommuner med skatteinntekter under 106 prosent av landsgjennomsnittlig nivå, trekk på 50 prosent for kommuner med skatteinntekter utover 140 prosent.
- 2000: *Løpende inntektsutjevning innføres*. 91 prosent kompensasjon for kommuner med skatteinntekter under 108 prosent av landsgjennomsnittlig nivå, trekk på 50 prosent for kommuner med skatteinntekter utover 140 prosent.
- 2001: 90 prosent kompensasjon for kommuner med skatteinntekter under 110 prosent av landsgjennomsnittlig nivå, trekk på 50 prosent for kommuner med skatteinntekter utover 140 prosent.
- 2002: 90 prosent kompensasjon for kommuner med skatteinntekter under 110 prosent av landsgjennomsnittlig nivå, trekk på 50 prosent for kommuner med skatteinntekter utover 138 prosent.

- 2003: 90 prosent kompensasjon for kommuner med skatteinntekter under 110 prosent av landsgjennomsnittlig nivå, trekk på 50 prosent for kommuner med skatteinntekter utover 136 prosent.
- 2004: 90 prosent kompensasjon for kommuner med skatteinntekter under 110 prosent av landsgjennomsnittlig nivå, trekk på 50 prosent for kommuner med skatteinntekter utover 134 prosent.

Fra og med 2005 ble det så innført to betydelige endringer. For det første ble det en overgang til delvis symmetrisk inntektsutjevning slik at alle kommuner med mindre enn 100 prosent av landsgjennomsnitt fikk kompensasjon og alle kommuner med over 100 prosent fikk trekk. Dermed forsvant den mellomgruppen av kommuner som tidligere hadde full insentiveffekt. For det andre ble selskapsskatt innført i den kommunale skattebasen. Inntektsutjevningen var i perioden 2005-2008 uforandret med en symmetrisk komponent på 55 prosent som kompensasjon/trekk for alle kommuner under/over 100 prosent av landsgjennomsnittlig skatteinntekt per innbygger. I tillegg var det en ekstra kompensasjon på 35 prosent for alle kommuner med skatteinntekt opp til 90 prosent av landsgjennomsnitt.

Tabell 2.1: Kompensasjonsgrad og effektiv skattesats for kommuner med skatteinntekt per innbygger under 90 prosent av landsgjennomsnittet og kommuner med skatteinntekt per innbygger over 90 prosent av landsgjennomsnittet

År	Skattøre	Under 90 %		Over 90 %	
		Komp.gr.	Eff. skattesats	Komp.gr.	Eff. skattesats
2009	12,8 %	92 %	1,024 %	57 %	5,504 %
2010	12,8 %	94 %	0,768 %	59 %	5,248 %
2011	11,3 %	95 %	0,565 %	60 %	4,52 %
2012	11,6 %	95 %	0,58 %	60 %	4,64 %

Fra og med 2009 ble så selskapsskatt igjen avviklet som kommunal skattebase. Videre har det fra 2009 og fram til i dag skjedd en gradvis økning i kompensasjonsgraden for lavinntektskommuner opp til 95 prosent i 2011 og 2012, samtidig som den kommunale skattøren har blitt justert nedover med tanke på å redusere skatteinntektsandelen til 40 prosent. Hvis vi kun ser på inntektsskatt fra personlige skatteyttere, kan prosentandelen av hver krone i økt inntekt blant personlige skatteyttere som netto tilfaller kommunekassen beregnes som den kommunale

skattøren ganget med $(1 - \text{kompensasjons/trekkgrad i inntektsutjevningen})$. Dette gir det vi omtaler som effektiv marginale skattesats i tabell 2.1, som viser utviklingen for årene 2009 til 2012 for kommuner med skatteinntekter hhv under og over 90 prosent av landsgjennomsnittet.

Som det framgår av tabell 2.1, innebærer utviklingen med redusert skatteinntektsandel og økt kompensasjonsgrad for lavinntektskommuner at kommuner med skatteinntekter på mindre enn 90 prosent av landsgjennomsnittet nå har svært lav insentiveffekt til å styrke eget skattegrunnlag. Insentiveffekten har ikke vært så lav siden 1996, da den som nevnt ovenfor var null. I 2012 vil altså en kommune som opplever økt inntekt blant personlige skatteyttere i egen kommune kun sitte igjen med 0,58 prosent av denne inntektsøkningen som økt kommunal inntekt etter inntektsutjevning. Også kommuner med skatteinntekt over 90 prosent har relativt moderate økonomiske incitament, men tross alt åtte ganger så sterke som lavinntektskommunene.

2.3 Tidligere litteratur

De fleste vestlige land har utjevningsordninger som har til formål å bidra til et mer likeverdig tjenestetilbud kommunene imellom. Skatte- eller inntektsutjevning er et sentralt element i utjevningen og har fått stor oppmerksomhet i litteraturen, se Boadway (2006) og Borge (2011). Det primære formålet med inntektsutjevningen er å bidra til en jevnere fordeling, mer presist å redusere de inntektsforskjeller mellom kommuner som skyldes forskjeller i skattegrunnlag (per innbygger). Samtidig påpekes det at inntektsutjevningen kan virke effektivitetsfremmende ved å redusere omfanget av fiskalt motivert flytting. I fravær av inntektsutjevning vil kommuner med velstående innbyggere gjennomgående ha både gode tjenester og et lavt skattenivå, noe som stimulerer innflytting. Tilsvarende vil kommuner med mindre velstående innbyggere oppleve fraflytting. Dette vil i stor grad representere uproduktiv konkurranse kommunene imellom.

På den andre siden kan omfattende inntektsutjevning også bidra til effektivitetsproblemer. Kilden til effektivitetsproblemene er at inntektsutjevningen svekker koblingen mellom kommunens skattegrunnlag og kommunens inntekter som diskutert i kapittel 2.2. Dess mer

ambisiøs inntektsutjevningen er, jo mindre betydning vil skattegrunnlaget ha for inntektene. Det betyr at en vellykket næringspolitikk som styrker det lokale skattegrunnlaget vil ha liten betydning for kommunens inntekter. Kommunens insentiver til å føre en aktiv næringspolitikk svekkes.

Inntektsutjevningen kan også forstås som en forsikringsordning. Dersom en kommunes skattegrunnlag svekkes (for eksempel fordi en hjørnesteinsbedrift legges ned), vil det inntektsutjevnerende tilskuddet øke og (delvis) skjerme kommunens økonomi fra det negative sjokket. Slik forsikring er positivt for kommunene, spesielt for kommuner med et ensidig næringsgrunnlag. Men når inntektsutjevningen gir forsikring, svekkes samtidig insentivene til å iverksette egne tiltak (for eksempel oppbygging av fond) for å gjøre kommunens økonomi mer robust overfor svingninger i skattegrunnlaget.

I de nordiske landene er hovedtrekkene i utjevningssystemene nokså like, og det kan følgelig være interessant å ta utgangspunkt i en amerikaners (Chernick 2004) vurdering av det svenske utjevningssystemet. Chernick framhever at den langtgående svenske inntektsutjevningen (capacity equalization) har positive effekter når det gjelder fordeling og forsikring mot inntektssjokk. Men han mener også at inntektsutjevningen har betydelige insentivproblemer. I oppsummeringen (s. 98) skriver han følgende:

- 4) The capacity equalization grant provides both fiscal insurance against shocks to regional economic activity, and fiscal redistribution in response to long-term shifts in economic activity.
- 5) The capacity equalization grant reduces the incentive to pursue economic development. This has both potentially positive and negative effects. The positive effect is that it encourages income mixing within communities, and reduces the incentive for beggar-thy-neighbor policies. The negative effect is that it discourages cost-reducing fiscal competition between municipalities. There is not enough empirical evidence to determine which of these effects is dominant.
- 8) Further research investigating the empirical importance of various incentives built into the system of fiscal equalization would be useful in evaluating the Swedish system of intergovernmental finance.

Manglende empirisk kunnskap om insentiveffektene av utjevningssystemet er altså ikke bare et norsk fenomen, men noe som kjennetegner hele den internasjonale litteraturen. De relativt få bidrag som studerer effektene av kompensasjonsgraden i inntektsutjevningen har fokusert på betydningen av kompensasjonsgrad for kommunenes valg av skattesatser. En av disse studiene er Buettner (2006) som analyserer kommunene i den tyske delstaten Baden-Württemberg i perioden 1980-2000. Han presenterer først en teoretisk modell som predikerer en positiv sammenheng mellom kompensasjonsgrad og skattesats. Utgangspunktet for prediksjonen er at økt skattesats bidrar til å redusere skattegrunnlaget, noe som isolert sett begrenser det lokale skattenivået. Gjennom inntektsutjevningen blir kommunene kompensert for reduksjonen i skattegrunnlaget. Siden størrelsen på kompensasjonen øker med kompensasjonsgraden i inntektsutjevningen, vil høy kompensasjonsgrad bidra til høyere skattenivå. Den empiriske analysen utnytter at kompensasjonsgraden varierer mellom kommuner avhengig av skattegrunnlag, mellom counties (fylker) i delstaten og over tid. Ulike estimeringsmetoder som utnytter ulik variasjon i data gir omtrent samme anslag for effekten av kompensasjonsgraden, og i alle tilfeller er konklusjonen at økt kompensasjonsgrad bidrar til økt skattenivå.

Edmark og Ågren (2007) studerer strategisk interaksjon i skattebeslutningene mellom svenske kommuner. Er det slik at skattenivået i en kommune påvirkes av skattenivået i nabokommunene? Forfatterne benytter data for perioden 1993-2006 og finner støtte for såkalt positive spatiale effekter. Det betyr at en kommunes skattenivå øker dersom skattenivået i nabokommunene øker. Det er ikke åpenbart hvordan denne effekten skal tolkes. Det kan enten være uttrykk for produktiv målestokk-konkurranse mellom kommuner eller mer uproduktiv skattekonkurranse om et mobilt skattegrunnlag. I relasjon til dette prosjektet er det av særlig interesse at forfatterne studerer hvordan den strategiske interaksjonen ble påvirket av en omlegging av inntektsutjevningen i 1996. Omleggingen innebar at det såkalte garanterte skattenivået (referansenivået) ble redusert fra 127 prosent til 100 prosent. Forfatterne argumenterer for at dette vil ha to motstridende effekter på den strategiske interaksjonen. På den ene siden forventes den strategiske interaksjonen å øke fordi kommunene ble mer avhengige av sitt eget skattegrunnlag. På den andre siden forventes den strategiske interaksjonen å bli redusert fordi skatteutjevningen ble mer transparent, spesielt fordi det ble tydeligere at kommuner med skattegrunnlag per innbygger over landsgjennomsnittet må bidra

til skatteutjevningen i form av negative tilskudd. Den empiriske analysen indikerer at den negative effekten dominerer. Forfatterne tolker dette som at kommunene (feilaktig) oppfattet at reformen økte ambisjonsnivået i skatteutjevningen.

Omfanget av kommunal næringsutvikling avhenger ikke bare av hvordan vellykkede tiltak påvirker kommunenes inntekter, men også av hvor effektive tiltakene er for å påvirke skattegrunnlaget. Fisher (1997) oppsummerer en rekke studier som analyserer hvordan offentlige tjenester påvirker den økonomiske utviklingen. Oversikten omfatter amerikanske studier, og det er følgelig snakk om delstatlige og kommunale tjenester. Fisher skiller mellom transportation (samferdsel), public safety (politi, brannvern, etc) og education (utdanning). Det er betydelig variasjon i effektene av offentlige tjenester, men et flertall av studiene finner positive effekter. Andelen av studiene som finner positive og signifikante effekter er 53 prosent (transportation), 44 prosent (public safety) og 32 prosent (education). Det er ikke overraskende at utdanning er den tjenesten som kommer ut med lavest andel positive og signifikante effekter. De fleste studiene måler utdanningstilbudet ved hjelp av utgifter, og innen utdanning er det ikke nødvendigvis noen sterk sammenheng mellom utgifter og tjenestekvalitet (målt ved elevprestasjoner). Videre kan kvaliteten på arbeidsstyrken være høy selv om de løpende utdanningsutgiftene er lave. Fisher konkluderer med at det mest generelle som kan bli sagt om effekten av offentlige tjenester på næringsutvikling er «... *some public services clearly have a positive effect on some measures of economic development in some cases.*»

2.4 Hypoteser og analyseopplegg

Formålet med dette prosjektet er å studere effekten av kompensasjonsgrad og lokale skatter på kommunenes insentiver til næringsutvikling. Vi vil fokusere på følgende tre skattevariabler:

- Kompensasjonsgraden i inntektsutjevningen
- Skatteandelen målt som lokale skatteinntekter som andel av frie inntekter
- Eiendomsskatt

Betydningen av kompensasjonsgraden i inntektsutjevningen er diskutert flere steder tidligere i dette kapitlet. På bakgrunn av teoretiske betraktninger forventer vi at en høy kompensasjonsgrad svekker kommunenes insentiver til næringsutvikling.

De senere årene har skatteandelen fått betydelig oppmerksomhet i finansieringen av kommunesektoren. Rattsø-utvalget (NOU 1997: 8) foreslo at finansieringen burde få en sterkere lokal forankring og at skatteandelen burde økes til 50 prosent av inntektene (fra et nivå på om lag 40 prosent). Dette ble fulgt opp politisk (ved å øke de kommunale skattørene) og på midten av 2000-tallet var skatteandelen kommet opp i 50 prosent. Etter 2005 har den rødgrønne regjeringen reversert utviklingen. Det har vært en målsetting å redusere skatteandelen til 40 prosent for å redusere inntektsforskjellene kommunene imellom.

Betydningen av skatteandelen er mer sammensatt enn betydningen av kompensasjonsgraden. Én effekt er at endringer i skatteandelen over tid typisk vil ha sammenheng med endringer i skattøret. En høyere skatteandel vil da virke på samme måte som lavere kompensasjonsgrad, jf diskusjonen i tilknytning til tabell 2.1. Ut fra dette forventer vi at høyere skatteandel styrker insentivene til næringsutvikling. Videre betyr en høy skatteandel at kommunen i større grad er avhengig av det lokale inntektsgrunnlaget enn av statlige overføringer. Det kan argumenteres for at større avhengighet av lokalt inntektsgrunnlag øker interessen for å utvikle dette inntektsgrunnlaget. Tilsvarende kan overføringsavhengige kommuner ha mindre interesse av å utvikle det lokale inntektsgrunnlaget siden det har liten betydning for kommunens inntekter.

Kommunal eiendomsskatt bidrar til å styrke koblingen mellom det lokale inntektsgrunnlaget og kommunens inntekter. Vellykket næringsutvikling vil redusere arbeidsledigheten, øke innbyggernes inntekter og øke eiendomsverdiene i kommunen. De økte eiendomsverdiene vil på sikt gi grunnlag for økte inntekter fra eiendomsskatt. På bakgrunn av dette er det en naturlig hypotese at kommuner med eiendomsskatt vil ha sterkere økonomiske insentiver til næringsutvikling enn kommuner uten eiendomsskatt.

I analysene vil kommunenes nærings- og utviklingsarbeid fanges opp på to ulike måter. For det første vil vi utføre en spørreundersøkelse for å kartlegge kommunenes holdninger til næringsutvikling og hvilke virkemidler som benyttes, se kapittel 3 for en nærmere

beskrivelse. Basert på denne informasjonen konstrueres ulike indikatorer for kommunens engasjement innen næringsutvikling (kapittel 4). For det andre vil vi benytte KOSTRA-data som gir informasjon om kommunenes faktiske ressursinnsats knyttet til tilrettelegging og bistand for næringslivet (kapittel 5). I kapitlene 4 og 5 analyserer vi om og hvordan skattevariablene påvirker holdninger, virkemiddelbruk og ressursinnsats knyttet til næringsutvikling.

I analysene av ressursbruk på næringsutvikling kontrollerer vi også for kommunenes økonomiske rammebetingelser målt ved frie inntekter per innbygger. Generelt forventes det at økte frie inntekter bidrar til økte utgifter på de fleste tjenesteområder, så også for næringsutvikling.

Siden formålet med kommunenes næringspolitiske engasjement er å styrke grunnlaget for sysselsetting og bosetting, er det også av interesse å analysere hvordan skattevariablene påvirker samfunnsutviklingen. Analyser av samfunnsutvikling er mer krevende enn analyser av holdninger, virkemiddelbruk og ressursinnsats, særlig fordi den faktiske utviklingen påvirkes av mange andre forhold enn kommunal næringspolitikk. Vi har valgt å ta utgangspunkt i et etablert analyseopplegg (Rattsø og Stokke 2011a,b) for å undersøke om skattevariablene påvirker det private inntektsnivået i kommunen.

Det er betydelige metodiske utfordringer knyttet til å kvantifisere betydningen av lokale skatter på kommunenes satsing på nærings- og utviklingsarbeid. Utfordringene kan illustreres ved å benytte kompensasjonsgrad som eksempel. Kompensasjonsgraden er et viktig element som påvirker de økonomiske insentivene til næringsutvikling, men hensynet til kommunenes inntekter er ikke den eneste grunnen til at kommunen driver næringsutvikling. Å styrke grunnlaget for sysselsetting og bosetting påvirker innbyggernes velferd direkte, og derfor vil lokalpolitikere satse på næringsutvikling selv om effekten på kommunenes inntekter er beskjeden. Vi vil omtale dette som politiske insentiver.

Den viktigste empiriske utfordringen er at de økonomiske og politiske insentivene vil være korrelerte. I dagens inntektsutjevning er kompensasjonsgraden 95 prosent for kommuner med skatteinntekt per innbygger under 90 prosent av landsgjennomsnittet og 60 prosent for

kommuner med skatteinntekt per innbygger over dette nivået. Kommuner med høy kompensasjonsgrad (95 prosent) vil ha svake økonomiske insentiver, men fordi de har lave skatteinntekter per innbygger vil det være en tendens til at de har sterke politiske insentiver. Dette fordi lave skatteinntekter kan reflektere høy arbeidsledighet, lavt lønnsnivå og lav yrkesdeltakelse. Vi kan si at «behovet» for næringsutvikling er større i kommuner med høy kompensasjonsgrad og at dette helt eller delvis vil motvirke effekten av svake økonomiske insentiver.

Denne empiriske utfordringen kan håndteres på to måter. Den første måten er å inkludere variabler som fanger opp de politiske insentivene til næringsutvikling. Eksempler på slike variabler er arbeidsledighet, privat inntektsnivå, andel innbyggere som mottar uføretrygd og næringsstruktur. Men det er vanskelig å kontrollere for alle politiske insentiver, og det vil alltid være et potensielt problem at vi ikke får kontrollert for alle relevante faktorer.

Utnyttelse av paneldata (kombinert tverrsnitt og tidsserie) gir større muligheter til å kontrollere for politiske insentiver. Vi kan da inkludere såkalte kommunefaste effekter som fanger opp betydningen av alle faktorer som varierer mellom kommuner, men som er faste over tid. Siden denne metoden bare utnytter tidsserievariasjon i data, er vi avhengige av at det er tilstrekkelig variasjon i skattevariablene over tid. I de senere årene har omlegging av inntektsutjevningen i retning av en symmetrisk modell bidratt til tidsserievariasjon i kompensasjonsgraden. Opptopping og senere nedtopping av skatteandelen har bidratt til tidsserievariasjon i denne variabelen. At stadig flere kommuner tar i bruk eiendomsskatt er også en viktig kilde til tidsserievariasjon.

I kapittel 4 benytter vi indikatorer fra spørreundersøkelsen til å analysere betydningen av skattevariablene. Dette er rent tverrsnittsmateriale hvor vi ikke har mulighet til å utnytte paneldatametoder. I de analysene vil vi derfor prøve å isolere effekten av skattevariablene ved å inkludere et rikt sett av kontrollvariabler. Analysene i kapitlene 5 (ressursbruk på næringsutvikling) og 6 (privat inntektsutvikling) er basert på paneldata. Her vil vi både inkludere kontrollvariabler og kommunefaste effekter.

3 SPØRREUNDERSØKELSE OM KOMMUNENES HOLDNINGER TIL NÆRINGSUTVIKLING

3.1 Innledning

Betydningen av kommunenes økonomiske insentiver for motivasjon og innsats for å styrke sitt eget skattegrunnlag ved å arbeide for å tiltrekke seg ny næringsvirksomhet og nye arbeidsplasser, har også tidligere vært gjenstand for spørreundersøkelser. Problemstillingen ble først belyst av Holen (1994) i en spørreundersøkelse rettet mot et utvalg bestående av totalt 78 kommuner. Det samme sett av spørsmål ble senere brukt på nytt i en studie av Westernen i 2004, og spørsmålene ble stilt overfor det samme utvalget av 78 kommuner som i Holen (1994). Resultatene fra Westernens 2004-undersøkelse er dokumentert i en rapport, jf Westernen (2008). Spørsmålene i Holen og Westernens undersøkelser besto av totalt tre spørrebatterier. I de to første spørrebatteriene skulle kommunene uttrykke i hvor stor grad de var enige/uenige i totalt sju påstander om ulike aspekter ved kommunenes næringsrettede arbeid. I det siste spørrebatteriet ble det spurt om i hvor stor grad ulike virkemidler ble benyttet i kommunens næringsrettede arbeid. Det var der totalt spørsmål om ni ulike virkemidler som skulle besvares.

Dette prosjektet dekker samme overordnede problemstilling som Westernen (2008) og Holen (1994). Det kunne derfor være en aktuell strategi å benytte nøyaktig samme spørsmål om næringsutviklingsarbeid som i de to foregående undersøkelsene om dette temaet. Dette ville sikret størst mulig sammenlignbarhet med de forutgående undersøkelsene. Imidlertid har vi etter en nærmere vurdering (og i samråd med oppdragsgiver KRD) kommet til at det på flere punkter var ønskelig dels å omforme og dels supplere ordlyden og problemstillingene i de tidligere benyttede spørrebatteriene. Konklusjonen ble dermed at vi redesignet spørsmålene i spørreundersøkelsen helt, uten forsøk på å få direkte sammenlignbarhet med spørsmålene stilt i 1994 og 2004. Spørreskjemaet som ble benyttet er dokumentert i sin helhet i Vedlegg 1.

3.2 Utvalg, gjennomføring og svarprosenter

Spørreundersøkelsen ble rettet mot samtlige av landets 429 kommuner. Fire representanter for hver kommune fikk tilsendt spørreskjemaet. Dette var ordfører og varaordfører på politisk

nivå og rådmann og økonomisjef på administrativt nivå. Ideelt sett ville det vært fordelaktig å sende spørsmålene til den personen i kommunens administrasjon som satt med det mest direkte ansvaret for kommunens næringsutviklingsarbeid, så som næringssjef, utviklingssjef mv. Dette er imidlertid problematisk på grunn av at det er svært store forskjeller i hvordan den enkelte kommune har plassert ansvaret for næringsutviklingsarbeidet. Våre opplysninger om konkrete kontaktpersoner i hver kommune ble hentet ut fra Kommuneforlagets database. Det finnes der ingen kategori som omfatter «næringssjef» eller lignende. Det måtte derfor ha blitt gjennomført et betydelig manuelt arbeid for å finne fram til personer med hovedansvar for næringsutviklingsarbeid i alle kommuner. For å få homogene opplysninger fra alle kommuner, ble derfor de fire stillingskategoriene nevnt ovenfor valgt.

Utsendingen av spørreskjema foregikk med en epost til kommunens epostmottak, men adressert personlig til den enkelte kontaktperson med stillingsbetegnelse og navn «Til rådmann N N i X kommune», med et kort følgebrev om spørreundersøkelsen og med link til et elektronisk spørreskjema utført i systemet SurveyXact.

Spørreundersøkelsen ble sendt ut første gang i slutten av november 2012 og med svarfrist 4. desember. Det ble så sendt ut en påminnelse umiddelbart etter svarfristens utløp, og med ny frist 12. desember. Vi sendte så ut en siste påminnelse like før fristen gikk ut den 12. desember. Hver adressat fikk altså totalt tre eposter med linker til spørreskjemaet før vi satte endelig sluttstrek for undersøkelsen den 12. desember 2012. Det ble ikke sendt spørreskjema til Oslo kommune, da det ble ansett at Oslo skiller seg så vidt mye fra øvrige kommuner at det var lite hensiktsmessig å inkludere Oslo i undersøkelsen. Svarprosenten for de fire kategoriene respondenter og totalt vises i tabell 3.1a basert på et totalt utvalg av 428 kommuner. I alt ble det sendt ut spørreskjema til 1737 respondenter fordelt på de fire stillingskategoriene.

Tabell 3.1a: Svarprosjenter i spørreundersøkelsen

	Ordfører	Varaordfører	Rådmann	Økonomisjef	I alt
Noen svar	7,4 %	8,4 %	6,1 %	6,1 %	7,0 %
Gjennomført	51,2 %	51,2 %	43,9 %	36,9 %	45,8 %

Kategorien «Noen svar» innebærer at respondenten har åpnet skjemaet uten å ha kommet til siste side av spørreskjemaet slik at svaret blir registrert som gjennomført. Alle respondenter som har klikket seg fram til siste side blir i systemet registrert som «Gjennomført». Det er imidlertid fullt mulig å ha hoppet over deler av svarene, så blant kategorien «gjennomført» er det også en del skjema som mangler svar på enkelte av spørsmålene. Vi ser at ordførere og varaordførere er de som har størst fullføringsandel. Rådmenn følger deretter, mens det er lavest andel registrerte svar fra økonomisjefer. En del respondenter har sendt oss eposter med bemerkninger om at de ikke har hatt godt grunnlag for å svare, og at spørsmålene bedre kunne blitt besvart av næringssjefer og lignende stillingskategorier. Dette gjelder særlig for økonomisjefer. Det er dermed naturlig at svarprosenten har blitt lavere blant økonomisjefer enn de øvrige respondentene.

Det skal også påpekes at vi fra vår side ikke har kontroll over om den kontaktpersonen i kommunen som i første omgang har fått spørreskjemaet adressert til seg selv, faktisk har gjennomført utfyllingen selv eller videresendt spørsmålet til andre personer i kommunen. I en del tilfeller vil vi anta at spørsmål har blitt videresendt per epost, trolig særlig til næringssjefer eller tilsvarende stillingskategorier, men vi har altså ingen kontroll på hvor mange dette kan dreie seg om.

Tabell 3.1b: Frafallanalyse. Sannsynligheten for ikke å respondere på spørreskjemaet etter noen sentrale kommunekjennetegn. Logistisk regresjon. Kji-kvadrat test i parentes

Variabel	Estimert koeffisient
Konstantledd	0.194900 (0.4665)
Kompensasjonsgrad	0.000045 (0.0002)
Frie inntekter per innbygger	-0.000001 (0.3216)
Innbyggere (1000)	0.000026 (0.3824)
1= Ordfører, 0 ellers*	-0.265200 (3.6202)
1= Varaordfører, 0 ellers*	-0.280600 (4.0666)
1= Rådmann, 0 ellers*	0.416100 (8.8309)
-2Log-likelihood	2299.929
N	(Ikke svar+svar=N) 923+771=1694

* Økonomisjef er referansegruppe.

I tabell 3.1b presenteres resultater fra en frafallsanalyse gjennomført for 1694 personer av et bruttoutvalg på 1738. Bakgrunnen for at ikke hele utvalget er med i denne analysen er at vi mister observasjoner blant annet fordi vi mangler informasjon om frie inntekter for alle kommuner. Som vi ser er svarprosenten på drøyt 45 som i tabell 3.1.a, slik at forskjellen mellom bruttoutvalget og det som benyttes her neppe har betydning for konklusjonene i analysen.

Det viktigste vi kan trekke ut av resultatene i tabell 3.1b er at det ikke ser ut til å være skjevheter i utvalget etter sentrale kommunekjennetegn som antall innbyggere og gjennomsnittlige frie inntekter. Vi ser dessuten at kompensasjonsgrad, som er en sentral testvariabel i analysene som skal gjennomføres, heller ikke er beheftet med skjevheter. Vi finner imidlertid en viss overrepresentasjon av politikere i forhold til byråkrater, jf også tabell 3.1a.

3.3 Organisering av næringsutviklingsarbeid og virkemiddelbruk

I dette kapitlet viser vi enkel statistikk over svarfordelingen om de mer faktaorienterte delene av spørsmålene. I framstillingen omkring disse spørsmålene finner vi det lite interessant å skille mellom om svarene kommer fra politikere eller administrasjon, siden det i utgangspunktet forventes at det ikke er noen systematisk forskjell i oppfatninger omkring slike faktaorienterte forhold om kommunenes næringsrettede arbeid.

Spørsmål to dreier seg om hvordan kommunens næringsrettede arbeid er organisert. Spørsmålets nøyaktige ordlyd er «Hvordan er kommunens næringsrettede arbeid organisert i dag?», og svarkategoriene er på skala 1 til 6, der 1 = helt uenig og 6 = helt enig, samt «vet ikke». Svarfordelingen framgår av tabell 3.2.

Tabell 3.2: Spørsmål 2 «Hvordan er kommunens næringsrettede arbeid organisert i dag?»
Svar i prosent

	1 (helt uenig)	2	3	4	5	6 (helt enig)	Vet ikke
2a. Mesteparten av kommunens næringsrettede arbeid foregår gjennom et næringsutviklingsselskap (ikke interkommunalt).	44,0	22,7	12,6	9,8	4,5	2,6	3,9
2b. Mesteparten av kommunens næringsrettede arbeid foregår gjennom et interkommunalt næringsutviklingsselskap.	51,0	13,5	8,6	8,3	5	10,1	3,5
2c. Mesteparten av kommunens næringsrettede arbeid foregår som en ordinær kommunal virksomhet (del av kommunal forvaltning).	47,3	19,9	12,3	9,6	6,6	2,2	2,1
2d. Kommunens næringsrettede arbeid skjer i et nært samspill mellom kommunal forvaltning og et næringsutviklingsselskap.	3,7	6,4	16,6	18,5	27,2	24,4	3,1

Kommunenenes organisering av sitt næringsrettede arbeid varierer naturlig nok betydelig mellom kommunene, herunder hvorvidt kommunen har et eget næringsutviklingsselskap, deltar i et interkommunalt næringsutviklingsselskap eller gjennomfører så å si alt næringsrettet arbeid som del av kommunal forvaltning.

De tre første spørsmålene har ordlyden «mesteparten av kommunens næringsrettede arbeid», og det mest utbredte svaret på alle disse tre spørsmålene er «helt uenig». Dette indikerer at det næringsrettede arbeidet trolig er relativt mangslungent og sammensatt, og at det dermed er mange som sier seg uenige i at «mesteparten» av dette arbeidet enten foregår gjennom et næringsutviklingsselskap, et interkommunalt næringsutviklingsselskap eller som del av kommunal forvaltning. Det er 10,1 prosent av kommunene som sier seg helt enige i at mesteparten av kommunens næringsrettede arbeid foregår gjennom et interkommunalt næringsutviklingsselskap. Langt færre er helt enige i at mesteparten av næringsrettet arbeid foregår gjennom enten et næringsutviklingsselskap (2,6 prosent) eller som en ordinær kommunal virksomhet (2,2 prosent).

Bare 10 prosent av kommunene er helt uenige eller delvis uenige (svarkategori 1 og 2) om at kommunens næringsrettede arbeid skjer i et nært samspill mellom kommunal forvaltning og et næringsutviklingsselskap, og de to kategoriene 5 og 6 dekker her 51,6 prosent av kommunene.

I spørsmål 3 lød spørsmålet «I hvilken grad brukes følgende virkemidler av kommunen med tanke på å tilrettelegge for og/eller tiltrekke seg næringsvirksomhet i kommunen?». Det var totalt 18 ulike virkemidler som ble listet opp i spørsmålet, og kommunene kunne merke av sitt svar på en skala fra 1 til 6, der 1 = ikke i det hele tatt og 6 = i svært stor grad. Videre fantes det også kategorien «vet ikke». Svarfordelingen på hvert spørsmål vises i tabell 3.3, der alle tall uttrykkes som prosent.

Tabell 3.3: Spørsmål 3 «I hvilken grad brukes følgende virkemidler av kommunen med tanke på å tilrettelegge for og/eller tiltrekke seg næringsvirksomhet i kommunen?» Svar i prosent

	1 (ikke i det hele tatt)	2	3	4	5	6 (i svært stor grad)	Vet ikke
3a. Kompetansetiltak og rådgivning/kurs rettet mot etablerere av næringsvirksomhet.	6,9	18,4	15,8	19,3	26,1	11,1	2,4
3b. Kompetansetiltak og rådgivning/kurs omkring offentlige virkemidler, tiltak eller tilskuddsordninger rettet mot næringslivet.	7,2	19,4	20,7	22,3	21,6	5,9	2,9
3c. Kommunal tilrettelegging av utleielokaler (etablerersentre m.v.) til lavere pris enn ordinær markedspris for nystartede virksomheter.	27,8	24,8	14,7	11,8	11,8	5,4	3,7
3d. Økonomisk bidrag til markedsføringstiltak for bedrifter i kommunen.	22,4	20,4	13,9	19	15,8	6,2	2,3
3e. Økonomisk bidrag til etableringsstøtte for nystartede private virksomheter.	15,1	13,4	12,4	18,6	26,5	12,0	2,1
3f. Økonomisk bidrag til omstillingsmidler eller annen form for driftsstøtte for eksisterende private virksomheter.	30,4	23,1	13,8	13,1	12,2	3,7	3,6
3g. Utstedelse av kommunale lånegarantier for privat næringsvirksomhet.	57,1	19	8,1	5,9	5,7	1,4	2,7
3h. Økonomisk bidrag til opparbeiding av ferdig byggeklare tomter for butikker og kontorlokaler.	41,5	22,2	14	10	7,1	3,0	2,2
3i. Økonomisk bidrag til opparbeiding av ferdig byggeklare tomter for industriområder og engroshandel m.v.	30,9	19	16	11,4	12,4	7,6	2,7
3j. Aksje- og andelstegning i privat næringsvirksomhet for å erstatte/supplere manglende kapital fra private investorer.	49,7	22,1	11,4	7,3	5,1	1,2	3,1
3k. Etablering av kommunale selskaper for å erstatte/supplere manglende etablering av private selskaper i kommunen.	53,5	25,3	7,8	6,9	3,2	1,2	2,1
3l. Indirekte bidrag gjennom eierskap i et hel- eller deleid investerings-/eiendomsselskap med kapitaltilførsel til privat næringsvirksomhet (f.eks. lånegarantier, lånetilsagn eller tilføring av egenkapital).	49,2	22,4	11,1	7,2	5,1	2,3	2,7
3m. Indirekte bidrag gjennom eierskap i et hel- eller deleid investerings-/eiendomsselskap med å dekke deler av kostnadene ved etablering eller drift av næringsvirksomhet (f.eks. finansiering av infrastruktur, tomter, subsidiering av leiekostnader).	44,0	22,7	12,6	9,8	4,5	2,6	3,9
3n. Bruk av lav eiendomsskatt på næringsvirksomhet som et virkemiddel for å bli mer attraktiv for private bedrifter.	51,0	13,5	8,6	8,3	5	10,1	3,5
3o. Bruk av lave kommunale avgifter/gebyrer overfor næringsvirksomhet som et virkemiddel for å bli mer attraktiv for private bedrifter.	47,3	19,9	12,3	9,6	6,6	2,2	2,1
3p. Rask og fleksibel behandling av byggesøknader og reguleringsplaner.	3,7	6,4	16,6	18,5	27,2	24,4	3,1
3q. Utbygging av (kommunale) veger og annen (generell) infrastruktur.	5,3	11,8	16,1	22,6	26,5	15,3	2,5
3r. Andre virkemidler.	22,1	4,5	6,5	7,6	7,5	4,9	47,0

Dette tallmaterialet viser som forventet stor variasjon i virkemiddelbruken. Det noen kommuner i svært stor grad benytter, kan andre kommuner ikke i det hele tatt benytte. Det er ingen av de totalt 17 virkemidlene som ikke brukes «i svært stor grad» av enkelte kommuner. Det er imidlertid enkelte virkemidler som peker seg nokså klart ut som de mest benyttede. Hvis vi summerer svarkategori 5 og 6 som vil tilsvare i stor og i svært stor grad, ser vi at «rask og fleksibel behandling av byggesøknader og reguleringsplaner» trekkes fram i 51,6 prosent av kommunene. Derneft følger «utbygging av (kommunale) veger og annen (generell) infrastruktur» med 41,8 prosent, «økonomisk bidrag til etableringsstøtte for nystartede private virksomheter» med 38,5 prosent og «kompetansetiltak og rådgivning/kurs mot etablerere av næringsvirksomhet» med 37,2 prosent. Ingen andre virkemidler har mer enn 30 prosent innenfor svarkategori 5 og 6.

I den motsatte enden av skalaen, med høyest andel av svarkategori 1 og 2, finner vi fire kategorier der mer enn 70 prosent av kommunene svarer 1 eller 2, altså ikke i det hele tatt eller i liten grad. Dette er «Etablering av kommunale selskaper for å erstatte/supplere manglende etablering av private selskaper i kommunen» med 78,8 prosent, «Utstedelse av kommunale lånegarantier for privat næringsvirksomhet» med 76,1 prosent, «Aksje- og andelstegning i privat næringsvirksomhet for å erstatte/supplere manglende kapital fra private investorer» med 71,8 prosent og «Indirekte bidrag gjennom eierskap i et hel- eller deleid investerings-/eiendomsselskap med kapitaltilførsel til privat næringsvirksomhet (f.eks. lånegarantier, lånetilsagn eller tilføring av egenkapital)» med 71,6 prosent.

De som har kryssset av på spørsmål 3r «Andre virkemidler» har også fått et åpent felt der man kunne skrive inn hva slags virkemiddel eller virkemidler dette dreier seg om. Det har totalt kommet inn totalt 172 slike beskrivelser av andre virkemidler som benyttes for å tilrettelegge for næringsutvikling i kommunen. Dette dreier seg naturlig nok om et vidt spekter av virkemidler. I mange tilfeller er det korte og enkle beskrivelser som eksempelvis «Tilskudd til landbruket», «Tilskudd til utbygging av bredbånd», «Transportstøtte til bedrifter», «Turisme, diverse aktiviteter», «Personlig kontakt» mv. I en del tilfeller er det utpreget lokale forhold som nevnes og som har begrenset generell interesse, så som henvisninger til konkrete lokale næringsutviklingsselskaper eller næringsutviklingsprosjekter. I atter andre tilfeller er det relativt utfyllende beskrivelser og kommentarer omkring hva som anses som de viktigste

tiltakene og virkemidlene som benyttes av kommunen og som delvis overlapper med noen av de øvrige virkemidlene nevnt i de øvrige kategoriene vist i tabell 3.3. Av plasshensyn tar vi ikke med mange av kommentarene i selve rapportteksten. Vi viser imidlertid den samlede listen over det som nevnes av andre virkemidler i vedlegg 2.

Vi viser ikke mer detaljerte tabeller over svarfordeling på virkemiddelbruk, eksempelvis sortert etter kommuner med høy eller lav kompensasjonsgrad i inntektssystemet. I kapittel 4 blir det imidlertid gjennomført statistiske tester for å avdekke hvorvidt det kan finnes noen systematisk effekt av kompensasjonsgraden på hvor aktiv virkemiddelbruken innenfor næringsutviklingsområdet rapporteres å være.

3.4 Vurderinger av kommunens rolle, innsats og utfordringer i nærings- og samfunnsutvikling

Aggregerte svarprosenter

I dette avsnittet viser vi resultater fra de delene av spørreskjemaet som hadde en mer vurderende karakter. Det er her mer interessant å dele opp svarene etter om de er avgitt av politikere eller administrasjon enn i faktaspørsmålene vist i forrige avsnitt. Videre vil vi også gå lengre i retning av å dele opp svarene og vise samvariasjon med sentrale bakgrunnsvariabler for kommunene, dvs. kommunenes inntektsnivå og kompensasjonsgrad i inntektssystemet. For å få en rask oversikt over hele materialet, viser vi imidlertid først de samlede resultatene i form av svarprosentfordelingen for hvert spørsmål basert på samtlige svar i undersøkelsen.

Tabell 3.4: Spørsmål 1 «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om kommunens næringsrettede arbeid?» Svar i prosent

	1 (helt uenig)	2	3	4	5	6 (helt enig)	Vet ikke
1a. Kommunen bruker generelt lite ressurser på næringsutviklingsarbeid ut over nødvendige reguleringsformål.	16,2	28,9	19,4	13,2	16,4	5,1	0,8
1b. Kommunen har en svært aktiv strategi for å tiltrekke seg næringsvirksomhet og bruker betydelige kommunale ressurser på dette.	4,9	19,7	20,1	22,9	21,8	9,6	1
1c. Kommunen skulle gjerne gjort mer arbeid for å tiltrekke seg næringsvirksomhet, men vi mangler kompetanse og kapasitet til dette.	4,2	13,6	14,8	25,2	26,3	14,2	1,7

Spørsmål 1a og 1b er her klare motpoler, der det første indikerer en absolutt minimumsløsning der kommunen ikke gjør stort annet enn nødvendige reguleringsformål, mens det andre indikerer at kommunen har en svært aktiv næringsutviklingspolitikk. Vi ser fra tabell 3.4 at tyngdepunktet av kommuner er nokså uenige i det første spørsmålet. Likevel er det også 5,1 prosent av svarene som er helt enige i spørsmål 1, og bortimot 20 prosent som er helt eller nokså enige (svar 5 + 6). I en del kommuner gjøres det altså meget lite av næringsutviklingsarbeid etter disse respondentenes vurdering. Spørsmål 2 som indikerer en svært aktiv næringsutviklingspolitikk har nokså like prosentandeler på svarkategori 2, 3, 4 og 5 (nær 20 prosent på alle disse) og klart færrest svar på helt uenig (4,9 prosent) og helt enig (9,6 prosent).

I spørsmål 5 er vi ute etter å få kommunenes egen vurdering av hvilke rammebetingelser og utfordringer de først og fremst opplever å ha i sin rolle som samfunnsutvikler og (herunder) næringsutviklingsaktør. I noen kommuner er det stor befolkningsvekst og stor vekst i sysselsetting. I andre kommuner kan det være stor befolkningsvekst men likevel liten vekst i tilgjengelige arbeidsplasser, eksempelvis fordi kommunen først og fremst er en attraktiv bostedskommune for arbeidstakere i nabokommuner i en større arbeidsmarkedsregion. I atter andre kommuner er det kommunens attraktivitet som bosted som kan være den største utfordringen knyttet til å beholde eller øke folketallet. Med så vidt store forskjeller i hva slags utfordringer kommunen opplever å ha, er det naturlig å forvente at strategiene i kommunenes næringsutviklingsarbeid også kan variere betydelig. Videre kan det tenkes at forskjeller i denne type rammebetingelser kan være av like stor eller større betydning for kommunenes innsats og innretning av næringsutviklingsarbeid enn de rent økonomiske incitamentene knyttet til kompensasjonsgraden i inntektssystemet. Siden hovedformålet med dette prosjektet er å studere den isolerte betydningen av økonomiske incitamentene i form av ulike kompensasjonsgrader for kommunenes næringsutviklingsarbeid, kan det derfor være sentralt å få kontroll på forskjeller i kommunenes rammebetingelser og utfordringer i sitt nærings- og samfunnsutviklingsarbeid. Vi viser først en samlet oversikt over spørsmålene som er stilt omkring disse problemstillingene og den totale svarfordelingen i prosent for hele materialet samlet.

Tabell 3.5: Spørsmål 5 Vurderinger av kommunens utfordringer og rammebetingelser. «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?» Svar i prosent

	1 (helt uenig)	2	3	4	5	6 (helt enig)	Vet ikke
5a. Det foregår stor etablering av ny næringsvirksomhet i kommunen og det er utfordrende å holde følge med behovet for nye arealer og infrastruktur for næringsvirksomhet.	20,9	26,1	17,4	14,7	11,5	8,6	0,9
5b. Det er stor befolkningsvekst i kommunen og det er utfordrende å holde følge med økt behov for kommunale tjenester og infrastruktur som følge av veksten.	32,2	19,9	12,6	11,8	12,6	10,2	0,7
5c. Det er utfordrende å tiltrekke seg etablering av (eller beholde) næringsvirksomhet i kommunen.	4,3	12,4	12,6	18,5	30	20,6	1,6
5d. For at min kommune skal bli mer attraktiv for næringslivet er det viktig å ha et godt kommunalt tjenestetilbud innen barnehage, grunnskole og kultur.	0,5	1,4	2,7	9,4	30,9	52,7	2,3
5e. Det er utfordrende å tiltrekke seg (eller beholde) innbyggere i kommunen.	12,5	12,4	12	17,4	22,4	22,0	1,3
5f. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å styrke tilbudet av kommunale velferdstjenester.	10,1	20,5	23,3	23	16,4	5,8	0,9
5g. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å få et mer variert fritids- og kulturtilbud.	11,3	21,1	22,8	22,7	16,7	4,7	0,6
5h. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å øke antall arbeidsplasser.	4,4	8,4	8,9	20,1	25,6	30,7	1,8

Spørsmål 6 er delvis relatert til samme tema som spørsmål 5 ovenfor, men i spørsmål 6 er spørsmålet stilt mer normativt og fokuserer på respondentenes syn på hva kommunen bør gjøre for å fremme en positiv samfunns- og næringsutvikling og hvordan næringsutviklingsarbeidet bør innrettes.

Tabell 3.6: Spørsmål 6 Vurderinger av kommunens rolle som næringsutviklingsaktør. «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?» Svar i prosent

	1 (helt uenig)	2	3	4	5	6 (helt enig)	Vet ikke
6a. Kommunen bør konsentrere seg om å yte ordinære kommunale tjenester og engasjere seg minst mulig i næringsvirksomhet ut over nødvendige reguleringsformål.	23,4	30,1	15,7	15,1	10,2	4,9	0,7
6b. Det er viktig og nødvendig for kommunen å engasjere seg i å øke næringsgrunnlaget i kommunen.	0,9	2,6	6	14	34	41,2	1,3
6c. Et godt tjenestetilbud innen barnehage, grunnskole og kultur er viktig for å øke næringsgrunnlaget i kommunen.	0,4	2,1	4,1	17,7	38,8	35,6	1,3
6d. Kommunen bør engasjere seg direkte i privat næringsvirksomhet (for eksempel kommunale lånegarantier, eierskap eller annen delfinansiering av privat virksomhet).	37,2	31,3	13,7	9,9	4,4	2,0	1,4
6e. Min kommune forsøker å behandle alle former for næringsvirksomhet mest mulig likt i vårt næringsrettede arbeid.	1,3	3,8	10,1	15,2	35,5	30,0	4,1
6f. Min kommune forsøker aktivt å påvirke hva slags næringsvirksomhet som etablerer seg i kommunen og benytter særskilte virkemidler for å legge til rette for at konkrete bedrifter/bransjer etablerer seg (eller fortsatt blir) i kommunen.	14,6	21,3	19,3	19,5	16,3	5,9	3

Som forventet ser vi at svarfordelingen på spørsmål 5 og 6 viser en betydelig variasjon. Det som noen kommuner sier seg helt enig eller nokså enig i, er andre kommuner helt eller nokså uenig i. De aggregerte svarfordelingene på disse spørsmålene er derfor ikke i seg selv særlig interessante. Den mer interessante bruken av dette materialet er å se hvordan svarfordelingen eventuelt samvarierer med sentrale kjennetegn ved kommunene som inntektsnivå, skatteinntektsnivå i prosent av landsgjennomsnittet eller kompensasjonsgrad i inntektssystemet eller antall innbyggere. I de følgende underavsnittene viser vi derfor en del utvalgte resultater der vi sorterer svar etter blant annet administrativt eller politisk nivå, inntektsnivå og/eller kompensasjonsgrad eller innbyggertall. Vi viser imidlertid her kun forskjeller slik de framtrer direkte i form av separate svarprosenter, og uttaler oss ikke om eventuelle statistisk signifikante forskjeller. Dette fordi det er lite hensiktsmessig å gjennomføre enkle samvariasjonstester mellom svar fra spørreundersøkelsen og enkeltvis forklaringsvariabler, da vi uansett i kapittel 4 gjennomfører statistiske tester i multivariate modeller med flere relevante forklaringsvariabler samtidig. I enkle bivariate tester kan det lett oppstå tilsynelatende signifikante sammenhenger som ikke vil beholdes dersom man også kontrollerer for andre mulige relevante kjennetegn med kommunene.

Forskjeller mellom politisk og administrativt nivå oppfatninger

Siden flere av spørsmålene er normative og til dels politisk ladet, er det godt mulig at de kan vurderes nokså forskjellig av politikere og administrasjon. Som en liten sjekk på dette, har vi nedenfor utarbeidet gjennomsnittlig svar på skalaen 1-6 innenfor hver av respondent-kategoriene ordfører, varaordfører, rådmann og økonomisjef for spørsmålene av mer vurderende karakter, dvs. spørreundersøkelsens spørsmål 1, 5 og 6. I de fleste tilfeller viser det seg imidlertid at det er nokså ubetydelige nivåforskjeller i disse gjennomsnittene. Vi kommenterer derfor kun det fåtall av utsagn der det synes å være nivåforskjeller av betydning.

Tabell 3.7: Spørsmål 1 «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om kommunens næringsrettede arbeid?» Gjennomsnitt på skala 1-6 der 1 = helt uenig og 6 = helt enig

	Ordfører	Varaordf.	Rådmann	Øk.sjef
1a. Kommunen bruker generelt lite ressurser på næringsutviklingsarbeid ut over nødvendige reguleringsformål.	2,79	3,25	2,82	3,03
1b. Kommunen har en svært aktiv strategi for å tiltrekke seg næringsvirksomhet og bruker betydelige kommunale ressurser på dette.	3,81	3,64	3,70	3,27
1c. Kommunen skulle gjerne gjort mer arbeid for å tiltrekke seg næringsvirksomhet, men vi mangler kompetanse og kapasitet til dette.	3,93	4,21	3,71	3,80

På spørsmål 1c ser vi en viss tendens til at politikerne oppfatter en større mangel på kompetanse og kapasitet til å drive næringsutviklingsarbeid enn det administrasjonen oppfatter. For de øvrige spørsmålene 1a og 1b framtrer små forskjeller mellom administrasjon og politikere.

Tabell 3.8: Spørsmål 5 Vurderinger av kommunens utfordringer og rammebetingelser. «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?» Gjennomsnitt på skala 1-6 der 1 = helt uenig og 6 = helt enig

	Ordfører	Varaordf.	Rådmann	Øk.sjef
5a. Det foregår stor etablering av ny næringsvirksomhet i kommunen og det er utfordrende å holde følge med behovet for nye arealer og infrastruktur for næringsvirksomhet.	3,06	2,92	3,09	2,58
5b. Det er stor befolkningsvekst i kommunen og det er utfordrende å holde følge med økt behov for kommunale tjenester og infrastruktur som følge av veksten.	2,83	2,84	2,89	2,65
5c. Det er utfordrende å tiltrekke seg etablering av (eller beholde) næringsvirksomhet i kommunen.	4,13	4,20	4,03	4,24
5d. For at min kommune skal bli mer attraktiv for næringslivet er det viktig å ha et godt kommunalt tjenestetilbud innen barnehage, grunnskole og kultur.	5,35	5,27	5,15	4,95
5e. Det er utfordrende å tiltrekke seg (eller beholde) innbyggere i kommunen.	3,76	3,91	3,83	4,01
5f. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å styrke tilbudet av kommunale velferdstjenester.	3,33	3,32	3,16	3,42
5g. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å få et mer variert fritids- og kulturtilbud.	3,30	3,19	3,18	3,34
5h. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å øke antall arbeidsplasser.	4,57	4,39	4,29	4,37

Oversikten over gjennomsnittlige svar på spørsmål 5 i tabell 3.8 kan kort oppsummeres med at det synes å være få eller ingen tydelige nivåforskjeller mellom administrativt og politisk nivå når det gjelder disse spørsmålene.

Tabell 3.9: Spørsmål 6 Vurderinger av kommunens rolle som næringsutviklingsaktør. «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?» Gjennomsnitt på skala 1-6 der 1 = helt uenig og 6 = helt enig

	Ordfører	Varaordf.	Rådmann	Øk.sjef
6a. Kommunen bør konsentrere seg om å yte ordinære kommunale tjenester og engasjere seg minst mulig i næringsvirksomhet ut over nødvendige reguleringsformål.	2,50	2,99	2,54	2,86
6b. Det er viktig og nødvendig for kommunen å engasjere seg i å øke næringsgrunnlaget i kommunen.	5,25	4,98	5,05	4,50
6c. Et godt tjenestetilbud innen barnehage, grunnskole og kultur er viktig for å øke næringsgrunnlaget i kommunen.	5,20	5,12	4,78	4,61
6d. Kommunen bør engasjere seg direkte i privat næringsvirksomhet (for eksempel kommunale lånegarantier, eierskap eller annen delfinansiering av privat virksomhet).	2,25	2,41	1,86	1,98
6e. Min kommune forsøker å behandle alle former for næringsvirksomhet mest mulig likt i vårt næringsrettede arbeid.	4,79	4,60	4,53	4,32
6f. Min kommune forsøker aktivt å påvirke hva slags næringsvirksomhet som etablerer seg i kommunen og benytter særskilte virkemidler for å legge til rette for at konkrete bedrifter/bransjer etablerer seg (eller fortsatt blir) i kommunen.	3,29	2,92	3,16	3,03

I svarene på spørsmål 6, ser vi en viss nivåforskjell på spørsmål 6d, der administrasjonen uttrykker større grad av uenighet eller skepsis enn politikerne på at kommunen bør engasjere seg direkte i privat næringsvirksomhet. Videre ser vi også at administrasjonen ligger noe lavere (dvs. noe mindre grad av enighet) på spørsmål 6e om at alle former for næringsvirksomhet bør behandles mest mulig likt. Det ser altså ut som at prinsippet om næringsnøytralitet står noe sterkere blant politisk enn blant administrativt nivå, men forskjellene skal uansett sies å være meget moderate.

3.5 Har kompensasjonsgrad, inntektsnivå eller innbyggere betydning for næringsutviklingsarbeidet?

Spørsmål 1 går direkte på om kommunen etter egen oppfatning driver et passivt eller nærmest minimalistisk næringsutviklingsarbeid (1a) eller motsatt en svært aktiv strategi i næringsutviklingsarbeidet og bruker betydelige kommunale ressurser på dette. Det er derfor interessant å studere hvorvidt det finnes forskjeller i hvordan kommuner med hhv. høy eller lav kompensasjonsgrad besvarer disse spørsmålene. Vi bruker her kompensasjonsgraden til hver kommune i 2011. Den kan da være enten 95 prosent eller 60 prosent. Alle kommuner som har mindre skatteinntekt per innbygger enn 90 prosent av landsgjennomsnittet har en kompensasjonsgrad på 95 prosent. Det skyldes at disse kommunene for det første får den

symmetriske delen av inntektskompensasjonen på 60 prosent av differansen mellom eget skatteinntektsnivå og landsgjennomsnittet og en tilleggskompensasjon på 35 prosent, altså til sammen 95 prosent. Alle kommuner med over 90 prosent av landsgjennomsnittet for skatteinntekt per innbygger har derimot 60 prosent kompensasjonsgrad. Når vi i tabell 3.10 nedenfor viser separate resultater for spørsmål 1a og 1b for kompensasjonsgrader på 60 prosent og 95 prosent, er det altså en sortering i to kategorier av skatteinntekter per innbygger, hhv. kommuner med over og under 90 prosent av landsgjennomsnittet.

Tabell 3.10: Spørsmål 1 «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om kommunens næringsrettede arbeid?» Separate resultater for kommuner med kompensasjonsgrad på hhv. og 95 prosent og 60 prosent. Prosentandeler beregnet etter at alle «vet ikke»-svar og ubesvarte svar er fjernet

	Kompensasjonsgrad	1 (helt uenig)	2	3	4	5	6 (helt enig)
1a. Kommunen bruker generelt lite ressurser på næringsutviklingsarbeid ut over nødvendige reguleringsformål.	95 % (N=582)	13,2	28,9	22,9	13,7	16,7	4,6
	60 % (N=274)	21,9	29,9	12,8	12,4	16,8	6,2
1b. Kommunen har en svært aktiv strategi for å tiltrekke seg næringsvirksomhet og bruker betydelige kommunale ressurser på dette.	95 % (N=589)	4,8	20,9	22,1	22,9	21,4	8,0
	60 % (N=279)	5,4	18,3	17,2	23,7	22,6	12,9

I vurderingen av en eventuell betydning av kompensasjonsgraden i inntektssystemet for kommunenes motivasjon og innsats innenfor næringsutviklingsarbeid, kan det finnes to motstridende effekter. I gruppen av kommuner med 95 prosent kompensasjonsgrad finnes alle kommuner med mindre enn 90 prosent av gjennomsnittlig skatteinntekt per innbygger, dvs. alle skattesvake kommuner. Disse kan forventes å ha størst motivasjon til å øke eget skatteinntektsgrunnlag simpelthen fordi de har lave skatteinntekter i utgangspunktet. Samtidig vil imidlertid den høye kompensasjonsgraden på 95 prosent gjøre at denne gruppen av kommuner kun får en netto økning i inntekt per innbygger på 5 prosent dersom de faktisk lykkes i å øke egne skatteinntekter. Det siste forholdet tilsier at incentivet til å øke eget skattegrunnlag er lavt, mens det første tilsier at behovet for høyere inntekter er høyt. Det er dermed ikke åpenbart hvilken av disse effektene som vil dominere kommunenes vurderinger

av hvor viktig det er å arbeide mest mulig aktivt for å øke næringsgrunnlaget, styrke sysselsettingsmuligheter eller tiltrekke seg innbyggere m.v.

Poenget nevnt ovenfor kan være en mulig forklaring på at skillet mellom kommuner med høy og lav kompensasjonsgrad ikke blir særlig markant i tabell 3.10 ovenfor. Den tydeligste forskjellen på spørsmål 1a, som signaliserer en generelt passiv innsats på næringsutviklingsområdet, er at det er betydelig høyere andel av de skattesterke kommunene (komp.grad 60 prosent) som er helt uenige (21,9 prosent) i utsagnet om at kommunen bruker generelt lite ressurser på næringsutviklingsarbeid enn det som er tilfellet for de skattesvake kommunene (13,2 prosent). Dette kan altså tyde på at incitamenteffekten knyttet til kompensasjonsgraden har en viss betydning. I motsatt retning trekker det faktum at kommunene med kompensasjonsgrad på 60 prosent også har høyest andel svar som sier seg helt enige i spørsmål 1a, men her er nivåforskjellen mindre, med 6,2 prosent helt enige blant kommuner med kompensasjonsgrad 60 prosent og 4,6 prosent helt enige blant de skattesvake kommunene med kompensasjonsgrad på 95 prosent.

I spørsmål 1b som signaliserer det motsatte av 1a, dvs. et utsagn om en aktiv næringsutviklingsstrategi som det brukes betydelig av kommunale ressurser på, er det nokså utydelige nivåforskjeller i svarfordelingen. Det er omtrent samme andel som er helt uenige i dette utsagnet. Den viktigste forskjellen synes å være at en høyere andel (12,9 prosent) av skattesterke kommuner med kompensasjonsgrad 60 prosent sier seg helt enige i utsagn 1b enn blant de skattesvake kommunene med kompensasjonsgrad på 95 prosent (8 prosent). Igjen gir dette en viss indikasjon i samme retning som spørsmål 1a, dvs. at kompensasjonsgraden kan ha en viss betydning i retning av at kommuner som sitter igjen med en større andel av egen skatteinntektsøkning – kommunene med kompensasjonsgrad 60 prosent – tenderer mot å ha en noe mer aktiv næringsutviklingsstrategi enn kommuner med høy kompensasjonsgrad og lavt incitament til å gjøre noe med eget skatteinntektsnivå. Det skal imidlertid understrekes at dette er meget svake indikasjoner på at kompensasjonsgraden har betydning for kommunenes innsats og aktivitet i næringsutviklingsarbeidet. Western (2008) og Holen (1994) finner den motsatte konklusjonen, dvs. at skattesvake kommuner tenderer mot å ha et mer aktivt næringsutviklingsarbeid enn skattesterke kommuner. Det skal imidlertid understrekes at det siden 90-tallet og tidligere på 2000-tallet har skjedd en del endringer i inntektsutjevningen og

kompensasjonsgraden. Videre er heller ikke spørsmålene i denne rapporten direkte sammenlignbare med spørsmålene brukt av Western og Holen. Vi kommer tilbake til mer formelle tester av om det finnes statistisk signifikante utslag av kompensasjonsgraden i kapittel 4.

Svarene på spørsmål 1a og 1b har også blitt sortert etter kommunenes innbyggertall, der vi følger den mye brukte inndelingen i små kommuner med inntil 5000 innbyggere, mellomstore med fra 5 til 20 tusen innbyggere og store kommuner med mer enn 20 000 innbyggere.

Tabell 3.11: Spørsmål 1 «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om kommunens næringsrettede arbeid?» Separate resultater for hhv. små, mellomstore og store kommuner. Prosentandeler beregnet etter at alle «vet ikke»-svar er fjernet

	Kommune- størrelse	1 (helt uenig)	2	3	4	5	6 (helt enig)
1a. Kommunen bruker generelt lite ressurser på næringsutviklingsarbeid ut over nødvendige reguleringsformål.	Små (N=463)	17,1	29,6	19,9	12,7	16,4	4,3
	Mellomstore (N=283)	14,8	27,9	20,1	14,5	16,3	6,4
	Store (N=110)	14,5	30,9	17,3	12,7	19,1	5,5
1b. Kommunen har en svært aktiv strategi for å tiltrekke seg næringsvirksomhet og bruker betydelige kommunale ressurser på dette.	Små (N=471)	4,5	22,1	21,9	22,1	20,2	9,3
	Mellomstore (N=288)	5,9	17,0	20,8	26,0	22,2	8,0
	Store (N=109)	4,6	19,3	13,8	20,2	27,5	14,7

Ut fra oversikten i tabell 3.11, later det til å være små systematiske forskjeller mellom små, mellomstore og store kommuner når det gjelder hvor aktivt næringsutviklingsarbeid de selv mener å gjennomføre. Den eneste forskjellen som trer nokså klart fram, er at det er en god del høyere andel blant de store kommunene som sier seg helt enige i påstand 1b om at de har en svært aktiv strategi for å tiltrekke seg næringsvirksomhet og bruker betydelige kommunale ressurser på dette. Det skal her imidlertid sies at antallet store kommuner er langt lavere enn små og mellomstore, og at andelene dermed lettere påvirkes av svar fra enkeltkommuner.

Igjen viser vi også til kapittel 4, der vi gjennomfører tester av om det finnes noen signifikante utslag av kompensasjonsgraden på hvordan enkelte av spørsmålene fra spørreundersøkelsen fordeler seg blant lav- og høyinntektskommuner.

3.6 Kompensasjonsgradens betydning for vurderinger av kommunens utfordringer og rammebetingelser og kommunens rolle som næringsutviklingsaktør

På samme måte som for spørsmål 1 har vi også for spørsmålene 5 og 6 sortert svarene etter kommunenes kompensasjonsgrad i 2011, hhv. 95 prosent for kommuner under 90 prosent av landsgjennomsnittet for skatteinntekt per innbygger, og 60 prosent for kommuner med over 90 prosent av gjennomsnittlig skatteinntekt per innbygger.

Tabell 3.12: Spørsmål 5 Vurderinger av kommunens utfordringer og rammebetingelser. «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?» Separate resultater for kommuner med kompensasjonsgrad på hhv. 95 prosent og 60 prosent. Prosentandeler beregnet etter at alle «vet ikke»-svar er fjernet

	Komp.grad	1 (helt uenig)	2	3	4	5	6 (helt enig)
5a. Det foregår stor etablering av ny næringsvirksomhet i kommunen og det er utfordrende å holde følge med behovet for nye arealer og infrastruktur for næringsvirksomhet.	95 % (N=521)	21,9	29,0	17,6	14,2	10,0	7,1
	60 % (N=236)	19,5	20,8	17,4	16,5	14,0	11,9
5b. Det er stor befolkningsvekst i kommunen og det er utfordrende å holde følge med økt behov for kommunale tjenester og infrastruktur som følge av veksten.	95 % (N=519)	32,9	22,2	12,5	13,1	11,9	7,3
	60 % (N=237)	31,6	15,2	13,1	9,7	14,3	16,0
5c. Det er utfordrende å tiltrekke seg etablering av (eller beholde) næringsvirksomhet i kommunen.	95 % (N=513)	2,5	10,1	13,1	18,5	33,3	22,4
	60 % (N=237)	8,4	17,3	12,7	19,4	24,1	18,1
5d. For at min kommune skal bli mer attraktiv for næringslivet er det viktig å ha et godt kommunalt tjenestetilbud innen barnehage, grunnskole og kultur.	95 % (N=511)	0,6	1,4	3,0	9,8	31,1	54,2
	60 % (N=232)	0,4	1,7	2,2	9,5	32,8	53,4
5e. Det er utfordrende å tiltrekke seg (eller beholde) innbyggere i kommunen.	95 % (N=514)	9,5	11,7	12,8	17,1	26,1	22,8
	60 % (N=238)	19,8	14,3	10,1	18,5	15,5	21,8
5f. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å styrke tilbudet av kommunale velferdstjenester.	95 % (N=510)	8,4	20,4	22,9	24,1	17,6	6,4
	60 % (N=237)	14,3	21,1	24,9	21,5	13,5	4,6
5g. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å få et mer variert fritids- og kulturtilbud.	95 % (N=519)	9,6	23,3	22,9	23,1	16,2	4,8
	60 % (N=240)	15,4	17,1	22,5	22,9	17,9	4,2
5h. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å øke antall arbeidsplasser.	95 % (N=511)	2,5	6,3	8,8	19,6	28,8	34,1
	60 % (N=233)	9,0	12,9	9,4	22,3	20,2	26,2

Hovedformålet med disse spørsmålene er å kartlegge rammebetingelsene kommunene opplever å ha i sine roller som samfunnsutviklere. Det er generelt store forskjeller i slike rammebetingelser mellom eksempelvis typiske vekstkommuner og fraflyttingskommuner. Det kan imidlertid også være store forskjeller internt mellom fraflyttingskommuner. Det kan

eksempelvis være et for begrenset fritids-/handels/- og underholdningstilbud som er hovedårsaken til at mange yngre innbyggere ikke ønsker å forbli på sitt oppvekststed selv om tilgangen på arbeidsplasser kan være relativt god. Svarfordelingen på spørsmål 5 viser da nokså tydelig at det kan være stor forskjell i hvordan denne type rammebetingelser oppleves.

Når det gjelder forskjeller mellom kommuner med lavt og høyt nivå på skatteinntekt per innbygger (høy og lav kompensasjonsgrad), er det generelt relativt små forskjeller i svarfordelingen. Det er imidlertid noen observerbare nivåforskjeller. I spørsmål 5c ser vi en tendens til at det å tiltrekke seg næringsvirksomhet oppleves som mindre utfordrende blant høyinntektskommunene (60 prosent kompensasjonsgrad). Andelen blant disse som er helt uenige i påstanden er 8,4 prosent mot kun 2,5 prosent blant kommunene med 95 prosent kompensasjonsgrad). I den andre enden ser vi tilsvarende at 18,1 prosent av høyinntektskommunene er helt enige, mens en del flere, 22,4 prosent er helt enige blant kommunene med 95 prosent kompensasjonsgrad. Det er også en god del større andel av kommunene med 60 prosent kompensasjonsgrad som er helt eller delvis uenige i utsagn 5e) om at det er utfordrende å tiltrekke seg eller beholde innbyggere. På den annen side er andelen som er helt enige i dette utsagnet omtrent den samme blant kommunene med høy og lav kompensasjonsgrad.

Spørsmål 5d) viser tydelig at kommunene mener det har stor betydning for kommunens attraktivitet for næringslivet at kommunen har et godt kommunalt tjenestetilbud innenfor oppvekstrelaterte sektorer som barnehage og grunnskole, samt et godt kulturtilbud. Dette viser betydningen av en «bred front»-tilnærming til næringsutviklingsarbeid, dvs. at det generelle innbyggerrettede tjenestetilbudet til kommunen er viktig for kommunens attraktivitet for næringsvirksomhet. På dette spørsmålet er det så å si fullstendig sammenfall mellom svarfordelingen blant kommuner med 60 og 95 prosent kompensasjonsgrad.

I de tre siste spørsmålene, 5f, 5g og 5h har vi spurt om hva som er den største utfordringen for å bli en mer attraktiv bostedskommune. Vi spør da om det er et styrket tilbud av kommunale velferdstjenester, et mer variert fritids- og kulturtilbud, eller å øke antall arbeidsplasser som er den største utfordringen for å bli en mer attraktiv bostedskommune. Svarfordelingen viser nokså klart at det å øke antall arbeidsplasser er en betydelig større utfordring for å bli en mer

attraktiv bostedskommune enn å styrke kommunalt tjenestetilbud eller få et mer variert fritids- og kulturtilbud. Det er generelt en større andel av kommunene med høy skatteinntekt (kompensasjonsgrad 60 prosent) som er helt uenige i alle de tre påstandene. Dette må også sees i lys av svarene på påstandene 5e) og 5c), som også viste at en de mest skattesterke kommunene generelt opplever det som noe mindre utfordrende å tiltrekke seg innbyggere og næringsvirksomhet. Vi kan altså generelt se en viss tendens til at kommunene med høyere skatteinntekt totalt sett opplever å ha noe bedre rammebetingelser i forhold til å tiltrekke seg eller beholde innbyggere og næringsvirksomhet. Det skal imidlertid igjen understrekes at forskjellen mellom høy og lav kompensasjonsgrad på svarfordelingen er relativt beskjeden og at vi her ikke uttaler oss om hvorvidt forskjellene er statistisk signifikante.

Vi går så over til en tilsvarende oversikt over svarprosjenter på spørsmål 6, med totalt seks påstander omkring kommunens rolle som næringsutviklingsaktør. Igjen er hovedhensikten å se om det framkommer noen mer eller mindre tydelige forskjeller mellom kommuner med høy og lav kompensasjonsgrad.

Tabell 3.13: Spørsmål 6 Vurderinger av kommunens rolle som næringsutviklingsaktør. «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?» Separate resultater for kommuner med kompensasjonsgrad på hhv. 95 prosent og 60 prosent. Prosentandeler beregnet etter at alle «vet ikke»-svar er fjernet

	Komp.grad	1 (helt uenig)	2	3	4	5	6 (helt enig)
6a. Kommunen bør konsentrere seg om å yte ordinære kommunale tjenester og engasjere seg minst mulig i næringsvirksomhet ut over nødvendige reguleringsformål.	95 % (N=516)	24,2	32,4	15,9	15,1	8,1	4,3
	60 % (N=234)	20,9	25,6	16,2	15,4	15,4	6,4
6b. Det er viktig og nødvendig for kommunen å engasjere seg i å øke næringsgrunnlaget i kommunen.	95 % (N=512)	1,0	1,2	4,9	12,7	36,5	43,8
	60 % (N=236)	0,8	5,5	8,9	17,8	30,1	36,9
6c. Et godt tjenestetilbud innen barnehage, grunnskole og kultur er viktig for å øke næringsgrunnlaget i kommunen.	95 % (N=512)	0,4	2,0	3,9	16,6	41,6	35,5
	60 % (N=234)	0,4	2,1	4,7	20,9	34,6	37,2
6d. Kommunen bør engasjere seg direkte i privat næringsvirksomhet (for eksempel kommunale lånegarantier, eierskap eller annen delfinansiering av privat virksomhet).	95 % (N=511)	35,8	32,7	13,5	9,8	5,5	2,7
	60 % (N=237)	43,0	30,4	13,1	10,5	2,5	0,4
6e. Min kommune forsøker å behandle alle former for næringsvirksomhet mest mulig likt i vårt næringsrettede arbeid.	95 % (N=500)	1,6	3,4	11,0	16,0	37,0	31,0
	60 % (N=223)	0,9	4,9	9,9	15,7	37,2	31,4
6f. Min kommune forsøker aktivt å påvirke hva slags næringsvirksomhet som etablerer seg i kommunen og benytter særskilte virkemidler for å legge til rette for at konkrete bedrifter/bransjer etablerer seg (eller fortsatt blir) i kommunen.	95 % (N=505)	15,8	22,6	19,2	19,8	17,6	5,0
	60 % (N=230)	13,5	20,9	21,7	20,4	15,2	8,3

Svarene på den første påstanden 6a om at kommunen bør konsentrere seg om å yte ordinære kommunale tjenester og engasjere seg minst mulig i næringsutviklingsarbeid, er det nokså få kommuner som sier seg helt eller delvis enig i. Det er imidlertid en svak tendens til at graden av enighet er noe større blant kommunene med høye skatteinntekter og 60 prosent kompensasjonsgrad (svarfordelingen blant disse skyves noe mot høyre i skalaen fra 1 til 6 sammenlignet med kommunene med høy kompensasjonsgrad).

Det er også en viss motsatt tendens i det neste utsagnet 6b) om at det er både viktig og nødvendig for kommunen å engasjere seg i å øke næringslivsgrunnlaget i kommunen. Det er

til sammen 80,3 prosent av kommunene med høy kompensasjonsgrad som er helt eller nokså enig i dette utsagnet (svar 6 og 5), mens den tilsvarende andelen blant kommunene med lav kompensasjonsgrad er 67 prosent. Både utsagn 6a og 6b indikerer dermed at kommunene med høy kompensasjonsgrad anser et aktivt næringsutviklingsarbeid som noe viktigere enn kommunene med lav kompensasjonsgrad. Dette resultatet trekker i samme retning som Westerens (2008) og Holens (1994) resultater om at det er indikasjoner på at engasjementet omkring næringsutvikling er noe sterkere i lavinntektskommuner enn i høyinntektskommuner. Det faktum at lavinntektskommunene har høyere kompensasjonsgrad og lavere økonomiske incitamenter til å styrke sitt eget skatteinntektsgrunnlag legger altså ingen demper på kommunenes engasjement i næringsutviklingsarbeidet. I den grad det kan spores en effekt av kompensasjonsgraden overhodet, trekker den altså ev. i motsatt retning.

På utsagn 6c) om at et godt tjenestetilbud innenfor barnehager, skoler og kultur er viktig for å øke næringsgrunnlaget i kommunen, er svarfordelingen blant kommunene med høy og lav kompensasjonsgrad så godt som identisk, og det uttrykkes generelt stor grad av enighet i denne påstanden (som for øvrig er nært beslektet med påstand 5d) i tabell 3.12).

Utsagn 6d) dreier seg om hvorvidt kommunen bør engasjere seg direkte i privat næringsvirksomhet. Det er noe flere høyinntektskommuner (60 prosent kompensasjonsgrad) som er helt uenige i dette, 43 prosent mot 35,8 prosent blant lavinntektskommunene. Dette kan relateres til et spørsmål fra Holen (1994) og Western (2008) om at «kommunene har ingen forutsetninger for å engasjere seg i privat næringsvirksomhet». Det var der en noe større grad av enighet i denne påstanden blant høyinntektskommunene enn blant lavinntektskommunene. Både vår undersøkelse og de tidligere undersøkelsene gir altså visse indikasjoner på at lavinntektskommunene er noe mindre skeptiske eller kritiske til å engasjere seg direkte i privat næringsvirksomhet enn det som er tilfelle i høyinntektskommunene.

De to siste utsagnene 6e) og 6f) går på skillet mellom en næringsnøytral tilnærming hvor alle former for næringsvirksomhet behandles likt (6e), eller om kommunen har en mer aktivistisk politikk rettet mot å få enkeltbedrifter eller enkeltbransjer til å etablere seg i kommunen (6f). Svarfordelingen på disse påstandene er imidlertid så godt som identisk for kommunene med

høye og lave kompensasjonsgrader, så det synes ikke som om kompensasjonsgrad påvirker denne problemstillingen.

Spørsmålene 5 og 6 vil selvsagt kunne deles opp og analyseres langt mer enn det vi har gjort ovenfor, bl.a. mellom små og store kommuner, kommuner med høy og lav befolkningsvekst m.v. Videre kunne det være interessant å dele opp ytterligere internt i gruppene av kommuner med høy og lav kompensasjonsgrad, bl.a. med separate svar fra administrasjon og politikere innen hver kompensasjonsgradsgruppe. Siden hovedspørsmålet gjennom hele rapporten er den eventuelle betydningen av rent økonomiske incitamenter i form av kompensasjonsgrad for kommunens næringsutviklingsarbeid, har vi imidlertid av plasshensyn valgt ikke å inkludere ytterligere tabeller sortert etter andre mulig interessante kommunale karakteristika.

3.7 Oppsummering

Det er velkjent at det er stor variasjon blant norske kommuner. Store og små kommuner, pressområder, fraflyttingsområder, kraftkommuner m.v. står overfor betydelige forskjeller i rammebetingelser og utfordringer i sin rolle som samfunnsutviklere, deriblant også i rollen som næringsutviklingsaktør. Resultatene fra denne spørreundersøkelsen bærer i høy grad preg av denne variasjonen.

Det er mange resultater av mer generell interesse for kommunenes næringsutviklingsarbeid som kunne vært analysert og kommentert mer inngående enn det vi her har gjort. Hovedproblemstillingen i denne rapporten er hvordan forskjeller i incitamenter pga. ulike kompensasjonsgrader i inntektssystemet eventuelt påvirker kommunenes innsats og motivasjon til å drive næringsutviklingsarbeid. Vi har derfor vært relativt summariske når det gjelder andre forhold som kan ha interesse i en mer generelt anlagt kartlegging og analyse av næringsutviklingsarbeid. For lesere som ønsker en oversikt over flere aktuelle virkemidler kommunene benytter enn de vi direkte har fanget opp via våre spørsmål, henvises det til vedlegg 2, der det inngår en samlet liste over hvilke andre virkemidler kommunene benytter i sitt næringsutviklingsarbeid.

Hovedbildet når det gjelder kompensasjonsgradens eventuelle betydning for kommunenes innsats og motivasjon til å drive næringsutviklingsarbeid, er at vi generelt finner nokså små forskjeller mellom kommuner med høy og lav kompensasjonsgrad. I de tidligere undersøkelsene til Holen (1994) og Westernen (2008), ble det konkludert med at minsteinntektskommunene var noe mer positive til en mer aktiv strategi i næringsutviklingsarbeidet enn det som var tilfellet i høyinntektskommunene. Våre spørsmål er ikke direkte sammenlignbare med disse tidligere undersøkelsene, siden ordlyd og problemstillinger er forandret. På enkelte av spørsmålene trekker imidlertid svarfordelingen i vår undersøkelse i samme retning som undersøkelsene til Holen og Westernen. På påstanden om at «det er viktig og nødvendig for kommunen å engasjere seg i å øke næringsgrunnlaget i kommunen» er det 36,5 prosent av lavinntektskommuner (kompensasjonsgrad 95 prosent) som sier seg helt enige, mens det er 30,1 prosent blant høyinntektskommuner (kompensasjonsgrad 60 prosent). Lavinntektskommunene er også i større grad helt uenige (24,2 prosent) enn høyinntektskommunene (20,9 prosent) i påstanden om at «kommunen bør konsentrere seg om å yte ordinære kommunale tjenester og engasjere seg minst mulig i næringsvirksomhet ut over nødvendige reguleringsformål». Videre er det også en noe større grad av enighet blant lavinntektskommunene i påstanden om at «kommunen bør engasjere seg direkte i privat næringsvirksomhet (for eksempel kommunale lånegarantier, eierskap eller annen delfinansiering av privat virksomhet) enn det som er tilfellet i høyinntektskommuner).

Det er imidlertid også forhold som trekker i motsatt retning. Det er en høyere andel blant høyinntektskommunene (21,9 prosent) som er helt uenige i en påstand om at «kommunen bruker generelt lite ressurser på næringsutviklingsarbeid ut over nødvendige reguleringsformål» enn det som er tilfellet blant lavinntektskommunene (13,2 prosent). Her synes altså høyinntektskommunene å signalisere et noe sterkere gjennomsnittlig engasjement enn lavinntektskommunene.

Totalt sett må vi på bakgrunn av spørreundersøkelsen kunne konkludere med at det faktisk at lavinntektskommuner har svakere rent økonomiske incitamenter til å styrke eget skattegrunnlag fordi de står overfor en høy kompensasjonsgrad i inntektssystemet (95 prosent), *ikke* ser ut til å ha noen effekt i form av redusert kommunalt engasjement i næringsutviklingsarbeid. På de fleste spørsmålene er det relativt små forskjeller i svarfordelingen blant

kommuner med lav og høy kompensasjonsgrad. På enkelte av spørsmålene, trekker også kompensasjonsgraden i motsatt retning av det de rent økonomiske incitamentene skulle tilsi. Altså er det visse tendenser til at lavinntektskommuner – til tross for høyere kompensasjonsgrad og svakere incitamentene – uttrykker et noe større kommunalt engasjement mot næringsutviklingsarbeid enn høyinntektskommuner.

4 SKATTEVARIABLER OG NÆRINGSUTVIKLING: ANALYSER AV DATA FRA SPØRREUNDERSØKELSEN

4.1 Innledning og operasjonalisering av variabler

I dette kapitlet skal vi presentere resultater av noen enkle regresjonsberegninger som er basert på et datamateriale der vi har koblet data fra spørreundersøkelsen sammen med informasjon fra Kostra, informasjon om kommunale kompensasjonsgrader og øvrige data som er hentet fra andre kilder enn Kostra. I analysene fokuserer vi på et utvalg av de spørsmålene som ble stilt til hhv ordfører og varaordfører, samt rådmann og økonomisjef. Dels er det snakk om at vi bruker enkeltspørsmål som avhengig variabel i regresjonsanalyse. Dels har vi også indeksert flere spørsmål som er tematisk knyttet til hverandre og analysert hvilke faktorer som påvirker de indekserte svarene. Noen av respondentene har svart ”Vet ikke” på ett eller flere spørsmål, som diskutert i kapittel 3. Disse har vi av naturlige årsaker utelatt fra regresjonsanalysene, og i de tilfeller der indeksene er basert på flere spørsmål, har vi ikke beregnet en indeks for de av spørsmålene som er besvart med annet enn ”vet ikke”. Følgende spørsmål er benyttet som avhengig variabel i analysene:

Avh_lite: Dette er spørsmål 1.a i spørreskjemaet, jf. vedlegg 1. Indeksert fra 1 til 6 der 1 betyr helt uenig i at kommunen bruker lite ressurser på næringsutvikling og 6 betyr at man er helt enig.

Avh_mye: Dette er spørsmål 1.b i spørreskjemaet. Indeksert fra 1 til 6 der 1 er helt uenig i at kommunen har en aktiv strategi for å tiltrekke seg næringsvirksomhet og bruker mye ressurser på næringsutvikling, mens 6 betyr at man er helt enig.

Avh_komp: Denne er beregnet som gjennomsnittet av spørsmålene 3.a og 3.b. Tema i disse to spørsmålene er bruk av kompetansetiltak som virkemiddel i næringspolitikken. Disse er indeksert fra 1 til 6 der 1 betyr at det ikke i det hele tatt benyttes slike virkemidler, mens 6 betyr at man i svært stor grad benytter denne type virkemidler.

Avh_oko: Denne er beregnet som gjennomsnittet av de sju spørsmålene 3.c – 3.i. Dette er altså sammenslåtte spørsmål som tematisk favner om bruken av økonomiske virkemidler i

næringspolitikken. Indeksert fra 1 til 6 der 1 betyr det ikke i det hele tatt benyttes slike virkemidler, mens 6 betyr at slike benyttes i svært stor grad.

Avh_eie: Denne er beregnet som gjennomsnittet av de fire spørsmålene 3.j – 3.m. Tematisk dreier disse fire spørsmålene seg om bruk av eierskap, aksjetegning, investeringstilskudd og lignende som virkemidler i næringspolitikken. Disse er indeksert fra 1 til 6 der 1 betyr at det ikke i det hele tatt benyttes slike virkemidler, mens 6 betyr at man i svært stor grad benytter denne type virkemidler.

Avh_tax: Denne er beregnet som gjennomsnittet av de to spørsmålene 3.n og 3.o. Disse omhandler bruk av lave skatter/gebyrer som virkemidler i næringspolitikken og er, som tidligere, indeksert fra 1 til 6 der 1 betyr at det ikke i det hele tatt benyttes slike virkemidler, mens 6 betyr at man i svært stor grad benytter denne type virkemidler.

De uavhengige kontrollvariablene som inkluderes i analysene er hovedsakelig hentet fra andre kilder enn spørreundersøkelsene. Vi kan dele de uavhengige variablene i fem hovedgrupper av kontrollvariable. Disse er som følger:

- Skattevariabler
- Variabler som fanger opp behovet for næringsutvikling
- Demografiske variabler
- Politiske variabler
- Respondentvariabler

Hovedfokus er på skattevariablene. De viktigste elementene her er kompensasjonsgrad, skatteinntektsandel og omfanget av eiendomsskatt i kommunene. Eiendomsskatt utgjøres av to variabler hvorav den ene består av eiendomsskatt fra verker og bruk og den andre består av eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom. Siden eiendomsskatt fanges opp av en egen variabel benytter vi en ”smal” definisjon av frie inntekter som ikke inkluderer eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter ved beregning av skatteinntektsandel.¹ Skatteinntektsandelen

¹ Skatteinntekter fra inntekt og formue + naturressursskatt + rammetilskudd.

beregnes da som ordinære skatteinntekter fra inntekt og formue, samt naturressursskatt, som andel av frie inntekter.

En sentral empirisk utfordring er å kontrollere analysene for kommunenes ulike behov for næringsutvikling. Dette gjøres ved å kontrollere for privat inntekt, arbeidsledighet, andel uføre og hva slags næringstype kommunene kan klassifiseres som etter Kommune-klassifikasjonen av 1994. Der skilles det mellom sju kommunetyper som følger:

1. Primærnæringskommuner
2. Blandede landbruks- og industrikommuner
3. Industrikommuner
4. Mindre sentrale, blendede tjenesteytings- og industrikommuner
5. Sentrale, blendede tjenesteytings- og industrikommuner
6. Mindre sentrale tjenesteytingskommuner
7. Sentrale tjenesteytingskommuner

Andre kontrollvariabler er innbyggertall, bosettingsmønster og alderssammensetning. Disse er med fordi de uttrykker nokså presist kommunenes behovsstruktur med tanke på det tilbudet av sentrale velferdsgoder som kommunene skal yte til sine innbyggere.

I næringspolitikken vil det også kunne være visse preferanseforskjeller avhengig av politisk ståsted. Typisk vil for eksempel høyrepartier kunne ha en mindre aktiv eller selektiv næringspolitikk enn sosialistiske partier. Av den grunn har vi med tre politiske variabler som skiller mellom antall kommunestyrerepresentanter fra felleslister og/eller bygdelister, antall fra høyre-/sentrumspartier (Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig folkeparti, Venstre, Senterpartiet) og antall fra sosialistpartier (Arbeiderpartiet, Sosialistisk venstreparti, Rødt og Norges kommunistiske parti). I tillegg kontrollerer vi for partifragmentering ved inkludering av en Herfindahls indeks for partikonsentrasjon. Den er definert som følger:

$$Herf = \sum_i \left(\frac{x_i}{\sum_i x_i} \right)^2$$

Her er x_i antall representanter fra parti i . Vi har fra denne åpenbart at $0 < \text{Herf} \leq 1$. Med en lik fordeling av representanter mellom alle politiske partier, vil indeksen gå mot 0. Vi har da et fragmentert og lite beslutningsdyktig kommunestyre. Det motsatte er tilfelle når ett av partiene har alle representantene. Da vil indeksen være lik 1 og vi har sterk partikonsentrasjon. Fordelen er at man i slike tilfeller har mer beslutningsdyktige kommunestyrer.

Til slutt har vi også med en gruppe variabler som skiller mellom den stillingen respondenten har i kommunen – dvs. enten ordfører, varaordfører, rådmann eller økonomisjef. Det kan tenkes at det er forskjeller mellom administrasjon og politikere, men det kan også tenkes å være systematiske forskjeller mellom både ordfører og varaordfører på den ene siden og rådmann og økonomisjef på den andre. I de estimerte modellene er det viktig å kontrollere for disse variablene, bl.a. fordi vi vet fra tabell 3.1b at politikerne er overrepresentert i utvalget.

I analysene basert på spørreundersøkelsene må vi naturlig nok begrense bruken av data-materialet vi har til rådighet. Spørreundersøkelsen ble gjennomført seint høsten 2012, mens siste år vi har informasjon fra Kostra og øvrige kilder, er 2011. Vi benytter således et tverrsnittsmateriale der informasjonen som de avhengige variablene bygger på er fra 2012, mens informasjonen i fire av fem grupper av uavhengige variable er fra 2011.

Av tabell 4.1 går det fram at det er noe forskjell i antall respondenter som ligger til grunn for de seks avhengige variablene vi har definert. For å spare plass presenterer vi ikke statistiske oversikter for hver av de seks, men tar utgangspunkt i det antallet som har besvart spørsmålet om de er enige eller uenige i om kommunen bruker mye ressurser på næringsutvikling. Det kan derfor være forskjeller i de enkle statistiske egenskapene til variablene som inngår i de ulike analysene, men vi antar at disse forskjellene er nokså små så lenge vi her snakker om såpass mange som 668-875 observasjoner.

Siden middelveiden mellom 1 og 6 er 3,5 antar vi at snittverdier for utvalget som ligger nær 3,5 innebærer at holdningen i utvalget ikke peker i retning av noen klar tendens. Som vi ser gjelder ikke det for alle de seks avhengige variablene. Respondentene har en tendens til å svare at de er uenige i at kommunen bruker lite ressurser på næringsutvikling siden gjennomsnittsverdien er 3,0. En skulle da forvente at snittverdien var tilsvarende høyere for

spørsmålet om kommunen bruker mye ressurser på næringsutvikling siden dette egentlig er samme spørsmål, men med ”motsatt fortegn”. Uansett er verdien 3,7 som jo er høyere enn 3,5, slik at tendensen i hvert fall går i riktig retning.

Tabell 4.1: Oversikt over enkle statistiske egenskaper ved de avhengige variablene som inngår i analysene

Variabel	Variabelbeskrivelse	N	Gjennomsnitt	Standardavvik	Min	Maks
Avhengige variable						
Avh_lite	Kommunen bruker lite ressurser på næringsutvikling	859	3.0	1.5	1	6
Avh_mye	Kommunen bruker mye ressurser på næringsutvikling	875	3.7	1.4	1	6
Avh_komp	Bruk av kompetansetiltak i næringspolitikken	744	3.6	1.3	1	6
Avh_oko	Bruk av økonomiske virkemidler i næringspolitikken	668	2.7	1.1	1	6
Avh_eie	Bruk av eierskap og lignende som virkemiddel i næringspolitikken	710	2.0	1.0	1	6
Avh_tax	Bruk av reduserte skatter/gebyrer som virkemiddel i næringspolitikken	723	2.2	1.4	1	6

Ser vi på virkemiddelvariablene er det kun vurderingen av kompetansetiltak som ikke ser ut til å peke i en bestemt retning siden gjennomsnittsverdien er 3,6. For de tre øvrige virkemidlene er det derimot en klar tendens til at respondentene mener at alle disse benyttes i liten grad.

De sentrale uavhengige variablene i de analysene vi skal presentere nedenfor er dem vi har kalt skattevariable, og det er disse vi primært er interessert i å teste i analysene. Spesielt gjelder det variabelen Komp som indikerer den enkelte kommunes kompensasjonsgrad i den kommunale inntektsutjevningen. Trekker vi kompensasjonsgraden fra 100 finner vi mer direkte den insentiveffekten vi er opptatt av, dvs. hvor mye en kommune beholder av en ekstra (kommunal) skattekrone. Det betyr at kommuner som er maksimalt kompensert (95 prosent) kun beholder 5 prosent av en ekstra (kommunal) skattekrone, mens kommuner med en kompensasjonsgrad på 60 prosent beholder 40 prosent av en ekstra skattekrone. Insentiv-effekten er altså sterkest for de kommunene med lavest kompensasjonsgrad hvilket betyr at høyere kompensasjonsgrad antas å ha negativ effekt på næringsutviklingsarbeid.

Det har vært et mål å redusere den kommunale skattøren for å få en gjennomsnittlig skatteinntektsandel (TA) på ca 40 prosent. Vi ser av tabell 4.2 at den i 2011 er nokså nær 40 prosent. Variasjonen rundt dette snittet er ikke veldig stor, men av maksimums- og minimumsverdiene går det fram at enkelte kommuner har svært lave og enkelte har svært høye skatteinntektsandeler. Vi vil anta at kommuner med høye skatteinntektsandeler har de sterkeste insentivene til å drive næringsutvikling.

Eiendomsskatt er en frivillig skatt og det er derfor ikke gitt at alle kommuner har positive verdier for denne variabelen. Vi ser at snittet i utvalget er snaut 2700 kroner per innbygger i eiendomsskatt fra verker og bruk, mens nivået er en del lavere for eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom – ca 600 kroner per innbygger. Vi antar at høyere inntekter fra eiendomsskatt fra verker og bruk stimulerer til økt næringsutviklingsarbeid, med unntak for et næringsutviklingsarbeid som i hovedsak baserer seg på reduserte skatter og gebyrer.

Tabell 4.2: Oversikt over enkle statistiske egenskaper ved de uavhengige variablene som inngår i analysene. Tall for 2011

Variabel	Variabelbeskrivelse	N	Gjennomsnitt	Standardavvik	Min	Maks
Skattevariabler (testvariabler)						
Komp	Kompensasjonsgrad (%)	868	84	16	60	95
TA	Skatteinntektsandel	860	0.42	0.11	0.19	0.95
Es_v	Inntekt fra eiendomsskatt fra verker og bruk per innbygger (1000 kroner)	860	2.7	6.2	0	55
Es_b	Inntekt fra eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom per innbygger (1000 kroner)	860	0.6	0.7	0	3
Næringsvariabler (kontrollvariabler)						
BPI	Gjennomsnittlig brutto personinntekt (1000 kroner)	868	344.9	41.6	273	783
U	Arbeidsledige per innbygger	868	0.01	0.00	0.00	0.03
Ufp	Uføretrygdde per innbygger	868	0.07	0.02	0.02	0.14
Nar1	Primærnæringskommuner	875	0.21	0.41	0	1
Nar2	Blandede landbruks- og industrikommuner	875	0.13	0.33	0	1
Nar3	Industrikommuner	875	0.16	0.37	0	1
Nar4	Mindre sentrale, blendede tjenesteytings- og industrikommuner	875	0.17	0.38	0	1
Nar5	Sentrale, blendede tjenesteytings- og industrikommuner	875	0.19	0.39	0	1
Nar6	Mindre sentrale tjenesteytingskommuner	875	0.06	0.24	0	1
Nar7	Sentrale tjenesteytingskommuner	875	0.07	0.25	0	1
Demografiske variabler (kontrollvariabler)						
Bef0_5	Andel av befolkningen i alderen 0-5 år	868	0.07	0.01	0.03	0.10
Bef6_15	Andel av befolkningen i alderen 6-15 år	868	0.13	0.01	0.08	0.17
Bef67+	Andel av befolkningen 67 år og eldre	868	0.16	0.03	0.07	0.26
Bef	Antall innbyggere	868	10584	21396	218	263762
Reise	Gjennomsnittlig reisetid til kommunesenter	868	8.74	6.34	0	73.60
Politikkvariabler (kontrollvariabler)						
H	Andel fra Høyre/sentrum i kommunestyret	866	0.58	0.19	0	1
Sos	Andel sosialister i kommunestyret	866	0.35	0.15	0	1
F	Andel fra felles- og bygdelister i kommunestyret	866	0.07	0.16	0	1
Herf	Herfindahls indeks	866	0.28	0.11	0.14	1
Respondentvariabler (kontrollvariabler)						
Ordf	1=Ordfører, 0 ellers	875	0.28	0.45	0	1
Vordf	1=Varaordfører, 0 ellers	875	0.29	0.45	0	1
Raad	1=Rådmann, 0 ellers	875	0.24	0.43	0	1
Okon	1=Økonomisjef, 0 ellers	875	0.19	0.40	0	1

De øvrige uavhengige variablene er kontrollvariable – altså variable vi ikke har noen primær interesse av å teste effekten av, men som vi mener bør være med fordi de kan påvirke resultatene for våre testvariable dersom vi utelater dem. Den første gruppen slike er variable som beskriver behovet for næringsutvikling kommunene. Vi tenker at lave personinntekter, høy arbeidsledighet og uføregrad gir insentiver til å drive næringsutvikling. Videre antar vi at hvordan kommunene er klassifisert i henhold til næringsstruktur kan ha betydning for næringsarbeidet i kommunene. Av tabellen ser vi det er en del variasjon mellom kommunene for de tre første av variablene av denne typen. Når det gjelder de sju næringsstrukturvariablene, sier de oss kun hvor stor andel kommuner vi finner innen hver av de sju. Som vi ser, varierer dette fra 6-7 prosent til drøyt 20.

Demografivariabler og politiske variabler dekker hhv. behovs- og preferanseforskjeller mellom kommunene. Det er vanskelig å ha en klar formening om hvordan demografivariablene påvirker holdninger og meninger om næringsarbeidet i kommunene. Men vi vet at alderssammensetningene 1-5 år, 6-15 år og 67 år og eldre nokså presist beskriver behovene for velferdsstatens kjernegoder som barnehager, grunnskole og eldreomsorg. Samtidig vil jo kommuner med stor andel av befolkningen i disse aldersgruppene, ha en relativt sett mindre andel i arbeidsfør alder (16-66). Kommuner med store andeler av en eller flere av disse ”tærende” aldersgruppene gir spesielle utfordringer om å øke den ”nærende” andelen av befolkningen. Vi antar således at stor andel tærende befolkning øker innsatsen i næringsarbeidet. Det samme gjelder gjennomsnittlig reisetid. Befolkningsstørrelse vil kunne påvirke prioriteringen av næringsarbeidet ved for eksempel mulig utnyttelse av stordriftsfordeler.

De politiske variablene skal som nevnt kontrollere for ulikheter i politiske preferanser. Det er full spredning i alle politiske konstellasjoner bortsett fra høyrepartiene: Det finnes ikke et kommunestyre som kun består av representanter fra de involverte høyrepartiene. Vi har ingen klare hypoteser i tilknytning til disse, men vi antar at høyrekommuner vil være mer orientert mot lave skatter/gebyrer og kompetansetiltak og i mindre grad benytter økonomiske virkemidler og direkte eierskap. For øvrig ser vi av tabell 4.2 at Herfindahls indeks har stor spredning. Det betyr at vi finner både sterk fragmentering og sterk maktkonsentrasjon i kommunestyrene i 2011.

Til slutt kontrollerer vi også for hvilken stilling respondentene har i kommunen. Det er nærliggende å tro at det kan være systematiske forskjeller mellom de fire gruppene, men vi har ingen klare hypoteser knyttet til de estimerte koeffisientene. Av tabell 4.2 ser vi at det er flest ordførere som har svart, mens det er færrest økonomisjefer blant respondentene. Vi vet dessuten fra tabell 3.1b at utvalget er skjevt med hensyn til disse stillingskategoriene og det er derfor et selvstendig argument for å ta dem med i beregningene.

4.2 Modellspesifikasjon

Vi benytter minste kvadraters metode ved estimering av de seks relasjonene. Vi har imidlertid flere observasjoner for hver kommune avhengig av hvor mange av de fire stillingskategoriene som har besvart spørreskjemaet. I noen kommuner kan vi således ha fire observasjoner mens i andre kan vi bare ha en. Innen hver kommune er det derfor fare for at restleddene er korrelerte. Dersom vi ikke tar hensyn til de grupperte restleddene kan vi få for lave standardavvik og dermed overdrive utsagnskraften til de estimerte koeffisientene. Vi benytter derfor en metode for å estimere robuste standardavvik. Dermed får vi kontrollert for potensiell overvurdering av statistisk utsagnskraft og oppnår dermed større reliabilitet i analysene.

Vi estimerer følgende modeller:

$$Y_i^j = \alpha^j + \beta^j \mathbf{T}_i + \chi^j \mathbf{N}_i + \delta^j \mathbf{D}_i + \eta^j \mathbf{P}_i + \theta^j \mathbf{S}_i + u_i^j \quad (4-1)$$

der Y_i^j er nivået på den avhengige variabelen j ($j=1, \dots, 6$) for respondent i ($i=1, \dots, n$). $\mathbf{T}$ er en vektor av testvariable, $\mathbf{N}$ er en vektor av variabler som omfatter behov for næringsutvikling (Nar1, primærnæringskommuner, er referanse), $\mathbf{D}$ er en vektor av demografivariable, $\mathbf{P}$ er en vektor av politiske variable (Høyre/sentrum er referanse), mens $\mathbf{S}$ er en vektor av tre stillingsvariable (økonomisjef er referanse). De greske symbolene α , β , χ , η og θ er parametere som skal estimeres, mens u er et stokastisk restledd som vi antar er identisk, uavhengig normalfordelt. De estimerte koeffisientene er presentert i tabell 4.4a-b.

4.3 Effekt av kompensasjonsgrad og andre skatterelaterte variabler

Som nevnt er det spesielt kompensasjonsgrad og skattens andel av frie inntekter vi er interessert i å teste i forbindelse med disse analysene. Vi antar at høy kompensasjonsgrad, som innebærer at kommunen sitter igjen med lite av en ekstra skattekrone, gir svakere insentiver til å drive næringsutvikling, enn lav kompensasjonsgrad. Vi forventer derfor at koeffisienten til kompensasjonsgrad i de to estimerte relasjonene som omfatter respondentenes syn på bruk av ressurser til næringsutvikling er hhv positiv og negativ. På den annen side er jo kommuner med høy kompensasjonsgrad samtidig kommuner med et svakt inntektsgrunnlag. Det vil derfor også være insentiver i motsatt retning – altså at kommuner med høy kompensasjonsgrad vil ha insentiver til å bedre inntektsgrunnlaget, bl.a. gjennom næringspolitikken. Den siste effekten søker vi å fange opp gjennom kontrollvariablene.

For relasjonen som omfatter spørsmål der respondentene skal si seg uenige (helt uenig=1) eller enige (helt enig=6) om kommunene bruker lite ressurser på næringsutvikling ser vi at koeffisienten er negativ. Dette er ikke i tråd med det vi forventer siden respondentene i kommuner med høy kompensasjonsgrad i mindre grad er enige i at kommunen bruker lite ressurser på næringsutvikling. Når spørsmålet snus på hodet slik at respondentene skal ta stilling til om de er uenige eller enige om kommunen bruker mye ressurser, så skifter fortegnet slik at vi finner en positiv sammenheng mellom kompensasjonsgrad og enig i at kommunen bruker mye ressurser. Det er altså en slags konsistens i svargivningen, men fortegnet på de to koeffisientene er ikke i samsvar med insentivhypotesen. Koeffisientene er heller ikke signifikante for et rimelig nivå på testen. Vi bør derfor ikke trekke bestemte konklusjoner på bakgrunn av disse funnene.

Effekten av kompensasjonsgrad på de fire avhengige variablene som er indekserte spørsmål over ulike former for virkemiddelbruk i kommunene, er det vanskeligere å knytte klare hypoteser til. Vi finner en signifikant positiv effekt av kompensasjonsgrad på kompetansevirkemidler: Jo høyere kompensasjonsgrad desto mer benyttes kompetansevirkemidler. Man kan tolke dette som et uttrykk for en politikk som på lengre sikt bidrar til å heve inntektsgrunnlaget i kommunen. For økonomiske og eierskapsvirkemidler er effekten positiv, dvs. at jo høyere kompensasjonsgrad desto større grad benyttes disse tre. Men

effektene har altså en meget svak statistisk utsagnskraft. For skatte- og gebyrpolitiske virkemidler er det noe annerledes. Effekten er negativ, men heller ikke her er den signifikant forskjellig fra 0 på 10 prosent nivå. Det betyr at det er en svak tendens til at kommuner med høy kompensasjonsgrad i mindre grad bruker lavere skatter og gebyrer i næringspolitikken.

Vi har også inkludert skatteinntektenes andel av frie inntekter (smal definisjon) og har tidligere nevnt at vi antar at kommuner med høye skatteinntektsandeler har de sterkeste insentivene til å drive næringsutvikling. Vi har imidlertid ingen annen grunn for en slik antakelse enn at disse kommunene vil være mest opptatt av inntektsgrunnlaget sitt og derfor også for å sikre eller utvide det. Av tabell 4.4a går det fram at vi finner en slik forventet effekt. Kommuner med høy andel skatteinntekter er i mindre grad enig i at kommunen bruker lite ressurser på næringsutvikling. Motsatt finner vi en klar effekt av at respondentene i slike kommuner er mer enige i at kommunen bruker mye ressurser. Begge disse effektene er signifikant forskjellig fra 0 på 5 prosent nivå. Vi finner videre at jo høyere skatteinntektsandel en kommune har, jo sterkere tendens er det til at respondentene svarer at kommunen i større grad bruker kompetansevirkemidler, og i mindre grad svarer de at kommunen bruker eierskapsvirkemidler. Begge disse effektene er statistisk signifikante på hhv 5 og 10 prosent nivå og kan tolkes som at kommuner med høye skatteinntekter prioriterer generelle, nøytrale virkemidler i næringspolitikken.

Vi har dessuten testet om koeffisienten til kompensasjonsgrad påvirkes av hvorvidt skatteinntektsandel tas ut av den estimerte relasjonen. Disse to er naturlig nok korrelert med hverandre, jf. tabell 4.3. Det er derfor grunn til å sjekke om den estimerte koeffisienten til kompensasjonsgrad påvirkes av dette. Vi gjengir ikke disse beregningene her, men våre mistanker om at effekten av skatteinntektsandel vil fanges opp i koeffisientene til kompensasjonsgraden når førstnevnte tas ut, støttes ikke i noen av de seks relasjonene vi estimerte. Årsaken er sannsynligvis at det er lite variasjon i kompensasjonsgrad i 2011 sammenliknet med skatteinntektsandel siden den kun antar to verdier – enten 60 eller 95. Man kan således konkludere at skatteinntektsandel har selvstendig forklaringskraft på hvordan respondentene oppfatter kommunenes ressursinnsats i den lokale næringsutviklingspolitikken.

Tabell 4.3: Korrelasjonsmatrise for sentrale variable i regresjonsmodellen. Alle uthevede korrelasjonskoeffisienter er signifikante på 5 prosent nivå

	Kompensa- sjonsgrad	Skatte- inntekts- andel	Eiendoms- skatt, verker og bruk	Eiendoms- skatt, bolig og fritid	Brutto person- inntekt	Arbeids- ledighet	Uføre
Kompensa- sjonsgrad	1	-0.634	-0.355	0.070	-0.395	0.210	0.447
Skatte- inntektsandel	-0.634	1	0.386	-0.034	0.493	-0.116	-0.527
Eiendomsskatt fra verker og bruk	-0.355	0.386	1	-0.145	0.026	-0.158	-0.097
Eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom	0.070	-0.034	-0.145	1	-0.089	0.122	0.127
Brutto personinntekt	-0.395	0.493	0.026	-0.089	1	-0.157	-0.367
Arbeidsledige	0.210	-0.116	-0.158	0.122	-0.157	1	0.325
Uføretrygd	0.447	-0.527	-0.097	0.127	-0.367	0.325	1

Om respondentene mener kommunen bruker lite eller mye ressurser på næringsutviklingen ser ikke ut til å være påvirket av nivået på eiendomsskatten, verken fra verker og bruk eller bolig- og fritidseiendom. Effektene av eiendomsskatt er statistisk sett svake.

Tabell 4.4 a: Regresjonsanalyse av om kommunene bruker lite eller mye ressurser på næringsutvikling. Estimerte koeffisienter basert på surveydata, 2011-2012. t-verdier i parentes. Halvfete er signifikante på 10 prosent nivå

		Synspunkt på bruk av ressurser til næringsutvikling (1=helt uenig, 6=helt enig)	
		Lite ressurser	Mye ressurser
Konstantledd	Intercept	9.3162 (5.20)	-0.3832 (-0.21)
Kompensasjonsgrad (%)	Komp	-0.0025 (-0.55)	0.0011 (0.26)
Skatteinntektsandel	TA	-3.6308 (-3.47)	2.1323 (2.21)
Inntekt fra eiendomsskatt fra verker og bruk per innbygger (1000 kroner)	Es_v	-0.0003 (-0.02)	0.0018 (0.15)
Inntekt fra eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom per innbygger (1000 kroner)	Es_b	0.0929 (1.21)	-0.0425 (-0.59)
Gjennomsnittlig brutto personinntekt (1000 kroner)	BPI	0.0041 (4.38)	-0.0013 (-1.04)
Arbeidsledige per innbygger	U	-24.1301 (-1.91)	24.3644 (1.80)
Uføretrygdete per innbygger	Ufp	-2.7068 (-0.72)	5.7467 (1.62)
Blandede landbruks- og industrikommuner	Nar2	0.0638 (0.35)	0.1213 (0.67)
Industrikommuner	Nar3	0.1210 (0.65)	0.1757 (0.92)
Mindre sentrale, blandede tjenesteytings- og industrikommuner	Nar4	0.0141 (0.08)	0.1771 (0.99)
Sentrale, blandede tjenesteytings- og industrikommuner	Nar5	0.6875 (3.05)	-0.5594 (-2.44)
Mindre sentrale tjenesteytingskommuner	Nar6	0.1186 (0.50)	-0.0606 (-0.24)
Sentrale tjenesteytingskommuner	Nar7	0.9484 (2.79)	-0.6069 (-1.74)
Andel av befolkningen i alderen 0-5 år	Bef0_5	-5.0294 (-0.61)	5.5134 (0.66)
Andel av befolkningen i alderen 6-15 år	Bef6_15	-21.5199 (-3.49)	11.3040 (1.72)
Andel av befolkningen 67 år og eldre	Bef67+	-10.9526 (-2.97)	2.2905 (0.63)
Antall innbyggere	Bef	-0.0060 (-1.02)	0.0078 (1.73)
Gjennomsnittlig reisetid til kommunesenter	Reise	-0.0021 (-0.27)	0.0037 (0.43)
Andel sosialister i kommunestyret	Sos	-1.2301 (-2.82)	0.7155 (1.70)
Andel fra felles- og bygdelister i kommunestyret	F	0.1316 (0.32)	-0.1296 (-0.32)
Herfindahls indeks	Herf	-1.3265 (-2.26)	0.3381 (0.61)
1=Ordfører, 0 ellers	Ordf	-0.3631 (-2.67)	0.4375 (3.26)
1=Varaordfører, 0 ellers	Vordf	0.1123 (0.77)	0.2577 (1.96)
1=Rådmann, 0 ellers	Raad	-0.3514 (-2.37)	0.3176 (2.34)
	R ²	0.090	0.039
Antall respondenter	N	840	856

Når vi analyserer virkningen av eiendomsskatt på respondentenes syn på bruken av ulike virkemidler i næringsarbeidet, finner vi enkelte klare statistisk signifikante effekter. For det første finner vi at respondenter i kommuner med høyere eiendomsskatt fra verker og bruk mener at både økonomiske og eierskapsvirkemidler benyttes i stor grad. Begge disse effektene er statistisk signifikante på 1 prosent nivå. Vi finner den motsatte effekten av eiendomsskatt fra verker og bruk på bruk av kompetansevirkemidler. Denne effekten er også statistisk signifikant på 5 prosent nivå. Videre finner vi ingen effekt av samme variabelen på bruk av reduserte skatter og gebyrer. Her burde man kanskje forvente en negativ sammenheng – altså at økte inntekter fra denne skattekilden innebærer en oppfatning om liten bruk av slike virkemidler. Vi finner derimot en positiv effekt, men den er ikke statistisk utsagnskraftig for et rimelig nivå på testen. Vi kan således konkludere at høyere eiendomsskatt per innbygger synes å ha en signifikant positiv effekt på bruk av selektive næringspolitiske virkemidler, som økonomiske støttetiltak og ulike eierskapsinngrep, mens effekten er enten negativ eller ingen på næringsnøytrale virkemidler. Til slutt ser vi at eiendomsskatt på bolig- og fritidseiendom har en klar signifikant negativ effekt på bruk av reduserte gebyrer og skatter. Det er som forventet og viser at det er en viss konsistens i svarene til respondentene.

4.4 Effekt av kontrollvariabler

Første vektor av kontrollvariable er den vi har kalt behov for næringsutvikling. Vi antar altså at kommuner med lave gjennomsnittlige personinntekter, høy arbeidsledighet og høy uføregrad har et større behov for å utvide skattegrunnlaget sitt enn øvrige kommuner. Alle disse tre variablene peker entydig i forventet retning, men det er bare koeffisientene til antall arbeidsledige per innbygger og gjennomsnittlige personinntekter som er statistisk signifikante.

Vi finner for det første en signifikant positiv effekt (1 prosent nivå) av at høyere gjennomsnittlig personinntekt gir større enighet om at det brukes lite ressurser på næringsarbeid. Vi finner motsatt at høy personinntekt gir mindre enighet om at det brukes mye ressurser, men denne effekten er ikke signifikant på 10 prosent nivå. Dette betyr at respondentenes svar peker i retning av at kommuner med en god skattebase – alt annet likt – i mindre grad bruker ressurser på næringsutviklingsarbeid enn kommuner med en svak skattebase.

For det andre finner vi at både økt andel arbeidsledige og uføretrygdete i kommunen – alt annet like – peker i retning av mindre enighet om at det brukes lite ressurser på næringsutvikling. Samtidig peker effekten av disse i retning av at respondentene er mer enige om at det brukes mye ressurser. Dette er konsistente og forventede effekter, men det er bare koeffisientene til arbeidsledige per innbygger som er signifikante på 10 prosent nivå. Vi ser for øvrig at koeffisientene til disse tre variablene ikke er statistisk utsagnskraftige for bruk av økonomiske og eierskapsvirkemidler (selektive virkemidler) og mht. kompetansevirkemidler og reduserte skatter og gebyrer (næringsnøytrale virkemidler).

Tabell 4.4 b: Regresjonsanalyse av i hvilken grad kommuner benytter ulike virkemidler i næringspolitikken. Estimerte koeffisienter basert på surveydata, 2011-2012. t-verdier i parentes. Halvfete er signifikante på 10 prosent nivå

		Bruk av virkemidler i næringsarbeidet (1=ikke benyttes, 6=i svært stor grad)			
		Kompetanse virkemidler	Økonomiske virkemidler	Eierskap	Reduserte skatter/ gebyrer
Konstantledd	Intercept	-1.0566 (-0.54)	1.4872 (0.95)	2.4025 (1.66)	5.2007 (2.69)
Kompensasjonsgrad (%)	Komp	0.0102 (2.21)	0.0047 (1.44)	0.0005 (0.14)	-0.0072 (-1.38)
Skatteinntektsandel	TA	2.1370 (2.52)	0.1382 (0.18)	-1.2519 (-1.92)	-0.6288 (-0.68)
Inntekt fra eiendomsskatt fra verker og bruk per innbygger (1000 kroner)	Es_v	-0.0200 (-2.16)	0.0265 (2.67)	0.0395 (4.52)	0.0017 (0.17)
Inntekt fra eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom per innbygger (1000 kroner)	Es_b	-0.0377 (-0.48)	-0.0206 (-0.32)	0.0729 (1.21)	-0.3212 (-4.34)
Gjennomsnittlig brutto personinntekt (1000 kroner)	BPI	-0.0012 (-1.28)	-0.0009 (-0.41)	0.0006 (0.55)	-0.0004 (-0.22)
Arbeidsledige per innbygger	U	5.3778 (0.35)	-6.0362 (-0.48)	2.9069 (0.25)	-6.9533 (-0.50)
Uføretrygdde per innbygger	Ufp	1.7817 (0.52)	2.5637 (0.86)	-0.2507 (-0.09)	-0.6355 (-0.18)
Blandede landbruks- og industrikommuner	Nar2	-0.1351 (-0.75)	-0.0377 (-0.25)	-0.2307 (-1.60)	-0.1605 (-0.94)
Industrikommuner	Nar3	0.3835 (2.16)	-0.1815 (-1.18)	-0.1129 (-0.75)	-0.0845 (-0.50)
Mindre sentrale, blendede tjenesteytings- og industrikommuner	Nar4	0.0564 (0.29)	-0.2469 (-1.78)	-0.3521 (-2.43)	-0.0984 (-0.52)
Sentrale, blendede tjenesteytings- og industrikommuner	Nar5	-0.4223 (-1.99)	-0.9932 (-6.02)	-0.4324 (-2.50)	-0.2842 (-1.30)
Mindre sentrale tjenesteytingskommuner	Nar6	-0.1926 (-0.70)	-0.1570 (-0.85)	-0.3726 (-1.88)	0.1069 (0.40)
Sentrale tjenesteytingskommuner	Nar7	-0.1127 (-0.31)	-1.0516 (-5.08)	-0.6759 (-3.63)	-1.0335 (-3.67)
Andel av befolkningen i alderen 0-5 år	Bef0_5	3.6482 (0.44)	-11.6177 (-1.93)	-11.6403 (-1.95)	-2.6373 (-0.33)
Andel av befolkningen i alderen 6-15 år	Bef6_15	9.8729 (1.44)	7.9959 (1.40)	4.3596 (0.84)	-5.0933 (-0.77)
Andel av befolkningen 67 år og eldre	Bef67+	6.6488 (1.64)	3.7575 (1.28)	-0.7541 (-0.26)	-4.8289 (-1.30)
Antall innbyggere	Bef	0.0068 (2.03)	0.0009 (0.48)	0.0030 (2.26)	0.0031 (1.06)
Gjennomsnittlig reisetid til kommunesenter	Reise	0.0082 (0.89)	0.0014 (0.22)	-0.0067 (-1.33)	-0.0122 (-1.96)
Andel sosialister i kommunestyret	Sos	0.5521 (1.18)	0.2849 (0.76)	0.0412 (0.12)	-0.7318 (-1.61)
Andel fra felles- og bygdelister i kommunestyret	F	-0.3697 (-0.89)	-0.2267 (-0.66)	-0.7946 (-2.40)	-0.4104 (-0.91)
Herfindahls indeks	Herf	0.6415 (1.07)	0.3397 (0.77)	0.7245 (1.48)	0.3135 (0.46)
1=Ordfører, 0 ellers	Ordf	0.5875 (4.27)	0.3232 (3.36)	0.1754 (1.85)	0.5240 (3.96)
1=Varaordfører, 0 ellers	Vordf	-0.0892 (-0.61)	0.2342 (2.30)	0.3068 (3.08)	0.4924 (3.70)
1=Rådmann, 0 ellers	Raad	0.4480 (3.26)	0.2435 (2.48)	0.0447 (0.47)	0.3071 (2.34)
	R ²	0.074	0.2946	0.097	0.047
Antall respondenter	N	729	652	693	706

Vi har også kontrollert for kommunetype ved hjelp av et sett med binærvariable. Referanse er primærnæringskommuner, dvs. at de estimerte koeffisientene til binærvariablene Nar2-Nar7 fungerer som mål på avvik fra nivået i primærnæringskommunene. Det er som vi ser av tabell 4.4 a kun fire statistisk signifikante avvik fra primærnæringskommunene. Det er Nar5, som er Sentrale, blandede tjenesteytings- og industrikommuner, og Nar7, som er sentrale tjenesteytingskommuner. Kommunene innen Nar5 utmerker seg ved at de har signifikant høyere score enn primærnæringskommunene på enighet om at det brukes lite ressurser på næringsutviklingen og den konsistente, motsatte effekten, lavere score på enighet om at det brukes mye ressurser på næringsutvikling. Tilsvarende effekter er signifikante på 10 prosent nivå også for Nar7, som er sentrale tjenesteytingskommuner.

Kommunene innen Nar4 (mindre sentrale, blandede tjenesteytings- og industrikommuner), Nar5 og Nar7 har signifikant lavere score enn primærnæringskommunene på i hvilken grad de selektive virkemidlene benyttes, dvs. økonomiske og eierskapsvirkemidler. I tillegg finner vi at kommunene innen Nar5 og Nar7 også har signifikant lavere score enn primærnæringskommunene i modellene for hhv. kompetansevirkemidler og bruk av reduserte skatter og gebyrer. For øvrig viser disse tre kommunetypene seg nesten gjennomgående (ett unntak) å ha en mindre bruk av virkemidler i næringsarbeidet, men alle koeffisientene er altså ikke signifikant negative. Til slutt ser vi at Nar3, industrikommuner, har en statistisk signifikant høyere score enn primærnæringskommunen på bruk av kompetansevirkemidler.

Demografi- og bostedsvariablene antar vi har effekter som trekker i retning av mye ressurser til næringsarbeid dersom den tærende andel av befolkningen er relativt større enn den nærende. Vi finner for det første at i kommuner med en større andel befolkning i alderen 6-15 år, i forhold til befolkningen 16-66 år, så er respondentene i mindre grad enige i at det brukes lite ressurser på næringsutvikling. De er også i større grad enige i at det brukes mye ressurser på næringsutvikling, slik at det er konsistens i svargivningen. Begge disse effektene er statistisk signifikante på 10 prosent nivå. Vi finner tilsvarende effekter for andel av befolkningen 67 år og eldre og for antall innbyggere totalt, men her er effektene signifikante bare for en av de to relasjonene, "Lite ressurser" og "Mye ressurser". På bakgrunn av dette kan vi fastslå at resultatene langt på vei støtter hypotesen vår.

Videre finner vi at flere innbyggere gir signifikant høyere score på graden av bruk av kompetanse- og eierskapsvirkemidler. Det kan tenkes at dette er mer effektive virkemidler i større kommuner bl.a. ved at man kan utnytte stordriftsfordeler. I så fall får store kommuner mer ut av hver virkemiddelkrone og man prioriterer derfor slike virkemidler. Vi finner også at en større andel befolkning 0-5 år har en signifikant negativ effekt på bruk av de selektive virkemidlene (økonomiske og eierskapsvirkemidler). Vi har ingen god forklaring på dette, men stor andel små barn kan være en indikasjon på at det er snakk om kommuner med befolkningsvekst. Man vil da kunne ha mindre behov for å drive aktivt næringsutviklingsarbeid.

Vi finner nokså klare effekter av de politiske variablene. Spesielt gjelder det andel sosialister i kommunestyret. Jo større andel desto mindre enige er respondentene i at det brukes lite ressurser på næringsutvikling, og jo mer enige er de at det brukes mye. Dette er med andre ord konsistente og det er dessuten statistisk signifikante effekter. Effekten av Herfindahls indeks tyder dessuten på at jo større partikonsentrasjon i kommunestyret desto mindre enige er respondentene i at det brukes lite ressurser på næringsutvikling. Denne effekten er signifikant på 5 prosent nivå. Vi finner også den motsatte effekten – altså at mer konsentrasjon gir større enighet om bruk av mye ressurser, men denne effekten er ikke statistisk signifikant. Vi finner ingen klare effekter av de politiske variablene på bruk av politiske virkemidler. Her kunne man jo anta at de selektive virkemidlene i større grad ble benyttet ved stor andel sosialister. Dette har vi med andre ord intet grunnlag for å konkludere.

Stillingsvariablene er også av en viss betydning. Disse uttrykker hvilken posisjon respondenten har i kommunen. Dette er binærvariabler der vi som nevnt skiller mellom ordfører, varaordfører, rådmann og økonomisjef, med sistnevnte som referanse. Vi merker oss at politikerne er de som er mest entusiastiske med hensyn til det næringspolitiske aktivitetsnivået i kommunen. For ordførerne ser vi at koeffisientene er signifikante i fem av seks estimerte relasjoner, og i alle relasjonene er effekten entydig sett i forhold til økonomisjefenes holdning. Ordførerne er mer uenig i at kommunen bruker lite ressurser på næringsutvikling og de er mer enig i at kommunen bruker mye ressurser. Den gjennomgående holdningen er at kommunen benytter alle næringspolitiske virkemidler i større grad enn holdningene økonomisjefene har til de samme spørsmålene. Det samme finner vi for

varaordførerne, men her er effektene med motsatt fortegn og ikke signifikante for relasjonen med lite ressurser til næringsutviklingsarbeid som avhengig variabel og for relasjonen som har kompetansevirkemidler som avhengig variabel. Det er derfor ingen klare forskjeller i holdningene til ordførere og varaordførere med hensyn til disse spørsmålene. Ser vi på rådmennenes svar er de nært beslektet med holdningene vi finner hos politikerne, spesielt med ordførerne. Det er derfor nærliggende å konkludere at rådmennene på disse punkt har holdninger som er mer i samsvar med ordfører og varaordfører enn med økonomisjef. Økonomisjefene framstår med andre ord som de minst entusiastiske respondentene med hensyn til kommunenes næringspolitiske innsats.

4.5 Oppsummering

Vi har i dette kapitlet analysert hvilke faktorer som påvirker kommunenes prioritering av næringsutviklingsarbeid og bruk av næringspolitiske virkemidler, målt ved svar på spørsmål i en surveyundersøkelse rettet mot ordførere, varaordførere, rådmenn og økonomisjefer i norske kommuner. Hovedfokus i analysen er å teste effekten av skattevariablene, som består av kompensasjonsgrad, skatteinntektsandel og omfanget av eiendomsskatt i kommunene. Eiendomsskatt utgjøres av to variabler hvorav den ene består av eiendomsskatt fra verker og bruk og den andre består av eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom.

Skattevariabler

For det første finner vi ingen effekt av kompensasjonsgrad som er den variabelen som mest direkte fanger opp kommunenes insentiver til å drive næringsutvikling. Kommuner med lav kompensasjonsgrad har sterkest insentiver, og vi ville forvente at næringsutviklingsarbeidet er sterkere prioritert i slike. I den grad vi finner effekt, peker den i motsatt retning, men er langt fra statistisk utsagnskraftig. I forbindelse med virkemiddelbruk kan det se ut som kommuner med høy kompensasjonsgrad har en tendens til å prioritere virkemidler som hever kompetansenivået.

Effektene av skatteinntektsandel er betydelig klarere. Kommuner med høy skatteinntektsandel prioriterer ressurser til næringsutvikling mer enn kommuner med lave inntekter fra skatt. Slike kommuner ser også ut til å ha preferanser for å benytte generelle, nøytrale næringspolitiske

virkemidler, som for eksempel kompetanse, og i liten grad eierskapsvirkemidler, dvs. slike som innebærer at kommunen involverer seg i investeringer enten i egen eller i privat virksomhet.

Eiendomsskatt, verken fra verker og bruk eller eiendom, har ingen betydning for hvor sterkt næringsutviklingsarbeidet prioriteres. Eiendomsskatt fra verker og bruk ser imidlertid ut til å ha stor betydning for prioritering av selektive næringspolitiske virkemidler, som for eksempel eierskap og økonomiske virkemidler.

Andre variabler

Gjennomsnittlig brutto personinntekt, arbeidsledige og uføretrygdede per innbygger er variable som skal fange opp behovet for næringsutvikling i kommunene. Høy inntekt antar vi innebærer lavere prioritering av næringsutvikling, mens vi antar sterkere prioritering for høye verdier på arbeidsledighet og andel uføre. Vi finner nokså klar støtte for disse hypotesene. Vi finner imidlertid ingen klare effekter av betydningen av disse variablene for hvilke virkemidler som prioriteres.

Kommuner med høy andel tærende befolkning antar vi prioriterer næringsutviklingsarbeid sterkere enn kommuner med relativt høy andel nærende befolkning. Vi finner nokså sterk støtte for denne hypotesen, spesielt gjelder det for stor andel eldre (67+) og for andel barn i grunnskolealder. Når det gjelder virkemiddelbruk kan det se ut som at store kommuner, målt i antall innbyggere, i større grad benytter kompetanse- og eierskapsvirkemidler. Dette er nokså ulike typer virkemidler, og vi antar derfor at årsaken til større bruk av slike i store kommuner er muligheter for utnyttelse av stordriftsfordeler.

Kommuner med høy andel sosialister i kommunestyret prioriterer næringsutviklingsarbeid sterkere enn kommuner med stor andel Høyre-sentrum representanter og andel representanter fra felleslister og bygdelister. Det er også indikasjoner på at lite fragmenterte kommunestyrer prioriterer næringspolitikk sterkere.

5 SKATTEVARIABLER OG NÆRINGSUTVIKLING: ANALYSER AV FAKTISKE UTGIFTER

5.1 Innledning

I dette kapitlet analyserer vi hvorvidt skattevariablene påvirker kommunenes faktiske utgifter til næringsutvikling. Utgifter til næringsutvikling er definert på to måter, en smal og en bred definisjon. Den smale definisjonen omfatter utgifter knyttet til tilrettelegging og bistand for næringslivet (funksjon 325) og landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling (funksjon 329). Denne benevnes D1 i det følgende. Den brede definisjonen omfatter i tillegg kommunale sysselsettingstiltak (funksjon 273) og kommunale veger (funksjonene 333 og 334). Denne benevnes D2 i det følgende.

I dette kapitlet har vi i tillegg tatt med frie inntekter per innbygger i en smal definisjon, dvs. summen av rammetilskudd, skatteinntekter og naturressursskatt per innbygger. Å inkludere denne er et argument i seg selv pga. en eventuell inntektseffekt, dvs. at høyere frie inntekter fører til en større bruk av ressurser på kommuneoppgaver, herunder næringsutviklingsarbeid. I tillegg vil det også være et behov for å kontrollere effektene av det vi har kalt skattevariablene for effekten av frie inntekter, fordi de to typene variabler kan være korrelerte. Ved å inkludere frie inntekter unngår vi at effekter som skyldes frie inntekter blir fanget opp i koeffisientene til en eller flere av skattevariablene.

I tabellene 5.1a-5.1c presenterer vi beskrivende statistikk for noen utvalgte variabler. Vi presenterer ikke tall for det samlede materialet (pooled), men for begynnelsen, midten av og slutten på den perioden vi analyserer. Det gir for det første en pekepinn på gjennomsnittsnivået og dessuten gir det et inntrykk av utviklingen i sentrale variabler i analysene nedenfor.

De avhengige variablene D1 og D2, har et relativt begrenset nivå. I snitt ligger førstnevnte på ca 1500 kroner per innbygger, mens sistnevnte er om lag dobbelt så høyt. Vi ser videre at det er en viss økning i perioden vi studerer – snaut 10 prosent realøkning. I snitt er det ikke stor variasjon i kompensasjonsgraden, men vi ser at det er store forskjeller i maksimal- og minimumsnivå etter endringene f.o.m. 2005. Dessuten faller skatteinntektsandelen fra drøyt 50 prosent i 2002 til 42 prosent i 2011. Dette er i tråd med en ønsket politisk utvikling.

Tabell 5.1a: Beskrivende statistikk for avhengige variable og utvalgte uavhengige variabler, 2002. N=423. Verditall er deflatert med kommunedeflatoren^{a)}

Variabel	Variabel-navn	Gjennom snitt	Standard avvik	Min	Max
Brutto utgifter til næringsutvikling, smal definisjon per innb (1000 kr)	D1	1.4	2.0	0.0	25.1
Brutto utgifter til næringsutvikling, bred definisjon per innb (1000 kr)	D2	2.8	2.7	0.3	37.0
Kompensasjonsgrad	komp	81	26	0	90
Skatteinntektsandel	ta	0.53	0.15	0.19	1
Frie inntekter per innb (1000 kr)	inc	42.1	13.3	27.4	144.6
Inntekt fra eiendomsskatt per innbygger (1000 kr)	es_t	1.6	4.0	0	32.6
Inntekt fra eiendomsskatt fra verker og bruk per innbygger (1000 kr)	es_v	na	na	na	na
Inntekt fra eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom per innbygger (1000 kr)	es_b	na	na	na	na
Gjennomsnittlig brutto personinntekt (1000 kr)	BPI	275.7	33.0	211.4	445.4
Arbeidsledige per innbygger	U	0.015	0.007	0.003	0.069
Uføretrygdede per innbygger	Ufp	0.068	0.018	0.027	0.122

^{a)}BPI er deflatert med Konsumprisindeksen.

Tabell 5.1b: Beskrivende statistikk for avhengige variable og utvalgte uavhengige variabler, 2007. N=423. Verditall er deflatert med kommunedeflatoren^{a)}

Variabel	Variabel-navn	Gjennom snitt	Standard -avvik	Min	Max
Brutto utgifter til næringsutvikling, smal definisjon (1000 kr)	D1	1.5	2.3	0.0	25.5
Brutto utgifter til næringsutvikling, vid definisjon (1000 kr)	D2	3.0	3.1	0.4	32.6
Kompensasjonsgrad	komp	80	16	55	90
Skatteinntektsandel	Ta	0.55	0.16	0.20	1
Frie inntekter per innb (1000 kr)	Inc	43.2	12.6	29.2	127.9
Inntekt fra eiendomsskatt per innbygger (1000 kr)	es_t	2.9	6.8	0	61.2
Inntekt fra eiendomsskatt fra verker og bruk per innbygger (1000 kr)	es_v	2.6	6.8	0	61.2
Inntekt fra eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom per innbygger (1000 kr)	es_b	0.3	0.5	0	2.8
Gjennomsnittlig brutto personinntekt (1000 kr)	BPI	318.2	35.0	250.6	498.8
Arbeidsledige per innbygger	U	0.009	0.005	0.002	0.041
Uføretrygdede per innbygger	Ufp	0.069	0.019	0.030	0.131

^{a)}BPI er deflatert med Konsumprisindeksen.

Tabell 5.1c: Beskrivende statistikk for avhengige variable og utvalgte uavhengige variabler, 2011. N=418. Verditall er deflatert med kommunedeflatoren^{a)}

<i>Variabel</i>	<i>Variabel-navn</i>	<i>Gjennom-snitt</i>	<i>Standard-avvik</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Brutto utgifter til næringsutvikling, smal definisjon (1000 kr)	D1	1.5	1.9	0.0	17.1
Brutto utgifter til næringsutvikling, vid definisjon (1000 kr)	D2	3.1	2.7	0.3	23.5
Kompensasjonsgrad	komp	84	16	60	95
Skatteinntektsandel	Ta	0.42	0.12	0.18	0.95
Frie inntekter per innb (1000 kr)	Inc	50.4	11.7	37.0	125.7
Inntekt fra eiendomsskatt per innbygger (1000 kr)	es_t	3.1	6.2	0	54.7
Inntekt fra eiendomsskatt fra verker og bruk per innbygger (1000 kr)	es_v	2.6	6.2	0	54.7
Inntekt fra eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom per innbygger (1000 kr)	es_b	0.5	0.7	0	3.5
Gjennomsnittlig brutto personinntekt (1000 kr)	BPI	342.9	46.7	0	783.2
Arbeidsledige per innbygger	U	0.012	0.004	0.003	0.033
Uføretrygdede per innbygger	Ufp	0.070	0.021	0.021	0.140

^{a)}BPI er deflatert med Konsumprisindeksen.

Vi ser ellers at de frie inntektene øker nokså kraftig, fra 42 000 kroner per innbygger i 2002 til drøyt 50 000 i 2011. Eiendomsskatteinntektene øker kraftig i perioden vi analyserer – med om lag 90 % fra 2002 til 2011. Antall uføretrygdede øker som antatt også i perioden.

Analysene er basert på data for perioden 2001-2011 og vi utfører to sett av analyser med ulike estimeringsmetoder. I kapittel 5.2 presenterer vi resultater uten kommunefaste effekter (såkalt «pooled OLS regressions»), mens vi i kapittel 5.3 rapporterer resultater med kommunefaste effekter («fixed effects»). Analysene uten kommunefaste effekter kan sammenliknes med tverrsnittsanalysene av prioritering av næringsutvikling og virkemiddelbruk i kapittel 4, og hvor vi inkluderer samme sett av kontrollvariabler for å fange opp at behovet for næringsutvikling (eller de politiske insentivene) samvarierer med skattevariablene. Men i motsetning til i kapittel 4, har vi nå tilgang på paneldata (kombinert tverrsnitt og tidsserie). Det gir større muligheter til å kontrollere for behovet for næringsutvikling ved å inkludere kommunefaste effekter. De kommunefaste effektene fanger opp betydningen av alle faktorer som varierer mellom kommuner, men som er faste over tid.

Før 2007 ga KOSTRA kun informasjon om kommunenes samlede eiendomsskatteinntekter, mens det fra og med 2007 skilles mellom eiendomsskatt fra verker og bruk og eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom. Dette håndteres ved å utføre separate analyser for perioden 2001-2011 (med samlede eiendomsskatteinntekter som forklaringsvariabel) og perioden 2007-2011 (med eiendomsskatt fra verk og bruk og eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom som forklaringsvariabler). Analysene med kommunefaste effekter utnytter kun tidsserievariasjonen i data, og vi utfører derfor bare analyser for hele perioden 2001-2011. Separate analyser for 2007-2011 vil i dette tilfellet være lite meningsfull, fordi tidsserievariasjonen i data er svært begrenset.

5.2 Estimeringsresultater uten kommunefaste effekter

Estimeringsresultatene fra «pooled OLS» uten kommunefaste effekter er vist i tabell 5.2. Når modellen estimeres med data for hele perioden 2001-2011, er ikke kompensasjonsgraden signifikant forskjellig fra 0 på et rimelig nivå for testen, mens skatteinntektsandelen er statistisk signifikant på 5 % nivå og med de forventede fortegn. Høyere skatteandel bidrar til høyere utgifter. Resultatene holder både for den smale og den brede definisjonen av utgifter til næringsutvikling. Videre synes eiendomsskatt å bidra til høyere utgifter til næringsutvikling, med klare positive effekter både for total eiendomsskatt og for eiendomsskatt fra verker og bruk. Vi finner ellers at frie inntekter per innbygger har en forventet signifikant positiv effekt på begge definisjoner av næringsutvikling.

En økning i skatteandelen på 10 prosentpoeng øker utgiftene til næringsutvikling med hhv ca 285 kroner per innbygger (smal definisjon) og ca 410 kroner per innbygger (vid definisjon). Dette er nokså sterke effekter. En økning i eiendomsskatteinntektene på 1000 kroner per innbygger forventes å øke utgiftene til næringsutvikling med ca 125 kroner per innbygger (smal definisjon) og ca 170 kroner per innbygger (vid definisjon). Vi ser ellers at den kvantitative effekten av frie inntekter er noe lavere enn for inntekter fra eiendomsskatt. Ca 100 kroner per innbygger og 140 kroner for hhv smal og vid definisjon. Det kan tolkes som at inntekter fra eiendomsskatt i større grad prioriteres til næringsutvikling enn frie inntekter.

Tabell 5.2 Hva forklarer nivået på næringsutviklingsinnsatsen i kommunene? Vid og smal definisjon av næringsarbeid. Minste kvadraters metode. t-verdier i parentes og koeffisienter signifikant på 10 prosent nivå er uthevet. Robuste restledd

	<i>Smal definisjon (2001-2011)</i>	<i>Vid definisjon (2001-2011)</i>	<i>Smal definisjon (2007-2011)</i>	<i>Vid definisjon (2007-2011)</i>
Konstantledd	-0.2274 (-0.18)	-1.9479 (-0.94)	-1.2375 (-0.72)	-3.2714 (-1.42)
Kompensasjonsgrad (%)	0.0042 (0.84)	0.0040 (0.67)	0.0091 (1.18)	0.0090 (1.04)
Skatteinntektsandel	2.8596 (2.22)	4.1299 (2.41)	3.9282 (2.12)	5.5352 (2.54)
Frie inntekter per innb (1000 kr)	0.1045 (4.05)	0.1401 (4.36)	0.1006 (3.31)	0.1412 (3.91)
Inntekt fra eiendomsskatt per innbygger (1000 kr)	0.1265 (3.79)	0.1729 (4.69)		
Inntekt fra eiendomsskatt fra verker og bruk per innbygger (1000 kr)			0.1107 (2.74)	0.1534 (3.26)
Inntekt fra eiendomsskatt fra bolig- og fritidseiendom per innbygger (1000 kr)			-0.1429 (-1.82)	-0.0984 (-1.05)
Gjennomsnittlig brutto personinntekt (1000 kr)	-0.0062 (-2.94)	-0.0073 (-2.64)	-0.0077 (-2.41)	-0.0100 (-2.47)
Arbeidsledige per innbygger	-12.9874 (-2.22)	-7.3209 (-1.01)	-5.0531 (-0.47)	-0.9694 (-0.07)
Uføretrygdede per innbygger	-0.8693 (-0.22)	6.2629 (1.23)	0.5710 (0.11)	7.9119 (1.25)
Blandede landbruks- og industrikommuner	0.2051 (0.92)	0.0922 (0.36)	0.1797 (0.7)	0.0934 (0.32)
Industrikommuner	-0.6241 (-3.48)	-0.7526 (-3.3)	-0.6477 (-2.94)	-0.8123 (-2.94)
Mindre sentrale, blendede tjenesteytings- og industrikommuner	-0.5362 (-2.77)	-0.5381 (-2.22)	-0.4626 (-1.81)	-0.4699 (-1.55)
Sentrale, blendede tjenesteytings- og industrikommuner	-0.5844 (-3.10)	-0.9451 (-3.97)	-0.5998 (-2.6)	-0.9665 (-3.33)
Mindre sentrale tjenesteytingskommuner	-0.1322 (-0.42)	-0.1968 (-0.52)	-0.1381 (-0.38)	-0.2229 (-0.54)
Sentrale tjenesteytingskommuner	-0.5608 (-2.84)	-0.8705 (-3.64)	-0.5804 (-2.28)	-0.8551 (-2.72)
Andel av befolkningen i alderen 0-5 år	-10.9130 (-1.40)	-6.4886 (-0.67)	-19.6090 (-1.68)	-12.4797 (-0.95)
Andel av befolkningen i alderen 6-15 år	-3.4717 (-0.59)	-1.7059 (-0.22)	4.0255 (0.57)	6.4653 (0.70)
Andel av befolkningen 67 år og eldre	-2.6868 (-0.52)	-2.5897 (-0.42)	-0.8851 (-0.14)	-0.0087 (0.00)
Antall innbyggere	-0.0030 (-2.77)	-0.0027 (-2.15)	-0.0018 (-1.31)	-0.0012 (-0.68)
Gjennomsnittlig reisetid til kommunesenter	-0.0263 (-3.73)	-0.0200 (-2.22)	-0.0268 (-2.83)	-0.0224 (-1.97)
Andel sosialister i kommunestyret	0.1959 (0.36)	0.3772 (0.54)	-0.2511 (-0.33)	0.0079 (0.01)
Andel fra felles- og bygdelister i kommunestyret	-0.8746 (-2.00)	-0.9724 (-1.67)	-1.6845 (-2.66)	-1.7819 (-2.31)
Herfindahls indeks	-1.8863 (-1.36)	-2.2981 (-1.29)	-0.9475 (-0.57)	-1.2633 (-0.65)
Trend	-0.0267 (-0.98)	-0.0046 (-0.13)	-0.0201 (-0.45)	-0.0099 (-0.17)
R² adj	0.649	0.709	0.606	0.689
Antall observasjoner	4644	4644	2105	2105

Fra og med 2007 gir KOSTRA mer detaljert informasjon om kommunenes bruk av eiendomsskatt i og med at det skilles mellom eiendomsskatt på verk og bruk og eiendomsskatt på bolig- og fritidseiendommer. Dette skillet utnyttes i spesifikasjonene som benytter data for 2007-2011. Det framgår at eiendomsskatt på verk og bruk har signifikant positiv effekt på utgifter til næringsutvikling, mens eiendomsskatt på bolig- og fritidseiendom har negativ effekt. Kompensasjonsgrad og skatteinntektsandel har om lag samme effekter når modellene estimeres for en kortere tidsperiode, men de blir noe sterkere. For kompensasjonsgraden innebærer imidlertid ikke en sterkere effekt at koeffisientene blir statistisk signifikante.

Blant kontrollvariablene kommer privat inntektsnivå ut med negativ effekt på utgifter til næringsutvikling når modellene estimeres for perioden 2001-2011. En mulig tolkning av dette resultatet, er at behovet for aktiv næringspolitikk reduseres når det private inntektsnivået er høyt. På den andre siden forventet vi at høy arbeidsledighet og høy andel uføre indikerte et stort behov for aktiv næringspolitikk, men disse variablene har ingen systematisk effekt på utgiftene til næringsutvikling. Industri- og tjenesteytingskommuner skiller seg ut med lave utgifter til næringsutvikling relativt til primærnæringskommuner.

Av de øvrige kontrollvariablene finner vi at flere innbyggere og høyere gjennomsnittlig reisetid per innbygger gir lavere utgifter til næringsformål. For innbyggere er koeffisienten signifikant på 10 prosent nivå bare for hele perioden 2002-2011. Ellers finner vi at stor andel kommunestyrerepresentanter fra felleslister og bygdelister bidrar til lavere næringsutviklingsutgifter sammenliknet med kommunestyre dominert av enten høyre- eller venstresiden. De øvrige kontrollvariablene har ingen systematisk effekt på utgiftene til næringsutvikling.

5.3 Estimeringsresultater med kommunefaste effekter

Tabell 5.3 viser estimeringsresultatene for spesifikasjonene med kommunefaste effekter. Siden vi nå bare utnytter tidsserievariasjonen i data, rapporteres det bare resultater for hele perioden 2001-2011. Videre er variablene som beskriver næringssammensetning utelatt siden disse ikke varierer over tid.

Når det benyttes løpende verdier av skattevariablene, kommer kompensasjonsgraden ut med signifikant positiv effekt på den smale definisjonen av utgifter til næringsutvikling. Det betyr at høy kompensasjonsgrad bidrar til høyere utgifter til næringsutvikling, noe som er det motsatte av forventet. For den vide definisjonen er dessuten koeffisientene til inntekter fra eiendomsskatt og frie inntekter signifikant positive. Eiendomsskatten kommer ut med forventet fortegn, men det er ikke opplagt hvordan effekten skal tolkes. Satser kommunene på næringsutvikling fordi det vil øke de framtidige eiendomsskatteinntektene, eller er det eiendomsskatteinntekter som gir grunnlag for økte utgifter til næringsutvikling? Frie inntekter bidrar som forventet til økte utgifter til næringsutvikling.

For å undersøke robustheten til resultatene har vi også estimert modellspesifikasjoner hvor laggede skattevariable inngår som forklaringsvariabler. Det framgår at dette gir samme hovedresultat, skattevariablene er stort sett insignifikante. Det eneste unntaket er at skatteinntektsandelen kommer ut med signifikant positiv effekt på den vide definisjonen av utgifter til næringsutvikling. En økning i skatteandelen på 10 prosentpoeng forventes da å øke utgiftene til næringsutvikling med om lag 90 kroner per innbygger.

Blant kontrollvariablene finner vi nå positiv effekt av andelen uføre i befolkningen på den vide definisjonen av utgifter til næringsutvikling. På den andre siden finner vi omtrent ingen effekt av personinntekt og arbeidsledighet.

Alderssammensetningen i befolkningen kommer ut mer signifikant med kommunefaste effekter. Men i motsetning til kapittel 4, kommer unge og eldre ut med motsatt effekt. En høy andel eldre bidrar til å øke innsatsen på næringsutvikling (vid definisjon), mens høy andel innbyggere 0-5 år har motsatt effekt. Dette kan tolkes som at en høy andel eldre (forgubbing) øker behovet for næringsutvikling, mens en høy andel barn (befolkningsvekst og innflytting) reduserer behovet for næringsutvikling. Reisetid kommer ut med signifikant negativ effekt. Én mulig tolkning av dette resultatet er at et mer spredt bosettingsmønster fortrenger næringsarbeidet ved å virke fordyrende på produksjonen av velferdstjenester.

Tabell 5.3: Hva forklarer ressursbruk på næringsutviklingsarbeid i kommunene? Vid og smal definisjon av næringsarbeid, 2001-2011. Kommunefaste effekter. t-verdier i parentes og koeffisienter signifikante på 10 % nivå er uthevet

	<i>Smal definisjon (2001-2011)</i>	<i>Vid definisjon (2001-2011)</i>	<i>Smal definisjon (2002-2011)</i>	<i>Vid definisjon (2002-2011)</i>
Konstantledd	0.1175 (0.14)	-1.0567 (-1.11)	-0.3599 (-0.39)	-2.0470 (-1.95)
Kompensasjonsgrad	0.0023 (2.36)	0.0018 (1.63)		
Skatteinntektsandel	0.1440 (0.50)	0.4637 (1.45)		
Inntekter fra eiendomsskatt per innbygger (1000 kr)	0.0052 (1.16)	0.0133 (2.62)		
Frie inntekter per innb (1000 kr)	0.0100 (1.37)	0.0555 (6.75)		
Kompensasjonsgrad, t-1			0.0017 (1.76)	0.0012 (1.09)
Skatteinntektsandel, t-1			0.4379 (1.21)	0.8945 (2.17)
Inntekter fra eiendomsskatt per innbygger (1000 kr), t-1			0.0097 (1.98)	0.0195 (3.53)
Frie inntekter per innb (1000 kr), t-1			0.0117 (1.54)	0.0466 (5.43)
Gjennomsnittlig brutto personinntekt (1000 kr)	0.0006 (0.82)	0.0005 (0.55)	0.0006 (0.76)	0.0004 (0.44)
Arbeidsledige per innbygger	-8.3238 (-2.71)	-5.2537 (-1.52)	-5.3542 (-1.63)	-4.0088 (-1.07)
Uføretrygdde per innbygger	1.0679 (0.36)	8.3820 (2.53)	3.7464 (1.15)	10.7715 (2.92)
Andel av befolkningen i alderen 0-5 år	-6.7776 (-2.36)	-1.8707 (-0.58)	-9.1977 (-3.00)	-2.0918 (-0.60)
Andel av befolkningen i alderen 6-15 år	0.4972 (0.21)	2.9976 (1.13)	-0.6731 (-0.26)	1.8556 (0.63)
Andel av befolkningen 67 år og eldre	3.0558 (1.35)	6.4669 (2.54)	4.5128 (1.84)	10.5700 (3.78)
Antall innbyggere	-0.0022 (-0.34)	0.0013 (0.17)	-0.0023 (-0.33)	0.0006 (0.07)
Gjennomsnittlig reisetid til kommunesenter	-0.0233 (-2.37)	-0.0369 (-3.34)	-0.0199 (-1.87)	-0.0320 (-2.65)
Andel sosialister i kommunestyret	-0.2788 (-1.21)	-0.1222 (-0.47)	-0.4264 (-1.75)	-0.3160 (-1.14)
Andel fra felles- og bygdelister i kommunestyret	-0.3172 (-1.56)	-0.1741 (-0.76)	-0.5472 (-2.50)	-0.3936 (-1.58)
Herfindahls indeks	0.2300 (0.75)	0.3457 (1.00)	0.4841 (1.51)	0.5680 (1.56)
Trend	-0.0043 (-0.47)	0.0198 (1.93)	-0.0012 (-0.13)	0.0177 (1.68)
R ²	0.885	0.914	0.889	0.916
N	4544	4544	4150	4150

5.4 Oppsummering

I dette kapitlet har vi analysert hvordan skattevariablene påvirker kommunenes faktiske utgifter til næringsutviklingsarbeid i perioden 2001-2011. Når det kontrolleres for behovet for næringsutvikling på samme måte som i kapittel 4, finner vi nokså sterk effekt av skatteinntektsandel. Høy skatteinntektsandel bidrar som forventet til å øke utgiftene til næringsutvikling. Kompensasjonsgraden er ikke statistisk utsagnskraftig, mens effekten av eiendomsskatt er mer blandet. Eiendomsskatt fra verk og bruk kommer ut med positiv effekt, mens eiendomsskatt fra bolig og fritidseiendom har negativ effekt.

Analysene er basert på et paneldatasett (kombinert tverrsnitt og tidsserie) som gir større mulighet til å kontrollere for behovet for næringsutvikling ved å inkludere kommunefaste effekter. De kommunefaste effektene fanger opp alle faktorer som varierer mellom kommuner (geografi, klima, etc), men som er konstante over tid. Effekten av skatteinntektsandel blir betydelig svakere når kommunefaste effekter inkluderes. Kompensasjonsgraden blir signifikant positiv for den smale definisjonen av næringsutvikling. Dette er det motsatte av det vi forventet. Resultatet indikerer at høy kompensasjonsgrad gir høyere utgifter til næringsutvikling.

Generelt bør det legges størst vekt på analysene med kommunefaste effekter siden disse er mindre sårbare for utelatte variabler som påvirker behovet for næringsutvikling. Denne vurderingen forutsetter at det er tilstrekkelig tidsserievariasjon i interessevariablene. I analyseperioden har det vært betydelige endringer i kompensasjonsgrad (omlegging av inntektsutjevningssystemet), opptrapping og deretter nedtrapping av skatteandel og en økning i antall kommuner som benytter eiendomsskatt. Dette tilsier at manglende tidsserievariasjon ikke er et stort problem i analysene. Det bør altså legges størst vekt på analysene med kommunefaste effekter som indikerer at skattevariablene har liten betydning for kommunenes utgifter til næringsutvikling.

6 SKATTEVARIABLER OG INNTEKTSUTVIKLING

6.1 Innledning

Dette kapitlet studerer effekten av lokale skatter på kommunens generelle samfunnsutvikling målt ved utviklingen i inntekt per innbygger. Utgangspunktet er at skattevariablene kan påvirke insentivene til næringsutvikling (slik vi har analysert i kapitlene 4 og 5). Og dersom næringsutviklingsarbeidet påvirker den faktiske inntektsutviklingen, vil skattevariablene ha en indirekte effekt på inntektsutviklingen. Det er denne kanalen vi har i tankene når vi analyserer effekten av skattevariablene på inntektsutviklingen.

De fleste analyser av regional inntektsutvikling fokuserer på faktorer som utdanningsnivå og migrasjon fra utkant til by. Sammenhengen mellom urbanisering og økonomisk vekst drives av motstridende mekanismer, og empiriske studier finner ofte marginal effekt av rural-urban migrasjon på regional inntektsvekst. Standard konvergens effekter trekker i retning av høyere vekst i lavinntektskommuner med fraflytting, mens agglomerasjonsgevinster stimulerer til økt inntektsvekst i rike bykommuner med sterk innflytting. Rattsø og Stokke (2013) skiller mellom konvergens- og agglomerasjonseffekter i en analyse av inntektsvekst i norske arbeidsmarkedsregioner for perioden 1972-2008. De dokumenterer en positiv midlertidig effekt av befolkningsnivå på inntektsvekst etter å ha kontrollert for konvergensmekanismen, og det tilsvarer en positiv langsiktig nivåssammenheng mellom inntekt per innbygger og befolkningsnivå. Dette er konsistent med en omfattende statistisk litteratur som ser på effekten av regionalt befolkningsnivå på inntekt per innbygger i regionen. Ciccone og Hall (1996) er et tidlig bidrag på dette feltet. Nyere analyser, f.eks. Combes et al. (2008) for Frankrike og Carlsen et al. (2012) for Norge, benytter individdata og kan dermed også kontrollere for seleksjonseffekter. Det dokumenteres fortsatt positive agglomerasjonseffekter, men samtidig forklares en stor del av inntektsgapet mellom urbane og rurale regioner av ulik sammensetning av arbeidsstyrken, først og fremst relatert til utdanningsnivå.

6.2 Analyseopplegg

Vi utvider analysen i Rattsø og Stokke (2013) til å inkludere effekten av lokale skatter på utviklingen i inntekt per innbygger. Analysen er basert på årlige data for 428 kommuner i perioden 1991-2008, som totalt gir 7276 observasjoner.² Kommunens gjennomsnittlige inntektsnivå beregnes fra skattbar inntekt gitt i skattelikningen, og er målt i konstante 1998-priser. Inntektsmålet inkluderer hovedsakelig lønnsinntekt, men også overføringer og kapitalinntekt. I gjennomsnitt på tvers av kommunene vokser inntekt per innbygger med 2,8 prosent per år. Relativt inntektsnivå varierer fra 30 prosent under gjennomsnittet til 60 prosent over gjennomsnittet.

Vi benytter tre ulike mål på lokale skatter; ordinære skatteinntekter som andel av kommunens frie inntekter, kompensasjonsgrad, og en dummy for hvorvidt kommunen benytter eiendomsskatt eller ikke. Skatteinntektene varierer fra under 20 prosent til nært 100 prosent. Andelen varierer også over tid innenfor enkeltkommuner. Rundt 45 prosent av kommunene hadde eiendomsskatt i 1991, mens andelen øker til 67 prosent i 2008.

Vi benytter en feiljusteringsmodell som skiller mellom kortsiktige og langsiktige effekter av lokale skatter og samtidig kontrollerer for konvergenseffekten. Den empiriske analysen er basert på følgende økonometriske spesifisering:

$$\Delta \ln y_{i,t} = a_0 + a_1 \ln y_{i,t-1} + a_2 skatt_{i,t-1} + a_3 \Delta skatt_{i,t} + a_4 K_{i,t-1} + a_5 \Delta K_{i,t} + \gamma_t + \mu_i + u_{i,t} \quad (1)$$

Inntekt per innbygger i kommune i i år t er gitt ved $y_{i,t}$, og Δ står for absolutt endring fra ett år til neste. Regresjonen estimerer kvantitative effekter av lokale skatter på årlig vekst i inntekt per innbygger. I likningen er lokale skatter representert ved skatteinntekter som andel av totale frie inntekter ($skatt_{i,t}$), men i analysen vil vi også bruke kompensasjonsgrad ($komp_{i,t}$) og en dummy for eiendomsskatt ($Eskatt_{i,t}$). Dersom koeffisienten for den laggede endogene variabelen (a_1) er lik null, har skatteinntektsandelen langsiktig veksteffekt på inntekt, representert ved koeffisienten a_2 . Med signifikant negativ verdi på a_1 , har lokale

² På grunn av manglende data ser vi bort fra kommunene Re og Vindafjord.

skatter kun midlertidig effekt på vekstraten og en langsiktig nivåssammenheng mellom inntekt og skatteinntektsandel kan beregnes som $-a_2 / a_1$. For å fange opp periodespesifikke effekter som er felles for alle kommunene, som for eksempel makroøkonomiske sjokk, inkluderes tidsdummier (γ_t). Tidskonstante (permanente) forskjeller mellom kommunene kan kontrolleres for gjennom kommunefaste effekter (μ_i). Regresjonens restledd er representert ved $u_{i,t}$.

Konsistent med tidligere analyser av regional inntektsvekst inkluderes befolkningsnivå og utdanningsnivå som kontrollvariabler ($K_{i,t}$). Ved å kontrollere for utdanningsnivå tar vi høyde for at ulik sammensetning av arbeidsstyrken kan påvirke inntektsveksten. Utdanningsnivået i kommunen er målt som andel av voksen befolkning med fullført videregående utdanning eller mer. Gjennomsnittlig utdanningsnivå på tvers av de 428 kommunene øker fra 54 % i 1991 til 65 % i 2008, og utdanningsandelen varierer stort mellom kommunene (fra 38 % til 82 % i 2008). Befolkningsnivået i kommunen er definert som total folkemengde per 1. januar i det aktuelle året. Siden arealet i kommunen er konstant over tid er befolkningsnivå konsistent med befolkningstetthet som mål på urbanisering, og fanger opp mulige agglomerasjonseffekter.

6.3 Estimeringsresultater

Vi starter med å studere effektene av lokale skatter ved bruk av feiljusteringsmodellen uten kommunefaste effekter, som dokumentert i tabell 6.1. Kompensasjonsgrad har som forventet negativ effekt på regional inntektsvekst med en koeffisient på -0,016. Kompensasjonsgraden varierer mellom 0 og 1, der 1 tilsvarer 100 prosent. Det betyr at 10 prosentpoeng høyere kompensasjonsgrad øker årlig vekstrate med 0,16 prosentpoeng. Siden koeffisienten på den laggede endogene variabelen er signifikant negativ, er vekstrateeffekten kun midlertidig. På lang sikt gir 10 prosentpoeng økning i kompensasjonsgrad beskjedne 1,2 prosent høyere inntekt per innbygger. Resultatene i kolonne (2) viser at skatteinntekter som andel av kommunens frie inntekter har positiv midlertidig effekt på inntektsveksten. En økning i skatteinntektsandel på 10 prosentpoeng øker vekstraten med 0,7 prosentpoeng i en overgangsperiode, og tilsvarer en langsiktig effekt på inntekt per innbygger lik 4,4 prosent. Vi

finner signifikant negativ effekt av dummy for eiendomsskatt på inntektsutviklingen. Innføring av eiendomsskatt gir en midlertidig reduksjon i årlig vekstrate på 0,4 prosentpoeng. På lang sikt tilsvarer dette 3,6 prosent lavere inntekt per innbygger.

Tabell 6.1: Effekt av lokale skatter på inntektsutvikling, 428 kommuner, årlige data 1991-2008, pooled OLS med tidsdummier

	(1)	(2)	(3)
Lagget inntekt ($\ln y_{i,t-1}$)	-0.134*** (0.0186)	-0.156*** (0.0207)	-0.117*** (0.0167)
Lagget komp.grad ($\text{komp}_{i,t-1}$)	-0.0164*** (0.00286)		
Endring i komp.grad ($\Delta \text{komp}_{i,t}$)	-0.0133*** (0.00393)		
Lagget skatteandel ($\text{skatt}_{i,t-1}$)		0.0696*** (0.0107)	
Endring i skatteandel ($\Delta \text{skatt}_{i,t}$)		0.0743* (0.0383)	
Lagget eiend.skatt ($\text{Eskatt}_{i,t-1}$)			-0.00425*** (0.00106)
Endring i eiend.skatt ($\Delta \text{Eskatt}_{i,t}$)			0.00221 (0.00429)
Lagget utd.nivå ($\ln \text{edu}_{i,t-1}$)	0.0320*** (0.00609)	0.0168*** (0.00601)	0.0415*** (0.00626)
Endring i utd.nivå ($\Delta \ln \text{edu}_{i,t}$)	0.0515 (0.0845)	0.0293 (0.0846)	0.0623 (0.0843)
Lagget antall innb. ($\ln \text{pop}_{i,t-1}$)	0.00515*** (0.00111)	0.00155* (0.000895)	0.00435*** (0.00104)
Endring i antall innb. ($\Delta \ln \text{pop}_{i,t}$)	0.127** (0.0602)	0.0368 (0.0580)	0.103* (0.0607)
Konstant	1.327*** (0.200)	1.745*** (0.233)	1.096*** (0.174)
Tidsdummier	Ja	Ja	Ja
Kommune FE	Nei	Nei	Nei
Observasjoner	7 276	7 252	7 268
R-kvadrert	0,373	0,378	0,369

Robuste standardavvik i parentes.

***, ** og * indikerer at effektene er statistisk utsagnskraftige på hhv 1, 5 og 10 prosent nivå.

Effekten av lokale skatter på inntektsvekst er utfordrende å identifisere på grunn av omvendt kausalitet (inntektsutviklingen påvirker skattevariablene) og mulige utelatte variabler som påvirker både inntektsutvikling og skattevariabler. Gir økt kompensasjonsgrad lavere inntektsvekst, eller øker kompensasjonsgraden pga. sviktende inntektsvekst og dermed lave

skatteinntekter? Effektene i tabell 6.1 representerer korrelasjoner, og for å komme nærmere kausale effekter inkluderer vi kommunefaste effekter. Permanente egenskaper ved kommunene som kan tenkes å påvirke både lokale skatter og inntektsvekst er dermed kontrollert for. Dette inkluderer faktorer som for eksempel geografi, klima, det å være landets hovedstad, og til en viss grad institusjoner. Men selv om kommunefaste effekter fanger opp tidskonstante forskjeller mellom kommunene, kan det likevel argumenteres for at den estimerte effekten av lokale skatter på inntektsutviklingen ikke er kausal. Økt inntekt per innbygger kan bidra til å øke de ordinære skatteinntektene som andel av kommunens frie inntekter. Ideelt sett bør simultanitetsproblemer løses ved bruk av instrumentvariabelmetoden, men det er utfordrende å finne relevante og eksogene instrument for lokale skatter. Vi håndterer derfor dette ved å lagge forklaringsvariablene med en periode. Ideen er at skatteinntektsandel i periode $t-2$ ikke blir påvirket av inntektsveksten fra periode $t-1$ til t , og dermed er vi nærmere en identifikasjon av kausale effekter. Resultatene er dokumentert i tabell 6.2.

I kolonne (1) måles lokale skatter ved kompensasjonsgraden, og vi finner en negativ og signifikant effekt på inntektsvekst med en koeffisient på $-0,008$. Siden koeffisienten for den laggede endogene variabelen er signifikant negativ, har økt kompensasjonsgrad kun midlertidig effekt på vekstraten i inntekt per innbygger. Den estimerte koeffisienten viser at dersom kompensasjonsgraden øker med 10 %-poeng, faller årlig inntektsvekst med 0,08 %-poeng i en overgangsperiode. Men tilpasningen til ny likevekt skjer hurtig, og langsiktig effekt av kompensasjonsgrad på inntekt per innbygger (målt som logaritme) er lik $-0,014$, dvs. at 10 prosentpoeng høyere kompensasjonsgrad reduserer inntektsnivået med kun 0,14 prosent. Langsiktig nivåeffekt av økt kompensasjonsgrad er altså enda lavere når vi kontrollerer for kommunefaste effekter. Og som vi ser fra kolonne (2), er effekten av kompensasjonsgrad på inntektsutviklingen ikke lenger signifikant forskjellig fra null når vi i tillegg benytter laggede verdier.

Kolonne (3) og (4) viser tilsvarende resultater ved bruk av andel skatteinntekter (av kommunens frie inntekter) som mål på lokale skatter. En økning i skatteinntektsandelen på 10 prosentpoeng gir en midlertidig økning i årlig vekstrate i inntekt per innbygger på 1,8 prosentpoeng, som tilsvarer 2,9 prosent høyere inntekt per innbygger på lang sikt (ned fra 4,4

prosent uten kommunefaste effekter). Effekten er stabil på tvers av ulike spesifikasjoner med og uten utdanningsnivå og befolkningsnivå som kontrollvariabler. Når skatteinntektsandelen tidsforskyves en periode reduseres koeffisienten, og tyder på at noe av skjevheten i estimatet fjernes. Midlertidig veksteffekt av 10 prosentpoeng høyere skatteinntektsandel utgjør 0,7 prosentpoeng årlig med en langsiktig nivåeffekt på 1,1 prosent.

Tabell 6.2: Effekt av lokale skatter på inntektsutvikling, 428 kommuner, årlige data 1991-2008, med kommunefaste effekter og lagga verdier

	(1)	(2)	(3)	(4)
Lagget inntekt ($\ln y_{i,t-1}$)	-0.555*** (0.0379)	-0.590*** (0.0403)	-0.613*** (0.0434)	-0.606*** (0.0395)
Ett års lag i komp.grad ($\text{komp}_{i,t-1}$)	-0.00800* (0.00426)			
Endring i komp.grad ($\Delta \text{komp}_{i,t}$)	-0.0108*** (0.00355)			
To års lag komp.grad ($\text{komp}_{i,t-2}$)		-0.00322 (0.00440)		
Lagget endring i komp.grad ($\Delta \text{komp}_{i,t-1}$)		-0.00172 (0.00368)		
Ett års lag i skatteandel ($\text{skatt}_{i,t-1}$)			0.178*** (0.0382)	
Endring i skatteandel ($\Delta \text{skatt}_{i,t}$)			0.208*** (0.0575)	
To års lag i skatteandel ($\text{skatt}_{i,t-2}$)				0.0679** (0.0269)
Lagget endring i skatteandel ($\Delta \text{skatt}_{i,t-1}$)				0.0761*** (0.0264)
Lagget utd.nivå ($\ln \text{edu}_{i,t-1}$)	0.177*** (0.0351)	0.198*** (0.0388)	0.167*** (0.0343)	0.196*** (0.0385)
Endring i utd.nivå ($\Delta \ln \text{edu}_{i,t}$)	0.140* (0.0794)	0.0758 (0.0880)	0.110 (0.0781)	0.0545 (0.0868)
Lagget antall innb. ($\ln \text{pop}_{i,t-1}$)	0.0449*** (0.0164)	0.0256 (0.0185)	0.0285* (0.0167)	0.0170 (0.0189)
Endring i antall innb. ($\Delta \ln \text{pop}_{i,t}$)	0.0590 (0.0625)	0.0760 (0.0661)	0.0268 (0.0616)	0.0668 (0.0662)
Konstant	5.480*** (0.458)	5.966*** (0.493)	6.159*** (0.525)	6.107*** (0.493)
Tidsdummier	Ja	Ja	Ja	Ja
Kommune FE	Ja	Ja	Ja	Ja
Observasjoner	7 276	6 848	7 252	6 826
R-kvadrert	0,521	0,503	0,531	0,505
Antall kommuner	428	428	428	428

Robuste standardavvik i parentes.

***, ** og * indikerer at effektene er statistisk utsagnskraftige på hhv 1, 5 og 10 prosent nivå.

Resultatene i tabell 6.2 viser at effektene av kompensasjonsgrad og skatteinntektsandel på inntektsutviklingen er statistisk signifikant og med de forventede fortegn. Men økonomisk sett er størrelsene på effektene begrenset, og nærmest betydningsløse. Vi har også eksperimentert med ulike varianter med dummy for eiendomsskatt, men effekten er aldri signifikant forskjellig fra null på et rimelig nivå for testen.

Regresjonene ovenfor inkluderer utdanningsnivå ($edu_{i,t}$) og befolkningsnivå ($pop_{i,t}$) som kontrollvariabler, og de tilhørende koeffisientene er signifikant positive. Basert på estimatet i kolonne (1) gir 10 prosent høyere utdanningsnivå en midlertidig økning i årlig vekstrate på 1,8 prosentpoeng. Langsiktig elastisitet av inntekt per innbygger med hensyn på utdanningsnivå beregnes til 0,32. Dersom andelen av voksen befolkning med minst videregående utdanning øker fra 0,5 til 0,6 (20 prosentpoeng økning), øker inntektsnivået med 6,4 prosent. Høyere befolkningsnivå har også positiv midlertidig effekt på inntektsveksten. Dersom folketallet øker med 10 prosent, øker vekstraten med 0,45 prosentpoeng i en overgangsperiode, og tilsvarer en langsiktig nivåelastisitet lik 0,08. En dobling av befolkningsnivå gir 8 prosent høyere inntekt per innbygger. Estimatet er konsistent med tidlige analyser av statiske agglomerasjonseffekter. Basert på amerikanske data for 1988 finner Ciccone og Hall (1996) at en dobling av befolkningstetthet gir 6 prosent høyere inntektsnivå. En oversikt av Rosenthal og Strange (2004) viser at elastisiteten typisk ligger i intervallet 4-10 prosent. Nyere analyser basert på individdata håndterer seleksjonsproblemet og finner typisk noe lavere elastisitet.

Utdanningsnivå og befolkningsnivå er også forventet å respondere på økt inntekt per innbygger på kommunalt nivå. Høyt inntektsnivå er en hovedfaktor bak migrasjon, og særlig høyt utdannede personer er mobile og flytter til rike bykommuner. Vi har derfor gjennomført samme analyse som i tabell 6.2 der også kontrollvariablene tidsforskyves med en periode. Effektene av lokale skatter påvirkes ikke nevneverdig, mens effekt av utdanning som forventet er noe lavere.

6.4 Oppsummering

I dette kapitlet har vi studert effektene av lokale skatter på kommunens generelle samfunnsutvikling målt ved utviklingen i inntekt per innbygger. Når modellene estimeres uten kommunefaste effekter, er høy kompensasjonsgrad og høy skatteinntektsandel assosiert med svak inntektsutvikling. Det er imidlertid vanskelig å tolke dette som kausale effekter. Resultatene kan like gjerne reflektere at lavere privat inntekt gir reduserte skatteinntekter og dermed høyere kompensasjonsgrad. Effektene blir betydelig svakere når vi inkluderer kommunefaste effekter, og effekten av kompensasjonsgrad forsvinner når vi benytter laggede verdier for skattevariablene. Skatteinntektsandelen er fortsatt signifikant positivt, men den kvantitative effekten er beskjeden.

På samme måte som i kapittel 5 vil vi argumentere for at det bør legges størst vekt på analysene med kommunefaste effekter. Dette begrunnes med at disse analysene er minst sårbare for utelatte variable som påvirker samfunnsutviklingen, samt at manglende tidsserievariasjon i interessevariablene kompensasjonsgrad, skatteandel og eiendomsskatt trolig ikke er et stort problem.

REFERANSER

- Borge, L.-E. (2011), Local equalization grants: Purpose, efficiency effects, and design, i *IEB's World Report on Fiscal Federalism '10*, Institut d'Economia de Barcelona (IEB), Universitat de Barcelona, 2011, 34-40.
- Buettner, T. (2006), The incentive effect of fiscal equalization transfers on tax policy, *Journal of Public Economics* 90, 477-497.
- Carlsen, F., J. Rattsø og H. Stokke (2012), Urban wage premium and the role of education: Identification of agglomeration effects for Norway, Mimeo, NTNU.
- Chernick, H. (2004), Fiscal equalization between Swedish Municipalities, i P. Molander (red.) *Fiscal Federalism in Unitary States*, Kluwer Academic Publishers.
- Ciccone A. og R. Hall (1996), Productivity and the density of economic activity, *American Economic Review* 86, 1, 54-70.
- Combes P-P., G. Duranton og L. Gobillon (2008), Spatial wage disparities: Sorting matters! *Journal of Urban Economics* 63, 723-742.
- Edmark, K. og H. Ågren (2008), Identifying strategic interactions in Swedish local income tax policies, *Journal of Urban Economics* 63, 849-857.
- Holen, I.E. (1994), Lokal næringsutvikling: En studie av variasjoner i norske kommuners næringspolitiske satsing, Diplomoppgave, Handelshøyskolen BI.
- Fisher, R. (1997): The effects of state and local public services on economic development. *New England Economic Review*, March/April, 53-67.
- Rattsø, J. og H. Stokke (2013), Income convergence versus agglomeration effects: Estimating the dynamics of regional growth, Mimeo, NTNU.
- Rosenthal, S. og W. Strange (2004), Evidence on the nature and sources of agglomeration economies, in J.V. Henderson and J-F. Thisse (eds.), *Handbook of Urban and Regional Economics*, 4, 2119-2172, Amsterdam: Elsevier.
- Westeren, K.I. (2008): Inntektsutjevning og insentiver, Utredning, Høgskolen i Nord-Trøndelag.

Vedlegg 1: Spørreskjema

Om kommunens næringsrettede arbeid

1. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om kommunens næringsrettede arbeid?

Svar på en skala fra 1 - 6 der 1 = helt uenig og 6 = helt enig.

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
1a. Kommunen bruker generelt lite ressurser på næringsutviklingsarbeid ut over nødvendige reguleringsformål.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
1b. Kommunen har en svært aktiv strategi for å tiltrekke seg næringsvirksomhet og bruker betydelige kommunale ressurser på dette.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
1c. Kommunen skulle gjerne gjort mer arbeid for å tiltrekke seg næringsvirksomhet, men vi mangler kompetanse og kapasitet til dette.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐

2. Hvordan er kommunens næringsrettede arbeid organisert i dag?

Svar på en skala fra 1 - 6 der 1 = helt uenig og 6 = helt enig.

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
2a. Mesteparten av kommunens næringsrettede arbeid foregår gjennom et næringsutviklingsselskap (ikke interkommunalt).	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
2b. Mesteparten av kommunens næringsrettede arbeid foregår gjennom et interkommunalt næringsutviklingsselskap.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
2c. Mesteparten av kommunens næringsrettede arbeid foregår som en ordinær kommunal virksomhet (del av kommunal forvaltning).	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
2d. Kommunens næringsrettede arbeid skjer i et nært samspill mellom kommunal forvaltning og et næringsutviklingsselskap.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐

3. I hvilken grad brukes følgende virkemidler av kommunen med tanke på å tilrettelegge for og/eller tiltrekke seg næringsvirksomhet i kommunen?

Svar på en skala fra 1 - 6 der 1 = ikke i det hele tatt, 6 = i svært stor grad.

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
3a. Kompetansetiltak og rådgivning/kurs rettet mot etablerere av næringsvirksomhet.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
3b. Kompetansetiltak og rådgivning/kurs omkring offentlige virkemidler, tiltak eller tilskuddsordninger rettet mot næringslivet.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
3c. Kommunal tilrettelegging av utleielokaler (etablerersentre m.v.) til lavere pris enn ordinær markedspris for nystartede virksomheter.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
3d. Økonomisk bidrag til markedsførings tiltak for bedrifter i kommunen.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
3e. Økonomisk bidrag til etableringsstøtte for nystartede private virksomheter.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
3f. Økonomisk bidrag til omstillingsmidler eller annen form for driftsstøtte for eksisterende private virksomheter.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
3g. Utstedelse av kommunale lånegarantier for privat næringsvirksomhet.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
3h. Økonomisk bidrag til opparbeiding av ferdig byggeklare tomter for butikker og kontorlokaler.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
3i. Økonomisk bidrag til opparbeiding av ferdig byggeklare tomter for industriområder og engroshandel m.v.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
3j. Aksje- og andelstegning i privat næringsvirksomhet for å erstatte/supplere manglende kapital fra private investorer.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
3k. Etablering av kommunale selskaper for å erstatte/supplere manglende etablering av private selskaper i kommunen.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐
3l. Indirekte bidrag gjennom eierskap i et hel- eller deleid investerings-/eiendomsselskap med kapitaltilførsel til privat næringsvirksomhet (f.eks. lånegarantier, lånetilsagn eller tilføring av egenkapital).	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐	(7) ☐

3m. Indirekte bidrag gjennom eierskap i et hel- eller deleid investerings-/eiendomsselskap med å dekke deler av kostnadene ved etablering eller drift av næringsvirksomhet (f.eks. finansiering av infrastruktur, tomter, subsidiering av leiekostnader).

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

3n. Bruk av lav eiendomsskatt på næringsvirksomhet som et virkemiddel for å bli mer attraktiv for private bedrifter.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

3o. Bruk av lave kommunale avgifter/gebyrer overfor næringsvirksomhet som et virkemiddel for å bli mer attraktiv for private bedrifter.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

3p. Rask og fleksibel behandling av byggesøknader og reguleringsplaner.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

3q. Utbygging av (kommunale) veger og annen (generell) infrastruktur.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

3r. Andre virkemidler.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

4. Du har kryssset av for andre virkemidler i forrige spørsmål. Hvilke virkemidler er dette?

Utfordringer og rammebetingelser

5. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

Svar på en skala fra 1 - 6 der 1 = helt uenig og 6 = helt enig.

1 2 3 4 5 6 Vet ikke

5a. Det foregår stor etablering av ny næringsvirksomhet i kommunen og det er utfordrende å holde følge med behovet for nye arealer og infrastruktur for næringsvirksomhet.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

5b. Det er stor befolkningsvekst i kommunen og det er utfordrende å holde følge med økt behov for kommunale tjenester og infrastruktur som følge av veksten.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

5c. Det er utfordrende å tiltrekke seg etablering av (eller beholde) næringsvirksomhet i kommunen.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

5d. For at min kommune skal bli mer attraktiv for næringslivet er det viktig å ha et godt kommunalt tjenestetilbud innen barnehage, grunnskole og kultur.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

5e. Det er utfordrende å tiltrekke seg (eller beholde) innbyggere i kommunen.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

5f. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å styrke tilbudet av kommunale velferdstjenester.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

5g. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å få et mer variert fritids- og kulturtilbud.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

5h. For å bli en mer attraktiv bostedskommune er den største utfordringen for min kommune å øke antall arbeidsplasser.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

Vurderinger av kommunens rolle

6. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

Svar på en skala fra 1 - 6 der 1 = helt uenig og 6 = helt enig.

1 2 3 4 5 6 Vet ikke

6a. Kommunen bør konsentrere seg om å yte ordinære kommunale tjenester og engasjere seg minst mulig i næringsvirksomhet ut over nødvendige reguleringsformål.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

6b. Det er viktig og nødvendig for kommunen å engasjere seg i å øke næringsgrunnlaget i kommunen.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

6c. Et godt tjenestetilbud innen barnehage, grunnskole og kultur er viktig for å øke næringsgrunnlaget i kommunen.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

6d. Kommunen bør engasjere seg direkte i privat næringsvirksomhet (for eksempel kommunale lånegarantier, eierskap eller annen delfinansing av privat virksomhet).

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

6e. Min kommune forsøker å behandle alle former for næringsvirksomhet mest mulig likt i vårt næringsrettede arbeid.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

6f. Min kommune forsøker aktivt å påvirke hva slags næringsvirksomhet som etablerer seg i kommunen og benytter særskilte virkemidler for å legge til rette for at konkrete bedrifter/bransjer etablerer seg (eller fortsatt blir) i kommunen.

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐ (6) ☐ (7) ☐

Vedlegg 2 Svar på spørsmål 4. «Andre virkemidler» som benyttes av kommunen for å tilrettelegge for og tiltrekke seg næringsvirksomhet

- Søknader og midler via kommunalt næringsfond - Døråpner og pådriver for bistand fra Senja Næringshage - Døråpner, pådriver, bistand mot Innovasjon Norge. - Gratis tomter.

Aktiv deltakelse i program/nettverk som kan gi faglig bistand og tilskudd, eks. Bolyst, Inn på tunet, LUK m.fl.

Aktiv døråpner. Påvirker endring i eksterne politiske hindre til fordel for lokalt næringsliv

Aktiv rådgjeving.

Aktivt arbeid mot sentrale myndigheter.

Attraktive tur og fritidsaktiviteter. Gode turløyper, og turistattraksjoner som; Peer Gynt v/Gålåvatnet.

Bedriftsbesøk, ordfører, rådmann, næringssjef for å få dialog. Bygge ned barrierer for å ta kontakt.

Billig strøm til næringsdrivende.

Billige boligtomter til 20 000kr støttet kjøp av melkekvoter. Etableringslån.

Bistand til forum og møteplasser.

Bistand til søknad/prosesser om f.eks. søndagsåpent for lokale butikker.

Byggeklare tomter med infrastruktur på tilnærmet kommersielle vilkår for næringsliv.

Bygging av næringsareal som vi selger ut.

Dedikert person som kontaktperson for næringslivet

Deltar i opprustning av eksisterende industriområde. Kantklipping med mer.

Det viktigste for ny næringsetablering er å få kjennskap til alle de rammebetingelser som kan influere på driften i Pressområder er det arealbruk, bestemmelser, samferdsel, boligtilbud, kommunalt tjenestetilbud, infrastruktur etc. Oppfølging av bedrifter med møter og dialog er viktig. Tidlig fremlegging av større prosjekter for lokalpolitikere er nødvendig for å få signaler, særlig der prosjektet kan være noe større eller mer kontroversielt enn de regulerte rammer. Her er ordet størst mulig fleksibilitet uten å miste kvaliteten i planene eller at det går ut over 3- part.

Dialog mellom partane og katalysatortjeneste....

Dialog. Serviceinnstilling.

Egen kommunal næringssjef.

Eget investeringselskap delvis eid av kommunen.

Eget kommunalt eiet utbyggingsselskap som selger tomter og næringsbygg. Egen etablerertjeneste for nyetablerere. Har eget næringsfond finansiert av lokale sparebanker.

Egne fond til bosetting og næringsutvikling.

Ekstra PR-midler for helt nye næringsområder.

Et tett og avtalefestet samarbeid med vår lokale næringshage.

Etablert Næringsforum med bidrag fra kommune og næringsliv. Driver etablererstøtte og informasjonsvirksomhet.

Fagfolk på næringsutvikling.

Felles kompetanse- og rekrutteringstiltak mellom kommune - næringsliv Kurs - konferanser med aktuelt næringsretta innhold Aktivt samarbeid kommune-næringsliv for økt attraktivitet i lokalsamfunn for eksempel kultur, idrett bolig med mer.

Felles næringssjef og næringsfond.

Film om landsdelen som kan brukes ved rekruttering av arbeidstakere.

Finansiering av fiberutbygging i samarbeid med nabokommuner, fylkeskommune og kraftselskap.

Fond: Egenkapitalfond - næringsfond - utviklingsfond: Disse er organisert i omstillingsutvalget (omstillingskommune ut 2014).

Fra det kommunale næringsfondet.

Frokostmøter med Næringslivet, tatt initiativ til å starte en egen næringsforening i kommunen og vi samarbeider godt med en Næringshage, som har vært etablert en tid. Kommunen har regulert store industritomter og bra infrastruktur.

Frokostmøter og treffpunkter for eksisterende næringsliv og interessenter utenom.

Generell rådgivning.

Gjennom samarbeid i regionråd, Follorådet, er kommunen engasjert med å utvikle næringsstrategier i kommunen. Gjennom dette samarbeidet er det også utviklet samarbeid det regionale kompetansemiljøet på UMB.

God gjensidig kommunikasjon mellom næringsliv og kommune. Utsending av aktuell informasjon til bedriftene.

Godt tjenestetilbud. investeringer i skoler, barnehager mv.

Godt utbygde og tilrettelagte næringsarealer som selges til markedspris. Midt-Norges laveste nettleie i og med at det lokale energiverket eies 100 % av kommunen Ingen eiendomsskatt.

Grunderhus, felles start. Program med andre kommuner.

Har et kommunalt selskap som utvikler tomter for plasskrevende virksomhet.

Har ikke kryssa av for andre virkemidler, men nyttet plassen her til å kommentere at vi ikke har eiendomsskatt (jf spm 3n som går som spør om bruk av lav eiendomsskatt). At vi ikke har innført eiendomsskatt er eit bevisst val i høve til at vi vil vere attraktive for private bedrifter.

Hjelp og veiledning fra kommunens administrasjon og næringsselskapet.

Hjelp til påvirkning inn mot Fylkestinget og Stortinget.

Hjelp til vedlikehold av infrastruktur.

Hjelpe bedrifter til andre kapitalkjelder.

I nokre særskilte tilfeller blir det gitt driftstilskudd.

Informasjons og markedsføring overfor nye etablerere, etablererveiledning, rådgiving.

Infrastruktur som skiløyper, sykkeløyper, barnehageplass til alle med inntak hver dag hele året, bidrag til nyskaping (snølagring over sommeren osv.)

Innleie av næringskonsulent for å hjelpe næringsutvalget.

Intensjonsavtaler der kommunens deltakelse/bidrag spesifiseres.

Interkommunal strategisk næringsplan. Støtte til nettsted for markedsføring av lokalt næringsliv.

Interkommunalt samarbeid, samarbeidsavtale med næringshage og industriinkubator. Samarbeidsavtale med Innovasjon Norge.

Interkommunalt selskap som markedsfører regionen og hvilke fordeler den har i forhold til andre deler av landet.

iPark.

Ja-holdning - vi skal alltid forsøke å hjelpe en utbygger eller en aktør - om ikke annet med positiv holdning.

Jevnlige kontaktmøter med næringslivet. Arrangerer konferanser.

Jevnlige møter mellom representanter fra næringslivet og politisk / administrativ ledelse.

jobbing med attraktivitet/bolyst gjennom satsing på unge gründere. Deltakelse i Arena Smartgrid services der det etableres næringsklynge innen smartgrid. Koble FoU og næringsliv i utviklingsprosjekter. Kommunen bidrar med FoU-kontrakter med mer.

Kanskje ein kan seie at rask handsaming av dispensasjonssaker i etablering av og forberedelse av næringstomter, reguleringsplaner.

Kjøp av privat eiendom for å skaffe kapital til nyetablering Samarbeid med å hente ut statlige tilskudd.

Kommunal stilling Næringsutvikler. Kommunalt prosjekt (også med Fylkeskommunale midler) for å beholde og etablere næring.

Kommunale næringsfond.

Kommunale planleggere og økonomiske ressurser brukes i stor grad til tilrettelegging for næringsvirksomhet i tillegg til kommunalt ansatt næringsseier.

Kommunalt ansatt næringskonsulent.

Kommunalt lederskap i større prosjekter der næringsetablering kommer som en følge av dette. F. eks leilighetsutvikling, hyttebygging, reiselivssatsing.

Kommunalt næringsfond.

Kommunalt næringsfond.

Kommunalt næringsfond (kraftfond). Kommunens eget virkemiddel og støtteordning for lokal bedriftsetablering og næringsutvikling. Inntil 3 mill/år.

Kommunen er i en utviklingsfase hvor flere tiltak ønskes gjennomført.

Kommunen har fra 1999 tatt ansvaret for distribusjon av internettsignaler via et trådløst system til innbyggere og næringsliv. Dette driftes via et kommunalt eid selskap. Årsaken til dette er at området ikke er vurdert som kommersielt interessant av utbyggere. Jobbes med å legge til rette for å bygge fiber i kommunal regi.

Kommunen har nylig ansatt en næringsrådgiver.

Kommunen tar mye ansvar for å bringe næringsaktører sammen spesielt i forhold til utvikling av nye næringsarealer. Kommunen er også døråpner for aktører i møte med andre beslutningsmyndigheter som fylkeskommunen, departement, sameting og Finnmarks eiendommen (som eier 96 % av grunnen i Finnmark).

Kommunens toppledelse er i løpende tett dialog med næringslivet og jobber med konkrete løsninger i den enkelte sak og tilpasset den enkelte bedrifts situasjon.

Kommunalt næringsfond.

Konsulentbistand, kobling opp mot forskningsinstitusjoner eks. Sintef og NTNU.

Kontaktskapende virksomhet. Utdanning satt i system. Redusert sykefravær, samme effekter i det private næringslivet som i kommunen. Kompetanse om regionale virkemidler.

Landbruksretta støtteordningar.: Nydyrking, kjøp av mjølkekvotar. Skjøtting av kulturlandskap etc.

Lån i næringsfond.

Lån til næringsformål.

Markedsføring av de mange ferdige og tilrettelagde næringsområdene vi har. Deltaking i interkommunal næringsutvikling. Initiativ til å etablere næringshage i samarbeid med næringslivet. Deltar i etablering av interkommunal næringsforening. Deltaking/aksjonær i tomteselskap for utvikling av boligfelt. (Generelt:

Næringslivet i Vindafjord går så det kviner. Flere arbeidsplasser enn innbyggere. Lokale gründere utvikler næringslivet lokalt).

Markedsføring av tomter og fortrinn ved beliggenheten av dem, bruk av nettet.

Me er omstillingskommune, og kan la ein del næringsverksemdar vera med i omstillingsprosjekt.

Motivator, pådriver, samhandler, inspirerer.

Målrettet utadrettet virksomhet fra næringslivet i kommunen.

Nasjonalparklandsby og næringsutvikler i full stilling.

Nedsatt næringsutvalg fra kommunen som samarbeider med Indre Østfold Bedriftssenter for noe utvikling. også samarbeid med Næringsforum (Samling av bedrifter) som gir noe positivitet.

Nettverksbygging og aktivt samarbeid med parter i næringslivet.

Nettverksbygging og veiledning på hvor man kan søke om tilskuddsmidler og info om Tilskuddsportalen.

Nettverksbygging, kobling aktører off.private, bistand til etablerere vedr. finansiering bank, eierskap andre. Støtte til næringsforening handelsstand, arrangementsstøtte for markedsføring, stedsutviklingstiltak for handelsstyrking.

Noe støtte fra Sametinget og eksterne finansiører.

Næringsfond.

Næringsfond (sammen med andre kommuner), deltakelse i innovasjons/inkubatorselskap m.v.

Næringsfond/såkornfond under etablering.

Næringsfondet som har støtteordninger ved oppstart og forskjellige tiltak for å sikre arbeidsplasser.

Næringsfondsmidler.

Næringsfondsmidler.

Næringsgjef som arbeider i 100 % stilling ned næringsvirksomhet.

Næringsfond til mindre lån til egenkapital.

Omdømmebygging. Næringsfond.

Omdømmebygging. Prosjektlederopplæring. Samarbeid om utvikling av næringsklynge. Støtte til næringsforening reiseliv. Støtte til turistinformasjon, skilting og enkelte vegtiltak. Støtte til kulturtiltak innen idrett til relasjonsbygging. Reindrift/lokalbefolkning,

Omfattende prosess for SNP med bred deltakelse fra næringsliv. Mobiliseringsarbeid.

Omstillingsmidler i tråd av status som omstillingskommune.

Oppsøkende virksomhet overfor eksisterende og potensielt nye virksomheter.

Oppsøkende virksomhet, aktive i "klynger", næringsforeninger osv.

Oppsøkende virksomhet, som å reise ut fra kommunen for å trekke til seg virksomheter.

Personlig kontakt :)

Politikerne har vedtatt en næringsplan og satt av penger over 3 år for å satse på næringslivet. Det er også ansatt en egen prosjektleder for dette i 3 år.

Politisk påvirkning av f eks statlige instanser (Statsbygg m.m.). Samarbeid med nettverksorganisasjoner som f eks Maritimt Forum.

Pristak på strøm.

Profileringsarbeid gjennom arbeid med omdømmerettede kombinerte nærings- og kulturarrangement, bevisstgjøring rundt vertskapsrolle.

Prosjekter som bidrar til markedsføring av området og informasjonstiltak som kan komme reiselivet til gode
Prosjektfinansierte aktiviteter (kommunale og andre off. midlar).

Regelmessige frokostmøter i regi av Næringsrådet for interesserte med ulike temaer og foredragsholdere.

Reiselivsmessig infrastruktur som løypekøyring av skiløyper og finansiering av destinasjonsselskap.

Rimelig strøm næringslivet, store ressurser på løypekjøring, landbrukstilskudd.

Rådgiving. Medvirkning til møteplasser for næringsliv og offentlig virkemiddelapparat.

Samarbeid interkommunalt i forhold til etablererhjelp, kursing etc. Mottar statlige tilskudd for å kartlegge/hjelpe andre med å søke midler etc.

Samarbeid med andre kommunar, samarbeid med eksisterande næringsliv og næringsråd, oppmerksomheit rundt etableringar, støtte av reiseliv (lokalt turistkontor og destinasjonsselskap), bruk av kompensasjonsmidlar for arbeidsgjevaravgift.

Samarbeid med Kystinkubatoren.

Samarbeid næringsliv og kommune for å bygge samfunnsstruktur som er attraktiv for tilflyttere.

Samarbeidsfora med næringslivet. Bruk av kommunalt næringsfond

Samlinger, næringsdebatter, speed date, invitasjoner.

Satsing på næringsarbeid, nedsette grupper.

Sdf.

Seminarer og annen kontaktskaping med næringslivet.

Skien Næringsfond som gir lån og tilskudd til nye eller bedrifter under omstilling.

Stabil politikk, gode politiske vedtak.

Etablerernettverket «Start i Vestfold».

Stedsutviklingstiltak, også i industriområder. Informasjonsskilting. Oppgradering av trafikk-knutepunkt.

Stor satsning på omdømmetiltak og andre virkemidler som gjør det attraktivt å etablere seg i kommunen.

Storstilt tilrettelegging for ny teknologipark i kommunen.

Strategisk arbeid med fokus på å tilrettelegge for et urbant sentrum.

Strategisk næringsplan.

Strategisk og praktisk samarbeid gjennom et næringsforum som består av næringsforeningens styre og formannskapet.

Strategisk partnerskap med næringsliv og næringslivets organer. Aksjekapital i ventureselskap. Tett samarbeid med FOU og kunnskapsmiljøene.

Støtte til lærlinger, lån og tilskudd fra næringsfond.

Støtte til næringshager, erverv og regulering av næringsareal.

Støtte til næringskonferanse.

Støtte til prosjekter for å øke samspillet mellom Høyskole og næringsliv. Støtte til inkubatorvirksomhet.

Tilrettelagte områder og kvaliteter i byutviklingen for å øke attraktivitet som etableringssted. Utstrakt samarbeid med og prosjektstøtte til næringsforening og sentrumsforening for gjennomføring av planlagte tiltak for å understøtte næringsutvikling.

Tilrettelegging av infrastruktur som spillvarme (til oppvarming og næringsformål) samt bredbånd via fibernett gjennom det lokale energiselskapet som er organisert som KF.

Tilrettelegging av tomteområder for etablering av næringsvirksomhet. Reguleringsplaner for større områder hvor næringsvirksomhet blir tatt hensyn til.

Tilrettelegging for godt utbygd barnehage, skule, kulturhus m.v. Billig strøm.

Tilrettelegging/Planlegging for å skape et attraktivt sentrum for "bynæringer". Nettverk/prosjekt koordinering. Tilrettelegging av kulturarenaer.

Tilskot i staden for lån og lånegarantier til private foretak.

Tilskot til etablering er eit viktig virkemiddel.

Tilskudd til landbruket.

Tilskudd utbygging bredbånd.

Transportstøtte for bedrifter.

Turisme, div. aktiviteter.

Ulike prosjekter med fokus på tilflytting, deltakelse i fylkeskommunale og andre regionale prosesser og prosjekter for å øke fokus på næringsarbeid/utvikling/innovasjon Arrangere yrkesmesse lokalt/interkommunalt i dalføret for å øke kommunikasjon mellom skole og privat/offentlig sektor, større samhandling mellom utdanningstilbud og framtidig fagbehov i næringsliv og offentlig sektor.

Utbygging av tomteområder (med infrastruktur) som finansieres med kommunale midler. Men det er ikke riktig å snakke om bidrag siden det selges til markedspris.

Utstrakt dialog med næringslivet.

Veiledning gjennom en næringskonsulent.

Vekst i Lyngdal (VIL) er et utviklingsselskap hvor kommunen og en del private bedrifter er medeiere. Her kan etablerere få hjelp. Lyngdal har den desidert største veksten i Listerregionen, og måles i forhold til folketallet kanskje størst hele Vest-Agder. Men veksten er i hovedsak handel, servicenæring og turisme, men mindre på industri.

Vi arrangerer Lunchmøter mellom næringslivet og aktuelle finanskjelder og samarbeidskommuner/fylkeskommune/stat.

Vi er opptatt av å ha tett dialog med næringslivet i kommunen. Godt samarbeid med leder av Næringsforeningen.

Vi har et næringssselskap, lav eiendomsskatt. I tillegg til et kommunalt tomteselskap som skaffer rimelige tomter.

Vi har i flere omganger vært med å restarte næringsforeningen i kommunen ved å stille gratis sekretærhjelp og annen bistand. Når ildsjelene gir seg har foreningen dødd ut til noen andre har fattet interesse og startet opp igjen.

Vi har interkommunalt samarbeid om næring. Er med i viktige Business Region Bergen og Vest Næringsråd. I tillegg nettopp ansatt Kommunalsjef for Næring, Areal og Drift! En stor satsning!

Vi har laget et utviklingsselskap SNU - SØRUM NØRINGSUTVIKLING sammen med Næringsforum, som er en interesseorganisasjon.

Vi jobber aktivt for å få nye bedrifter til å etablere seg i kommunen.

Vi kan bidra med og knytte kontakter for eksempel høyskole, forsvaret og annen virksomhet.

Være med å dra i gang felles utviklingsprosjektet for flere bedrifter, "brobygger" i næringslivsmiljøet og samarbeid skole/næringsliv.

Være tilgjengelig raskt når forespørsel om etableringer kommer.

Ytt lån til marknadsrente til industri som ikke har fått annen finansiering etter finanskrisa, kompetansehevande tiltak og sertifisering i eksisterende verksemdar. Annonsering av ledige næringslokale for eigarane.

Økonomisk bidrag og aktiv deltakelse av fra fast politiker + fra administrasjonen i kommunen i HTTL (Hemsedal Turisttrafikklag). Jobber aktivt for å fremme turistnæringa i Hemsedal, og medlemmene betaler inn en sum ut fra omsetning på virksomheten.

Økonomisk tilskudd via kommunalt næringsfond.

Åfjord Utvikling AS sitt datterselskap Landbruksprosjektet.

Publikasjonsliste SØF

01/13	Kommunal medfinansiering av sykehustjenester: Betydningen av helseforetak, avstand og private avtalespesialister	Lars-Erik Borge Ole Henning Nyhus
02/13	Lokale skatter og insentiver til næringsutvikling	Lars-Erik Borge Lars Håkonsen Knut Løyland Hildegunn Ekroll Stokke
05/12	Tilskudd til ikke-kommunale barnehager: Kommunenes praktisering av forskrift om likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager	Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik Ole Henning Nyhus
04/12	Kommunal variasjon i elevresultater, ressursinnsats og styringssystemer	Hans Bonesrønning Jon Marius Vaag Iversen Ivar Pettersen
03/12	Effektivitet i kommunale tjenester: Analyser for 2009 og 2010	Lars-Erik Borge Ivar Pettersen
02/12	Bedre måling av kvalitet i kommunene	Lars-Erik Borge Geir Møller Ole Henning Nyhus Ingvild Vardheim
01/12	Alternativ anvendelse av midlene i Trondheim kommunes kraftfond	Lars-Erik Borge
06/11	Bedre måling av tjenesteproduksjonen i kommunene	Lars-Erik Borge Ole Henning Nyhus Per Tovmo
05/11	Kommunale skoleeiere: Nye styringssystemer og endringer i ressursbruk	Hans Bonesrønning Jon Marius Vaag Iversen Ivar Pettersen

04/11	Kostnadsanalyse av alternative boformer for eldre	Lars-Erik Borge Ole Henning Nyhus
03/11	Grunnskolekarakterer og fullføring av videregående opplæring	Torberg Falch Ole Henning Nyhus Bjarne Strøm
02/11	Effektivitet i kommunale tjenester	Lars-Erik Borge Ivar Pettersen Per Tovmo
01/11	Betydningen av fullført videregående opplæring for sysselsetting blant unge voksne	Torberg Falch Ole Henning Nyhus
07/10	Kommunal skolepolitikk etter Kunnskapsløftet Med spesielt fokus på økt bruk av spesialundervisning	Hans Bonesrønning Jon Marius Vaag Iversen Ivar Pettersen
06/10	Regionale effekter av finanskrisen	Ole Henning Nyhus Per Tovmo
05/10	Fordelingsvirkninger av kommunal eiendomsskatt	Lars-Erik Borge Ole Henning Nyhus
04/10	Videregående opplæring og arbeidsmarkeds-tilknytning for unge voksne innvandrere	Torberg Falch Ole Henning Nyhus
03/10	Årsaker til og konsekvenser av manglende fullføring av videregående opplæring	Torberg Falch Lars-Erik Borge Päivi Lujala Ole Henning Nyhus Bjarne Strøm
02/10	Barnehager i inntektssystemet for kommunene	Lars-Erik Borge Anne Borge Johannesen Per Tovmo

01/10	Prestasjonsforskjeller mellom skoler og kommuner: Analyse av nasjonale prøver 2008	Hans Bonesrønning Jon Marius Vaag Iversen
08/09	Kostnader av frafall i videregående opplæring	Torberg Falch Anne Borge Johannesen Bjarne Strøm
07/09	Frafall fra videregående opplæring og arbeidsmarkedstilknytning for unge voksne	Torberg Falch Ole Henning Nyhus
06/09	Ny produksjonsindeks for kommunene	Lars-Erik Borge Per Tovmo
05/09	Konsultasjonsordningen mellom staten og kommunesektoren	Lars-Erik Borge
04/09	Tidsbruk og organisering i grunnskolen: Sluttrapport	Lars-Erik Borge Halvdan Haugsbakken Bjarne Strøm
03/09	Tidsbruk og organisering i grunnskolen: Resultater fra spørreundersøkelse	Anne Borge Johannesen Ole Henning Nyhus Bjarne Strøm
02/09	Ressurser og tidsbruk i grunnskolen i Norge og andre land	Lars-Erik Borge Ole Henning Nyhus Bjarne Strøm Per Tovmo
01/09	Skole-, hjemmeressurser og medelevers betydning for skolerresultater og valg	Hans Bonesrønning
06/08	Den økonomiske utviklingen i Trondheims-regionen	Ole Henning Nyhus Per Tovmo
05/08	Suksessfaktorer i grunnskolen: Analyse av nasjonale prøver 2007	Hans Bonesrønning Jon Marius Vaag Iversen

04/08	Ressurser og resultater i grunnopplæringen: Forprosjekt	Hans Bonesrønning Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik Bjarne Strøm
03/08	Kultur, økonomi og konflikter i reindriften - En deskriptiv analyse av Trøndelag og Vest-Finnmark	Anne Borge Johannesen Anders Skonhoft
02/08	Analyser av kommunenes utgiftsbehov i grunnskolen	Lars-Erik Borge Per Tovmo
01/08	Lærerkompetanse og elevresultater i ungdomsskolen	Torberg Falch Linn Renée Naper
02/07	Effektivitetsforskjeller og effektiviserings- potensial i barnehagesektoren	Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik
01/07	Ressurssituasjonen i grunnopplæringen	Torberg Falch Per Tovmo
08/06	Frafall i videregående opplæring: Betydningen av grunnskolekarakterer, studieretninger og fylke	Karen N. Byrhagen Torberg Falch Bjarne Strøm
07/06	Effektivitet og effektivitetsutvikling i kommunesektoren: Sluttrapport	Lars-Erik Borge Kjell J. Sunnevåg
06/06	Empirisk analyse av handlingsplanen for eldreomsorgen	Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik
05/06	Skoleåret 2004/2005: Frittstående grunnskoler under ny lov og frittstående videregående skoler under gammel lov	Hans Bonesrønning Linn Renée Naper
04/06	Samfunnsøkonomiske konsekvenser av ferdighetsstimulerende førskoletiltak	Ragnhild Bremnes Torberg Falch Bjarne Strøm

03/06	Effektivitetsforskjeller og effektiviseringspotensial i pleie- og omsorgssektoren	Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik
02/06	Effektivitet og effektivitetsutvikling i kommunesektoren: Rapportering for 2005	Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik Linn Renée Naper Kjell J. Sunnevåg
01/06	Ressursbruk i grunnopplæringen	Lars-Erik Borge Linn Renée Naper
04/05	Forhold som påvirker kommunenes utgiftsbehov i skolesektoren. Smådriftsulemper, skolestruktur og elevsammensetning	Torberg Falch Marte Rønning Bjarne Strøm
07/05	Gir frittstående skoler bedre elevresultater? <i>Konsekvenser av ny lov om frittstående skoler - Baseline rapport I: Elevresultater</i>	Hans Bonesrønning Linn Renée Naper Bjarne Strøm
02/05	Evaluerings av kommuneoverføringer som regionalpolitisk virkemiddel. Utredning for Kommunal- og regionaldepartementet	Erlend Berg Jørn Rattsø
06/05	Ressurssituasjonen i grunnskolen 2002-2004	Lars-Erik Borge Linn Renée Naper
05/05	Effektivitet og effektivitetsutvikling i kommunesektoren: Rapportering for 2004	Lars-Erik Borge Kjell Sunnevåg
03/05	Kommunenes økonomiske tilpasning til tidsavgrensede statlige satsinger	Lars-Erik Borge Jørn Rattsø
01/05	Ressursbruk og tjenestetilbud i institusjons- og hjemmetjenesteorienterte kommuner	Lars-Erik Borge